

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes
priloga:

»POGOVORI 61«

Sobota, 18. novembra 1961
Štev. 46, leto XIX

V OKVIRU

Ko zasledujemo članke o delu ekonomskih enot v Vašem listu, ne moremo mimo tega, da ne bi spregovorili tudi nekaj o izkušnjah in rezultatih, ki so odsev dela ekonomskih enot v naši zadrugi. Naprošamo Vas, da objavite v Vašem listu vsebino tega dopisa tako, da bo s tem tudi širši javnosti poznan uspeh našega dela.

Te dni so ekonomske enote Kmetijske zadruge Postojna razdelile obračun dela po uveljavljenih pravilnikih o delu ekonomskih enot KZ Postojna. Kot je znano, je Kmetijska zadruga Postojna ena od prvih kmetijskih zadrug, ki so pristopile k organiziranju ekonomskih enot v Slove-

dosežene uspehe s podatki iz prejšnjih razdobj, bomo videli, da je produktivnost dela porasla za celih 127%. Primerjava vrednosti realizacije nasproti stroškom poslovanja za osebnih dohodke nam kaže odnos čistega dohodka nasproti vsem stroškom. Ta odnos se poveča za 6,6%. Stroški poslovanja pa so se znižali za 8%. Akumulativnost KZ izražena v odstotkih na poslovna sredstva se je dvignila od 2,3 odstotka na 16,21%. Pri vsem tem pa je značilno, da so se osebni dohodki povečali samo za 7%. To je bilo seveda možno le z znižanjem števila zaposlenih in večjo produktivnostjo. Seveda pa bo zadruga stremela za tem, da bo dosegla

RAZMIŠLJANJA OB RAZPRAVI O NOVIH TARIFAH ZAVAROVALNIH ZAVODOV IN BODOČI ORGANIZACIJI TER FINANSIRANJU SOCIALNEGA ZAVAROVANJA

CENTRALIZACIJA SREDSTEV POD NOVIH PLAŠČEM?

Povod za pričujoče razmišljanje sem dobil ob prebiranju načrta zakona o organizaciji in finansiranju socialnega zavarovanja in načrtu bodočih tarif v našem zavarovalstvu. Čeprav opravljata ti dve zavarovalni službi različno dejavnost (bodoča organizacija in finansiranje socialnega zavarovanja je šele sedaj v razpravi, medtem ko zavarovalni zavodi že poslujejo po sprejetem zakonu), sta za obe nekatere značilnosti enake. Kljub decentralizaciji v obeh službah je namreč predvidena določena centralizacija sredstev, pod novim plaščem seveda. Obe zavarovalni panogi naj bi se v bodoče pojavljali v gospodarstvu kot dva nova kreditorja za enostavno in razširjeno reprodukcijo, razumljivo vsaka s svojega vidika.

Ti dve značilnosti v obeh zavarovalnih dejavnostih prihajata do izraza s tem, kako se oblikujejo sredstva tako v zavarovalnih zavodih kot tudi kako naj bi se oblikovala v bodoče na področju socialnega zavarovanja. V socialnem zavarovanju naj bi uveljavili tako imenovano kapitalno kritje, to je oblikovanje matematičnih rezerv, in sicer ne za pokrivanje trenutnih, tekočih, temveč tudi pričakovanih, bodočih obveznosti. V obeh zavarovalnih dejavnostih je oziroma naj bi bilo uveljavljeno pozavarovanje, in sicer ne samo na področju zavodov in komunalni skupnosti, temveč tudi pozavarovanje na ravni republike in zveze. Zaustavimo se najprej pri snovanju matematičnih rezerv na področju socialnega zavarovanja.

Za to, da bi bilo moč uresničiti načelo kapitalnega kritja v socialnem zavarovanju, to je osnovati matematične rezerve za pokrivanje pričakovanih, to je bodočih obveznosti za vrsto let naprej,

bi morali vzeti iz gospodarstva ogromne milijarde. Razen tega, da je to načelo nesmiselno (vse napredne dežele ga namreč opuščajo), je sploh vprašanje, če smo to zmožni storiti, to je odtegniti gospodarstvu hkrati velika sredstva, ne da bi s tem povzročili določene motnje. Rešitev je seveda, kot trde zagovorniki tega načela, da bi tako zbrana sredstva vrnila nazaj v gospodarstvo, to je, jih spremenili v prosta investicijska sredstva. Kaj drugega res tudi ne preostane, kajti tega denarja socialno zavarovanje ne bi potrebovalo za poravnavanje svojih obveznosti takoj, temveč šele v daljšem razdobju. Gospodarstvo navidezno ne bi bilo s tem prav nič prikrajsano, saj bi se ta denar takoj vrnil v obliki razpoložljivih kreditnih sredstev za enostavno in razširjeno reprodukcijo. Toda to velja le glede količine investicijskih sredstev (pa naj si bi bila le-ta na razpolago s področja zavarovalnih zavodov ali socialnega zavarovanja),

ne pa tudi glede sestave investicij. Varnost naložb, ki naj bo z njimi zagotovljeno izravnavanje rizika tako v eni kot v drugi zavarovalni panogi, je za obe prevladujočega pomena. Obe panogi bi se pojavljali kot kreditorja samo za naložbe v določene vrste investicij, in sicer ne toliko z vidika rentabilnosti (kar je načelo za bančno kreditiranje), kot z vidika varnosti in njihovih posebnih interesov, to je, da bi bil denar varno naložen, da bi bil potrošen n. pr. predvsem za preventivo (zmanjšanje požarov, bolezni itd.) in da bi ga lahko ob določenih trenutkih dobili takoj nazaj za svoje potrebe.

Če ostanemo samo pri snovanju matematičnih rezerv, bi bila že ob sedanjem razvitem socialnem zavarovanju (to pa se bo razvijalo seveda še vnaprej) ta sredstva ogromna. Če k temu pristavimo še sredstva, izključno namenjena za investiranje s področja zavarovalnih zavodov (o čemer bo govora pozneje), bi lahko to občutno spremenilo sestavo investicij v narodnem gospodarstvu oziroma bi imeli obe zavarovalni službi pri določenih investicijskih prevladujoč vpliv. To bi seveda bistveno vplivalo na način finansiranja enostavne in razširjene reprodukcije, na način finansiranja in kreditiranje investicij pri nas sploh. Kaj pomeni velik pritisk investicijskih sredstev na trg, nam je dovolj znano iz dosedanjih izkušenj. Že letos je bilo treba na primer zaradi ustalitve položaja na trgu, to je zaradi prevelikega pritiska investicij, te omejevati z administrativnimi, restriktivnimi ukrepi. Ti so vnesli določene težave v poslovanje. In če bi bil posledični pritisk investicijskih sredstev še večji, bi najbrž bili tudi v bodoče potrebni takšni administrativni posegi v gospodarjenje. Ali so takšni ukrepi ob splošni decentralizaciji cilj in smoter?

Naša zavarovalna služba še ni povsem dograjena, niso še uveljavljene nekatere za sedaj šele predvidene vrste obveznih zavarovanj. Tako je predvideno, da bi bilo treba zavarovati osebni dohodek in poslovne izgube v gospodarski organizaciji, zavarovati nerazvita podjetja, predvsem v ekonomsko zaostalih področjih in podobno. Prav ob razpravi o zavarovanju osebnega dohodka in poslovne izgube pa je vzklik zamisel o povsem novi kategoriji v našem zavarovalstvu, to je skladu za rekonstrukcijo. Kot je moč razbrati

iz obrazložitve, čemu bi bil namenjen ta sklad in kako bi se oblikoval, lahko pridemo do zaključka, da bi se na ta način prav na področju našega splošnega zavarovalstva zbirala nova sredstva za investicije. Rečeno je namreč:

»Premija oziroma prispevek v sklad — tarifa premije — bi se (sklad za rekonstrukcijo) določala v stalnem odstotku. Za razliko od premije, ki se vplačuje za zavarovanje poslovnih izgub, bi se premija za sklad, namenjen za rekonstrukcijo, vplačevala iz presežka čistega dohodka, to je iz sredstev, ki ostanejo po izplačilu osebnih dohodkov.

Potemtakem bi to premijo plačevala samo tista podjetja, ki imajo presežke kot rezultat večje produktivnosti dela. To pomeni, da bi razvita podjetja plačala za pomoč (rekonstrukcijo) slabo razvitim podjetjem. Pri tej kategoriji (sklad za rekonstrukcijo) bi se sredstva prelivala.

(Iz razprave Jovana Božovića, generalnega direktorja Jugoslovanske skupnosti zavarovanja, »Funkciji in nalogah zavarovanja v FLRJ«, »Privredni pregled«, 11. XI. 1961.)

Brez dvoma tako zbrana sredstva, namenjena za investicije, ne bi ostala samo na področju zavoda, kjer bi jih zbirali, temveč bi se le-ta zbirala tudi na ravni republike in zveze, kajti tudi tu naj bi predvidoma uveljavili načelo pozavarovanja. To pa pomeni dvoje: da bi s tem zbirali nova sredstva, namenjena za investiranje, to je enostavno in najbrž tudi razširjeno reprodukcijo in da bi se na ta način povečevala centralizirana sredstva. Vprašanje je seveda, kako bi se s tem denarjem gospodarilo in ali ne bi bila to nova oblika »davka na večjo produktivnost«. Mar ne bi kazalo nadaljnji razvoj slabo razvitih podjetij prepustiti delovanju ekonomike same, oziroma to prepustiti razdelitvi narodnega dohodka z družbenim planom, sistemu rednih kreditov itd.

Z zakonom o zavarovalnih zavodih in skupnostih zavarovalnic je uveljavljeno načelo pozavarovanja. S tem so bile uveljavljene spremembe v izravnavanju rizikov. Za razliko od sedanjega enotnega izravnavanja rizika na vsem področju naše države, bodo odslej zavarovalni zavodi izravnavali riziko v mejah svojega poslovnega področja. Z drugimi besedami, zavod

(Nadaljevanje na 3. strani)

RAZMIŠLJANJA O NAGRAJEVANJU V JAVNIH SLUŽBAH

REŠITVE NI V IZENAČEVANJU

Vsebolj živahne razprave v kolektivih javnih služb so poleg tehtnih ugotovitev in predlogov razkrile tudi nekatere slabosti. V nekaterih kolektivih prosvetnih in zdravstvenih delavcev smo zasledili pojave meznih gibanj, ki so zavzeli večji obseg, kot je v trenutnem položaju primerno in smotno.

Uspehi delavskega upravljanja in nagel razvoj samoupravljanja sta v vsebolj ostri luči pokazala na velike vsebinske in kvalitativne razlike, ki ločijo delavce v proizvodnji in javnih službah. Ker ves naš nadaljnji razvoj teži k zmanjšanju in dokončni odpravi razlik med umskim in fizičnim delom, ker naša praksa in družbena misel vse bolj negira staro postavko med proizvodnim in neproizvodnim delavcem, ker je v svojem končnem delu proizvojen vsak delavec, ki ga družba potrebuje, je postalo tudi očito, da je treba tem družbenim težnjam prilagoditi tudi status javnega uslužbenca. Čedalje bolj nezadržna je postajala razlika, da imajo delavci in izobraženci v podjetjih večje pravice in pogoje, to tudi veliko večje, prejemke od delavcev, ki zaradi nujnosti morajo opravljati podobno delo izven podjetij. Vse te ugotovitve so sprožile v sindikatih javnih služb težnjo po izenačevanju, po enakih pravicah in pristojnostih, sprožile so želje po samostojnejšem gospodarjenju in upravljanju, po odpravi birokratskih predpisov, ki so utesnjevali delo v teh službah. Tež-

nje teh kolektivov so zato naletele na polno razumevanje naše javnosti, a hkrati tudi na odpor pri določenem sloju ljudi, ki se ne morejo sprijazniti z večjo demokratizacijo in svobodnejšim odločanjem v javnih službah. Toda kljub vsemu je bilo predvideno, da bo novi zakon (ki je imel v svojem osnutku precejšnje pomanjkljivosti glede svobodnega gospodarjenja in odločanja) začel veljati že z novim letom, po zadnjih informacijah pa so njegovo sprejetje iz nam neznanih vzrokov preložili.

Ob teh nedvomno pozitivnih diskusijah in predlogih pa so začeli nekateri kolektivi v javnih službah zelo odločno akcijo za zviševanje plač. Se preden so dobili pristojnosti, preden so jim jasni materialni izvori njihovih služb, preden so doobra razmislili, kako bodo tudi sami lahko pripomogli k formiranju večjega dohodka, so začeli zbirati podatke o plačah vodilnih uslužbencev v gospodarstvu. Najhujši ekstremisti so zahtevali popolno izenačenje in nastopali pri tem s spričevali, šolskimi kvalifikacijami kot edinim in najbolj tehtnim argu-

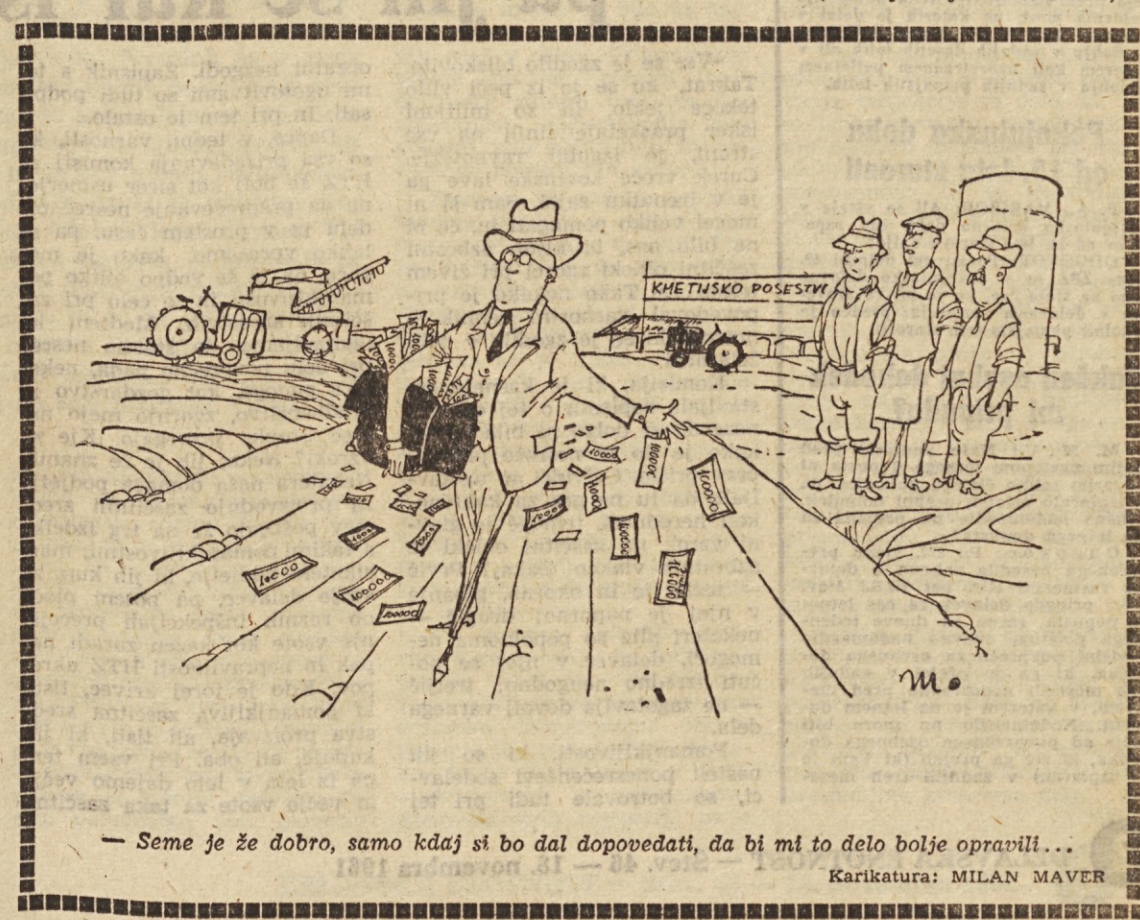
mentom za izenačitev. Takšne enostranske diskusije, ki so v bistvu posledica mezne miselnosti, kateri skuša novi gospodarski sistem spodrežati korenine, takšne diskusije samo odvrtačajo delavce v javni službi od bistvenih problemov, to je od izdelave pravilnikov, od razprav, kako se bo oblikoval njihov dohodek, kako bodo kolektivi lahko vplivali na njegovo razdeljevanje.

Ob tem pa se zavedamo, da ima vsako gospodarjenje tudi korenine v dohodkih, da naj bo dobro gospodarjenje tudi spodbujeno z večjimi materialnimi dobrinami. Prav tako smo prepričani, da smo v zadnjem delu preveč zapostavili nekatere področja — intelektualnega dela, da so nekateri izobraženci glede na svoje delo, na njegovo pomembnost in uspeh v materialnem pogledu prikrajsani. Zato v tem smislu podpiramo njihove težnje, da pridemo do pravičnejših razmerij. Toda ne prekomerno, ne s primerjanjem različnih spričeval in službenih let, ampak s kvaliteto njihovega dela, smotrnim gospodarjenjem, z iskanjem notranjih rezerv in iskanjem kriterijev za razmerja, ki jih je zmerom najtežje ugotoviti in zato zahtevajo prizadevnost prav vseh zainteresiranih.

To se pravi, da kaže v bodoče največjo pozornost posvetiti izdelavi pravilnikov o izvoru dohodkov, gospodarjenju in nagrajevanju, da se bomo zavze-

mali za čimbolj svoboden status javnega uslužbenca in kot posledica tega tudi za njegovo pravično nagrajevanje.

VINKO TRINKAUS

— Seme je že dobro, samo kdaj si bo dal dopovedati, da bi mi to delo bolje opravili...

Karikatura: MILAN MAVER

Kako izračunamo pokojnino?

J. V., JESENICE: Kako izračunamo višino pokojnine, kaj vse se vračuna, oziroma kakšni dohodki se všetejo za pokojnino in koliko procentov?

ODGOVOR: Višina pokojnine je odvisna predvsem od kategorije delovnega mesta, na katerem je zavarovanec delal praviloma v razdobju zadnjih treh let in od povprečnega mesečnega zneska plač v zadnjih 12 mesecih pred upokojitvijo.

Za izračun povprečnega mesečnega zneska plač pridejo v poštev vsi redni prejemki, ki jih je prejemal zavarovanec kot plačo s stalnimi dodatki za delo na določenem delovnem mestu v rednem delovnem času. Tako se zavarovanec, zaposlenemu v gospodarski organizaciji, upoštevajo osebni dohodek, določen po času in učinku, dodatek za stalnost, dodatek za službeno leto, za nočno delo, premija, dohodek in podobno. Ne upoštevajo pa se plačila za nadurno delo.

Ko smo izračunali povprečni mesečni znesek plač, izračunamo višino pokojnine na tri načine:

I. z razvrstitvijo zavarovanca v ustrezni zavarovalni razred po tabeli (čl. 62 ZPZ) vendar tako, da se razvrsti zavarovanec, ki je delal na delovnem mestu.

V. kategorije (NK delavci) največ do XIV. zavar. razreda.

IV. kategorije (PK delavci ali pričetki) največ do IX. zavar. razreda.

III. kategorije (K delavci ali srednja strokovna izobrazba) največ do V. zavarovalnega razreda.

II. kategorije (VK delavci ali višja strokovna izobrazba) največ do III. zavarovalnega razreda.

I. kategorije (visoka strok. izobrazba) do I. zavarovalnega razreda.

Pokojninsko osnovo izračunamo v določenem odstotku od povprečnega mesečnega zneska plač. Ta odstotek se giblje od 7,5% v XIX. zavarovalnem razredu do 60% pri povprečnem mesečnem znesku plač nad 53.900 din in ga najdemo v tabeli.

2. Zavarovanec se uvrsti, če je zanj ugodnejše, v ustrezni zavarovalni razred glede na kategorijo delovnega mesta in glede na pokojninsko dobo (čl. 238 ZPZ). Pokojninska osnova je v tem primeru enaka povprečni pokojninski osnovi, ki jo določa 63. čl. ZPZ. Če bi pa tako ugodnejša pokojninska osnova presegala povprečni mesečni znesek plač, se razvrsti zavarovanec v tisti zavarovalni razred, katerega povprečna pokojninska osnova je neposredno nižja od povprečnega mesečnega zneska plač.

3. Zavarovanec, ki ima preko 30 let pokojninske dobe, se določi pokojninska osnova, če je to zanj ugodnejše, tako, da se ugotovi najprej zavarovalni razred, katerega povprečna pokojninska osnova je neposredno nižja od povprečnega mesečnega zneska plač, nato pa se zavarovanca razvrsti v drugi naslednji, od tega razreda nižji zavarovalni razred. Pokojninska osnova je povprečna pokojninska osnova tako določenega zavarovalnega razreda. Vendar so pri takšni razvrstitvi po 239. čl. ZPZ določene omejitve: zavarovanec na delovnem mestu.

V. kategorije se lahko razvrsti največ do XV. zavarovalnega razreda.

IV. kategorije največ do XII. zavarovalnega razreda.

III. kategorije največ do VIII. zavarovalnega razreda.

II. kategorije največ do V. zavarovalnega razreda.

I. kategorije največ do II. zavarovalnega razreda.

Pokojnina se določi v določenem odstotku od pokojninske osnove. Odstotek je odvisen od priznane pokojninske dobe. Polna pokojnina znaša 100% pokojninske osnove, nepolna pokojnina pa znaša 40% pokojninske osnove za dopolnilnih 15 let pokojninske dobe in se za vsako nadaljnje dopolnilno leto poveča za 3% in zavarovanec za 4% pokojninske osnove.

Pogoj za polno starostno pokojnino izpolni zavarovanec, ko dopolni 55 let pokojninske dobe in 55 let starosti, zavarovanca pa 30 let pokojninske dobe in 50 let starosti.

Kategorija delovnega mesta

O. J., SKOFJA LOKA: Po kateri kategoriji delovnega mesta se mi bo določila invalidska pokojnina? Pred boleznijo bil zaposlen kot strojar na delovnem mestu visokovoltarja ranega delavca, zaradi bolezni pa sem bil primoran preiti na delo na delovnem mestu, za katero se zahteva strokovna izobrazba kvalificiranega delavca.

ODGOVOR: 66. člen ZPZ določa, da se kategorija delovnega mesta določi praviloma po tem, na katerih delovnih mestih je zavarovanec delal v zadnjih treh letih dela. Če je zavarovanec v tem obdobju spreminjal kategorijo delovnih mest, po kateri je delal v zadnjih treh letih dela najmanj dve leti oziroma v zadnjih petih letih dela najmanj tri leta, če je delal tri leta oziroma tri leta na delovnih mestih iste kategorije.

Na zahtevo zavarovanca se vzame za določitev najvišjega zavarovalnega razreda, v katerega je bil razvrščen po povprečni plači zadnjega leta pred upokojitvijo tista kategorija delovnih mest, na katerih je delal v katerem koli nenetranem triletnem razdobju v zadnjih desetih letih ali v katerem koli nenetranem petletnem obdobju v zadnjih petnajstih letih.

Pokojninska doba od 15. leta starosti

P. A., MARIBOR: Ali se všetejo v pokojninsko delovno dobo čas zaposlitve od 14. leta starosti dalje?

ODGOVOR: Po izrečni določbi 49. člena ZPZ se v pokojninsko delovno dobo ne šteje čas, ko je bil zavarovanec v delovnem razmerju, preden je dopolnil petnajsto leto starosti.

Kakšen osebni dohodek mi pripada?

M. M., V.: Naše podjetje pred mojim nastopom letnega dopusta ni ustvarilo toliko čistega dohodka, da bi izplačalo celoten osebni dohodek. Kakšno nadomestilo mi pripada za čas letnega dopusta?

ODGOVOR: Po 222. členu prečiščenega besedila zakona o delovnih razmerjih (Ur. list FLRJ št. 17/61) pripada delavcu za čas letnega dopusta, razen za dneve tedenskega počitka, dnevno nadomestilo v višini povprečnega osebnega dohodka, ki ga je prejel v zadnjih treh mesecih pred letnim dopustom. Nadomestilo ne more biti večje od povprečnega osebnega dohodka, ki ste ga prejeli (ki vam je bil izplačan) v zadnjih treh mesecih.

Vedno več pobud v EE toda še premalo skrbi za človeka

Leto gre h kraju... V gospodarskih organizacijah so sedaj v zaključni fazi priprave predlogov novih pravilnikov o razdeljevanju čistega dobička in o razdeljevanju osebnih dohodkov. Tam, kjer so se lotili te pomembne naloge pravočasno in s polno mero odgovornosti, sedaj že zbirajo znotraj kolektiva po posameznih ekonomskih enotah predloge in pripombe proizvajalcev; tam, kjer so vzeli to stvar manj resno in le bolj kot nekakšno obvezilo do občinskih organov, sedaj na vse pretege hitijo in iščejo najrazličnejše primere že izdelanih predlogov pri sosednjih in sorodnih gospodarskih organizacijah, ne da bi se pogledali v bistvo, katerega morajo novi pravilniki izpolniti.

Med kranjska podjetja, kjer so se lotili priprav in samega izdelovanja predlogov obeh pravilnikov pravočasno in zares temeljito, sodita prav gotovo združena Tiskanina in Inteks, dve največji tekstilni tovarni na Gorenjskem. Minuli ponedeljek je razpravljal o novem predlogu obeh pravilnikov upravni odbor obeh podjetij, sedaj pa se je razširilo to razpravljanje in dajanje pripomb ter predlogov na celotni kolektiv obeh podjetij. Kakšne so značilnosti predlaganih pravilnikov in kaj vnašata novega v sistem delitve in nagajevanja, o tem je še preuranjeno govoriti, saj bosta doživela do končne potrditve na centralnem delavskem svetu že marsikatero spremembo. Zato pogledimo raje tokrat, do kakšne mere so uspeli na primer v Tiskanini vključiti v upravljanje celoten kolektiv, o čem vse že odločajo proizvajalci znotraj ekonomskih enot in čemu bodo morali v bodoče posvetiti še več pozornosti!

Za razliko od mnogih podjetij v Kranju so se lotili vključevanja vse večjega števila proizvajalcev v neposredno upravljanje v Tiskanini brez posebnega trušča že lani. Julija meseca so imenovali v posameznih obratih, sedanjih ekonomskih enotah posebne aktivne obratnih delavskih svetov. Njihova naloga je bila sprva vsakega 4. ali 5. v mesecu odločati o razdelitvi gibljivega ali variabilnega dela osebnega dohodka za pretekli mesec med proizvajalce posameznih obratov. To je bil začetek in hkrati osnova, iz katere so izšli letos na pomlad z volitvami obratnih delavski sveti, upravni organi posameznih ekonomskih enot.

Ne da bi čakali na kakršen koli ukaz »od zgoraj« so že aktivni obratni delavski svetovi kmalu sprevdili, da je razdeljevanje gibljivega dela osebnega dohodka za vsak pretekli mesec bolj njihova postranska naloga in da se morajo vse bolj lotiti in reševati za gospodarske obrate bistvenih nalog. Zato tudi ni čudno, če so po-

izvajalci bolj in bolj zahtevali od svojih predstavnikov v aktivih, naj obravnavajo probleme, kot so kvaliteta izdelkov, premeščanje delovne sile, vsklajevanje osnovnih osebnih dohodkov znotraj posameznih ekonomskih enot, slabo izkoriščanje strojev itd. Pokazalo se je, da so potrebe po pogostejših sejah bolj in bolj očitne. Aktivni so sestajali tudi sredi meseca in na dnevnih redih posameznih sej je bilo vedno več točk.

Letošnjo pomlad so izvolili v Tiskanini obratne delavske svete; štiri v Tiskanini in štiri v Inteksu, pred nedavnim pa se skupaj enega za skupno upravo združenih podjetij. S posebnim pravilnikom so natančno razmejili pravice in pristojnosti teh svetov. Lahko odločajo dokončno o celotnem gospodarjenju znotraj svoje ekonomske enote, če je to v skladnosti z gospodarjenjem celotnega podjetja. Če človek prisostvuje enemu od sestankov takega obratnega delavskega sveta, na primer v ekonomski enoti oplemenitilnice v Tiskanini, nehoti pozabi, da je večina članov sveta iz neposredne proizvodnje in postane pozoren, ko sliši razpraviati posameznike o najrazličnejših problemih obrata. Tako so na primer v oplemenitilnici na kratko rešili vprašanje visokega števila nadur, ki so jih morali opraviti v preteklih mesecih, če so hoteli izvršiti proizvodne načrte. Sklenili so zaposliti potrebno število novih delavcev, ker so izračunali, da se jim to bolj splača, kakor pa izplačevati za nadurno delo visoke prispevke. Ko so imeli nevednost zaradi reklamacij potrošnikov na račun kvalitete blaga, so se lotili analize vzrokov in na eni zadnjih sej odločili pregledovalke blaga primerno nagajevati za njihovo delo ter jim urediti delovna mesta tako, kakor zahtevajo to strokovnjaki. Še bolj odločno pa so spregovorili na primer o povračanju prevoznih stroškov za prevoz delavcev na delo in z dela z vlakom ali z avtobusi. »Regres povsod tam, kjer presegajo za osebo na mesec 600 dinarjev?« so se vpraševali, po-

tem so odločno rekli: »Ne!« in sklenili predlagati centralnemu delavskemu svetu, naj podjetje v bodoče povrača prevozne stroške posameznikom le za tisti del zneska, ki presega poleti 2000, pozimi pa 1500 dinarjev na mesec. Kjer pa se je možno voziti na delo z vlakom ali avtobusom, so sklenili, naj podjetje povrača del prevoznih stroškov samo za prevoz z vlakom, saj je avtobus tudi do štirikrat dražji... No, podobnih primerov in sklepov bi bilo moč naštet še precej; v vsakem obratu pač take, o katerih so hoteli proizvajalci spregovoriti najprej in jih kar najbolje rešiti.

Ob vsem tem pa le kaže spregovoriti še o nečem! Ze iz zapisnikov posameznih sej obratnih delavskih svetov in iz razgovorov s člani posameznih svetov je moč zaključiti, da znotraj ekonomskih enot še vse premalo razpravljajo o problemih in težavah samih proizvajalcev, o njihovih željah in zahtevah. Na to je opozoril tudi v zadnji številki glasila tega kolektiva »Kranjski tekstilec« članar, ki je dejal med drugim: »...Napačno je mišljenje tistih, ki pravijo, da visoki osebni dohodki odstranjujejo vse ostale življenjske probleme, ko vendar še tako visoki osebni dohodki ne morejo odstraniti nepravilnih delovnih odnosov, krivice, ki jo povzroča obrat temu ali onemu delavcu, slabih delovnih pogojev, in še in še...«

Da, resnična skrb za neposrednega proizvajalca, za človeka mora biti v ospredju. Je važna v slehernem obratu in oddelku, kakor so važni proizvodni načrti, osebni dohodki, rekonstrukcije in drugo! O tem bodo morali v bodoče sveti posameznih ekonomskih enot razpravljati vzporedno z reševanjem ostalih problemov. Le tako bo njihovo delo zares uspešno in le tako bodo zunanji znaki izredne skrbi za delovnega človeka v Tiskanini — več kot 200 novih stanovanj za delavce, počitniški dom v Flesli, lastna obratna zdravstvena ambulanta, obrat družbene prehrane, itd. — resnični odsev prizadevanj celotnega kolektiva za kar najboljšo reševanje vprašanj, ki zadevajo človeka — neposrednega proizvajalca in upravljavca.

DUŠAN REBOLJ

KAMNIŠKI ZBOR PROIZVAJALCEV O SVOJEM DELU

LASTNA AKTIVNOST NA REŠETU

Pred dnevi se je zbor proizvajalcev ObLO Kamnik ponovno sestel. Na dnevnem redu je bila razprava o 9-mesečni realizaciji družbenega plana ter problematika v zvezi s pripravo pravilnikov o delitvi čistega

dohodka in pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov v delovnih kolektivih.

Na sejo je prišlo le 12 od skupno 21 članov. Kolikor jih šteje ta organ. 5 članov se je opravičilo, ostalih pa se niti to ni zdelo potrebno. Zato res ni čudno, da se je razprava na tej seji kljub izredno važni problematiki na dnevnem redu v začetku najprej usmerila na vprašanja: zakaj tako slaba udeležba na sejah, kje so vzroki, da razpravljajo na sejah vedno eni in isti člani, ostali pa molčijo itd. Načeli so torej za nadaljnje delo zbora proizvajalcev izredno pomembno vprašanje: problem lastne aktivnosti in odgovornosti pred proizvajalci, ki so jih izvolili.

Ugotovili so, da so zelo redki primeri, da bi člani zbora proizvajalcev poročali na sejah delavskih svetov o stališčih tega organa, še redkeje pa se zgodi, da bi poročali o svojem delu zboru volivcev v svojem kolektivu. Mar se je potem treba čuditi, če na marsikateri seji delavskih svetov pride do nerazumevanja najosnovnejših smernic gospodarske politike v komunni in podobno?

Res, precej je bilo že povedanega o vlogi članov zbora proizvajalcev, zato bi bilo odveč spet načelno razpravljati o tem. Kamniški zbor proizvajalcev je zato sklenil, da bo obvestil delovne kolektive, delavske svete in sindikalne podružnice o aktivnosti posameznih članov zbora proizvajalcev ter jim priporočil, naj neaktivne člane pokličejo na odgovornost.

Hkrati pa so bili mnenja, da bo treba proučiti tudi dosedanja način dela tega organa. Sodi, da bo treba utrditi statistično in analitično službo v občini. Doselej so namreč ravno

bori, Odborniki so imeli težko nalogo, ko so morali prebravcem dokazovati, da za rešitev vseh problemov v komunni ni sredstev. Ker je bila komuna zainteresirana na močnih krajevnih skupnostih so se odločili za tri krajevske skupnosti: Za območje Kranjske gore, Dovja in Mojstrane ter Zirovnice. V kratkem bodo te skupnosti odprle tekoče račune za krajevske sklade. Kot že rečeno bodo viri finansiranja teh skladov tisti, katerih uveljavitev je odvisna od dejavnosti krajevnega odbora. (Turistična taksa, taksa za camping prostor, odkupnina za zemljišče, itd.) obdržale bodo 3% stanovanjske najemnine in

ZBORI VOLIVCEV NA JESENICAH V NOVI OBLIKI

Z A Č E T K I KRAJEVNIH SKUPNOSTI

namreč že leta 1959 razdelila krajevnim odborom 5 milijonov dinarjev, leta 60 zopet 5 milijonov, leta 1961 pa 7 milijonov.

Ob uveljavitvi zakona o stanovanjskih skupnostih so leta 1960 na področju Jesenic ustanovili 6 stanovanjskih skupnosti. Zakon o stanovanjskih skupnostih pa je pravzaprav že dal osnovo za razvoj krajevnih skupnosti, saj je v nekem členu tega zakona zapisano, da stanovanjske skupnosti lahko prevzamejo vlogo krajevnega odbora, če tega na nekem teritoriju ni. Po svoji vlogi stá torej ti dve celici komunalnega sistema postali istovetni, zato se zanju lahko uporablja skupno ime — krajevska skupnost. Da bi mogle krajevske skupnosti sodelovati pri urejanju vseh tistih problemov, ki so za prebivalce krajevnih skupnosti pereči, pa je bilo potrebno razmišljati o tem, kako na krajevske skupnosti prenesti tudi več sredstev. Doselej so državljani vedno smatrali, da je vsak njihov problem odvisen od dobre volje občinskega ljudskega od-

5% najemnine od lokalov. Določena sredstva pa bodo prenesli nanje tudi z občinskega proračuna. Na podlagi teh sredstev bodo krajevske skupnosti lahko najemale tudi posojila. Dosedanja sestava krajevnih odborov ni bila preveč posrečena. Strokovnjakov iz raznih področij družbenega udejstvovanja in gospodarsko razgledanih ljudi navadno ni bilo v njih. Zato pa bodo v kratkem konstituirali nove odbore krajevnih skupnosti.

Ker so bili tudi zbori volivcev doslej docela formalni, saj so predpisali dnevni red na občini, so že prešli na nove oblike. Prav te dni sklicujejo zbor volivcev stanovanjske skupnosti, ki so same predložile dnevni red. Tako tudi družbeni plan odslej ne bo več le delo oddelka za gospodarstvo in posledično zbiranj raznih podatkov. Nič več ne bodo prihajali na zbor volivcev z že izdelanim osnutkom družbenega plana, ki ga ni bilo moč bistveno spreminjati. Novi plan bo skupek gospodarskih planov krajevnih skupnosti.

T. M.

OB TEDNU VARNOSTI

Krivce največkrat poznamo, pa jih še kar iščemo

»Vse se je zgodilo bliskovito. Takrat, ko se je iz peči vilo tekoče jeklo, in so milijoni isker prasketaje šinili na vse strani, je izgubil ravnotežje. Curek vroče kovinske lave je v trenutku zajel. Sam si ni mogel veliko pomagati in, če bi ne bilo nas, bi kljub abezbitni zaščitni obleki zgorel pri živem telesu...« Tako nekako je pripovedoval varnostni tehnik o nesreči, ki se je zgodila v neki železarni.

Komisija, ki je kasneje sestavljala zapisnik o tej delovni nesreči, si dolgo ni bila edina, kako je do te nesreče pravzaprav prišlo. Očividci so ugotavljali, da tu ne gre za kakršnokoli nerodnost, temveč je glavni vzrok na zaščitni obleki iz abezbitnih vlaken. Zakaj? Prvič — težka je in okorna, gibanje v njej je naporno; drugič — nekateri gibi so popolnoma nemogoči, delavec v njej se počuti izredno neugodno; tretjič — ne zagotavlja dovolj varnega dela.

Pomanjkljivosti, ki so jih našli ponesrečenčevi sodelavci, so botrovale tudi pri tej

obratni nezgodi. Zapisnik s temi ugotovitvami so tudi podpisali. In pri tem je ostalo.

Danes, v tednu varnosti, ko so vsa prizadevanja komisij za HTZ še bolj kot sicer usmerjena na preprečevanje nesreč pri delu in v prostem času, pa se lahko vprašamo, kako je mogoče, da je še vedno toliko pomanjkljivosti in to celo pri zaopovedanih sredstvih. Medtem ko ugotavljamo, da število nesreč pri delu povprečno pada, nekateri panoge, kot gozdarstvo in gradbeništvo, zgoranje mejo nesreč krepko presegajo. Kje so vzroki? Nekaj jih je že znanih. Nekatera naša domača podjetja za proizvodnjo zaščitnih sredstev pošiljajo že na trg izdelke s takimi pomanjkljivostmi, marsikatero podjetje, ki jih kupi za svoje delavce, pa potem plača ob raznih inšpekcijah precejšnje vsote kot kazni zaradi napak in nepravilnosti HTZ ukrepov. Kdo je torej krivec, tisti, ki pomanjkljiva zaščitna sredstva proizvaja, ali tisti, ki jih kupuje, ali oboje. Pri vsem tem pa iz leta v leto dajemo večje in večje vsote za taka zaščitna

sredstva in naprave in v so razmerju s porastom števila zaposlenih prekomerno zabeležimo vsako leto kak odstotek več nesreč. Poglejmo to črno bilanco: leta 1955 smo zaradi nesreč pri delu izgubili nad 330.000 delovnih dni, lani pa že več kot 660.000. Lansko leto je bilo 52.405 nesreč pri delu, izven dela 40.182, svojci zaposlenih ljudi pa so jih imeli 53.394; skupno torej 145.981 nesreč. Tako izgubimo letno okrog 1 milijon 600.000 delovnih dni. Ob takih številkah, če jih sploh lahko gledamo kot samo številke, se človek zamisli, kajti to so številke, ki tako veliko povedo, ki govorijo o marsikateri življenjski tragediji. In dalj ko misli, bolj se mu vsiljuje misel, kaj če bi se nad tem le še bolj kot doslej zamislile tudi zbornice in združenja, proizvajalci zaščitnih sredstev in drugi, ki imajo s tem opravka. Zato seveda, da ne bi ostalo vedno le pri ugotavljanju vzrokov, kot se je to zgodilo v že opisani nesreči: kajti tu so prizadeti ljudje, ne številke...

V. Češko

OB RESOLUCIJI O STROKOVNEM IZOBRAŽEVANJU

Minuli četrtek je skupščinski odbor za kulturo in prosveto obravnaval besedilo priporočila o strokovnem izobraževanju, tako da lahko z vso gotovostjo pričakujemo, da ga bo sprejela Ljudska skupščina LR Slovenije že na svojem prvem prihodnjem zasedanju. Vendar, čemu pravzaprav ta mala ali slovenska resolucija o strokovnem izobraževanju?

Pospešeni ritem gospodarskega in družbenega razvoja terja vedno bolj razvit vzgojno-izobraževalni sistem, sistem, ki bi vzgajal celovito osebnost proizvajalca — upravljalca, tak sistem, ki bo nenehno zadovoljeval potrebe gospodarskega in družbenega razvoja po novih kadrih. Toda kljub resoluciji Zvezne ljudske skupščine o strokovnem izobraževanju, kljub zakonu o financiranju šolstva, ki jasno odreja nadaljnji razvoj vzgojno-izobraževalnega sistema, je bilo doslej prav na področju strokovnega izobraževanja precej ovir, ki so hromile ritem njegovega razvoja.

V čem so torej osnovna načela te resolucije?

CELOVITOST VZGOJE. Ena izmed največjih pomanjklivosti dosedanjega vzgojno-izobraževalnega sistema je v tem, da je bila vzgoja vse preveč enostranska, usmerjena v ozko strokovno znanje in ne tudi v družbeno-ekonomsko znanje. Zato tudi resolucija izhaja iz načela, da na današnji stopnji družbene razvoja ni več moč razlikovati med proizvajalcem na eni strani in upravljalcem na drugi strani, da mora zaradi tega tudi vzgojno-izobraževalni sistem zagotavljati vzgojo celovite osebnosti proizvajalca — upravljalca.

SMOTRNOST IZOBRAŽEVANJA. Resolucija poudarja, da bo smotrnost izobraževanja zagotovljena le tedaj, kadar bo strokovno izobraževanje funkcionalno povezano s potrebami gospodarskih organizacij in družbenih služb. Zato bo potrebno tudi ves izobraževalni proces tako vsebinsko kot organizacijsko prilagoditi potrebam gospodarskega in družbenega razvoja. Če pa bomo hoteli doseči to, poudarja resolucija, bodo morale gospodarske organizacije in družbene službe trdnje kot doslej izboljšavati svojo kadrovsko politiko, doobra bodo morale poznati svoje sedanje in prihodnje potrebe po kadru.

ENOVITOST SISTEMA. Strokovno izobraževanje mora temeljiti na znanju, ki ga daje osemletna osnovna šola. In tako kot je načelo oblikovanja in razdeljevanja sredstev za osebne dohodke po delu razveljavilo administrativni kvalifikacijski sistem, tako tudi v izobraževanju ne moremo več razvrščati posameznih ustanov na nižje, nepopolne srednje, popolne srednje. Sistem strokovnega izobraževanja naj bo tak, da posamezne stopnje ne bodo samo pripravljalnice za višje stopnje, dajati morajo predvsem zaključeno znanje, praktično in teoretično usposobljenost za poklic, pa naj že gre za izobraževalne centre v gospodarskih organizacijah, ali poklicne šole, ali tehnične šole, ali visokošolske zavode. Le tako je namreč moč uresničiti načelo enovitosti vzgojno-izobraževalnega sistema.

OSAMOSVAJANJE ŠOL. Resolucija poudarja, da je potrebno v izobraževalnih ustanovah čimprej uveljaviti načelo dohodka in delitve sredstev za osebne dohodke po delu. Pri tem je treba doseči, da se bodo pri plačevanju dejavnosti začeli razvijati pogodbeni odnosi med ustanovo in ustanoviteljem, kajti le tako se bodo lahko razvili enakopravnejši odnosi med obema partnerjema. Resolucija tudi poudarja, da je potrebno v prihodnje vložiti več sredstev v sistem strokovnega izobraževanja, da bo potrebno poiskati vse možne vire sredstev, ter prekiniti z birokratskim prenašanjem ustanovitelskih pravic in dolžnosti. Posebno bo v prihodnje potrebno poskrbeti za materialno stanje poklicnih, tehničnih in drugih šol za gospodarstvo. Zato je nujno potrebno spremeniti politiko skladov za šolstvo, ki so doslej zbirali sredstva le za splošno izobraževalne šole, tako da se bodo vanje stekala tudi sredstva za strokovno izobraževalne ustanove. Le tako bo namreč moč uresničiti načelo postopnega ekonomskega in družbenega osamosvajanja šol.

BOJAN SAMARIN

PO POSVETOVANJU O HIGIENSKO-TEHNIČNI ZAŠČITI V RUDARSTVU

VEČ VARNOSTI PRI DELU

V začetku novembra so se zbrali v Velenju na dvodnevnem posvetovanju o varnosti pri delu in zdravstveni zaščiti v rudarstvu varnostni in zdravstveni delavci vse Slovenije ter dobršen del vodilnega upravnega in tehničnega kadra slovenskih rudnikov. Ta izrazito delovni posvet je pripravilo Društvo varnostnih inženirjev in tehnikov ljubljanskega okraja skupaj z okrajnim Zavodom za socialno zavarovanje in okrajno komisijo za higijensko-tehnično zaščito ter s pomočjo rudarskega inšpektorata Slovenije in Zavodom LRS za tehnično in zdravstveno varnost. Tehtni referati in kvaliteta razprava so dvignili ta posvet nad raven običajnih sestankov.

Tematika na področju higijensko-tehnične zaščite in zdravstva v rudarstvu, ki jo je razkril omenjeni posvet v Velenju, je tako obširna in tako zelo raznolika, da je praktično ni moč utesniti v nekaj časopisnih stolpcih, kljub temu pa vendarle tako zelo pomembna, da je v časopisu tudi ni moč prezreti. Zato smo se morali odločiti, da povzamemo samo nekatera najpomembnejša vprašanja s tega področja.

Če si za izhodišče izberemo nekaj statističnih podatkov, potem smo lahko skorajda zadovoljni s sedanjo stopnjo razvitenosti varnostno-zaščitne in zdravstvene službe v rudarstvu. Podatki namreč govorijo, da število nesreč v minulih dveh letih ni naraščalo, malenkostno je celo upadlo — v letu 1959 28,4 primerov na 100 zaposlenih in v letu 1960 28,2 primera na 100 zaposlenih. Tudi podatek o težavnosti nežgod je v minulemu letu veliko razveseljevaljši, saj je odpadlo na 1 poškodbo le 13,3 bolezenskih dni, medtem ko je prišlo še v letu 1959 za 1 poškodbo 13,9 bolezenskih dni.

● IZOLA:

V ospredju problemi žena

Že podatek, da lahko v Izoli sprejmejo vzgojne ustanove vsega 5 odstotkov otrok zaposlenih staršev oziroma zaposlenih mater, zgornjo opozarja na težavo proizvajalca. Zato bi si težko zamislili bolj koristno pobudo, kot jo je ob nedavni ustanovitvi Konferenca za družbeno uveljavljanje žensk sprožila Socialistična zveza s programom, ki obeta široko mobilizacijo vseh družbenih sil za urejanje problemov žena v izolski komun. Predvsem velja poziv kolektivni živilskega kombinata Delamaris, kjer je zaposlenih 1925 žensk, da bi proučili možnost ustanovitve lastne ustanove za dnevno varstvo otrok. Analiza proizvodnosti je namreč pokazala, da dosegajo žene, ki nimajo urejenega varstva za svoje otroke (in te prevladujejo) znatno slabše uspehe. Breme domačih skrbí so označile izolske žene tudi za glavni vzrok, da se ne morejo uveljavljati v političnem in družbenem življenju komun.

Veliko akcijo pa je učinkovito podprl tudi občinski odbor SZDL, ki je pospešil obnovo dveh sedežev krajevnih organizacij SZDL, kjer bodo že prihodnji mesec odprli lepo urejene prostore za dnevno varstvo otrok ob organiziranem in vodjenem delu vzgojiteljev. Izolske žene torej upravičeno pričakujejo, da se bo visok odstotek otrok, ki so bodisi doma zaklenjeni brez ali z delnim varstvom ter otrok, prepuščenih ulici, kmalu občutno zmanjšal. Šele potem bo namreč uresničljiv obsežen program nove organizacije žena za njih strokovno izobraževanje in uveljavljanje v družbenem in političnem življenju komun.

B. C.

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1952.
List izdaja republiški svet
ZSJ za Slovenijo. Glavni in
odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperšič, Milan Maver, Janez Volčič. Tehnični urednik Janez Suster. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2, poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-672 — Račun pri Narodni banki v Ljubljani štev. NB 600-11/1-363 — Posamezna številka stane 20 din — Naročnina je: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din — List tiska CZP — Ljudska pravica — Poština plačana v gotovini

Res, razlika ni kdo ve kako občutna, vendar, kolikršna že je, smo je lahko v vsakem primeru zelo veselji, saj je znano, da krivulja nežgod veliko raje narašča kot upada.

Vendar pa je lahko to naše zadovoljstvo samo trenutno, kaj kljub temu si moramo priznati, da je število nežgod, poškodb in poklicnih obolenj še vse preveliko. Podatki varnostne službe v rudarstvu nam tudi dovolj jasno izpričujejo, da so še vedno na prvem mestu nežgode, ki jih je zakrivilo slabo organizirano delo na delovnih mestih, za kar so odgovorni predvsem vodje posameznih skupin, enot, obratov, za kar je odgovoren tehnični kader. V tem nas potrjuje tudi dejstvo, da so na drugem mestu nežgode, ki jih je povzročila nepazljivost in malomarnost delavcev samih, njihovo omalovaževanje zaščitnih sredstev, varnostnih predpisov. In o tem navsezadnje pričča tudi to, da je število poklicnih obolenj in tako imenovanih nesrečnih naključij pravzaprav malenkostno v primeri s številom nesreč v obeh prvih primerih.

Vse torej priča, da varnostna in zdravstvena služba v slovenskih rudnikih vendarle ni tako dobro organizirana, da bi lahko bili z njo v celoti zadovoljni, da ne more slediti pospešenemu tempu razvoja v rudarstvu, splošnemu tehničnemu napredku v tej panogi in naglemu naraščanju proizvodnje. Zato se nehotе vsiljuje vprašanje, v čem se pravzaprav skrivajo vrzeli sedanje higijensko-tehnične zaščite in zdravstvene službe v rudarstvu.

Posvet v Velenju je razkril, da so vodje delovnih skupin, enot in obratov, a tudi vse tehnični kader — zelo slabo razgledani v higijensko-tehnični zaščiti, da pogosto prav zaradi tega ne morejo toliko poskrbeti za varnost pri delu, kot bi to sicer zahtevalo od njih delovno mesto. Zato bo ena izmed pomembnih nalog v prihodnjem obdobju skrb, da se bo ta kader nenehno in sproti izpopolnjeval v vseh dognanjih higijensko-tehnične zaščite.

Se posebno pa bo potrebno z vso resnostjo razmišljati o namreščanju poklicnega kadra za higijensko-tehnično zaščito in varnost pri delu. Podatki namreč izpričujejo, da je največ nesreč in poklicnih obolenj prav v tistih rudnikih, kjer nimajo ali pa so le-ti tako maloštevilni — poklicnih kadrov za higijensko-tehnično zaščito. Razumljivo, saj ni moč pričakovati, da bi se nekdo, ki je polno zaposlen že na svojem rednem delovnem mestu, dovolj poglobljeno in načrtno posvetil higijensko-tehnični zaščiti in varnosti pri delu. Toda kljub temu logičnemu zaključku so dejanske razmere povsem drugačne. Tako na primer od celotnega srednje in visoko strokovno usposobljenega tehničnega kadra samo 3 % delajo na področju higijensko-tehnične zaščite in varnosti pri delu, pri čemer pa odstotek stalno zaposlenih samo za področje higijensko-tehnične zaščite sploh ni omembe vreden. In nazadnje tudi to; v vsej Sloveniji je samo en poklicni varnostni inženir, čeprav pristaemo rudarstvo med najpomembnejše panoge gospodarstva.

Razmišljati pa bo potrebno v prihodnjem obdobju tudi o vzgoji kadra za higijensko-tehnično zaščito in varnost pri delu. V Kranju je sicer šola, ki vzgaja varnostne tehnike, toda delovni pogoji v rudniku se tako zelo razlikujejo od pogojev v drugih panogah gospodarstva, da terja pogosto povsem svojevrstno higijensko-tehnično zaščito in varnostne ukrepe. Po sedanjem

programu pa kranjska šola ne daje bodočim rudarskim varnostnim tehnikom takšne strokovne usposobljenosti. Zato so tudi predstavniki rudnikov na tem posvetovanju predlagali, da naj bi uvedli na kranjski šoli ali poseben oddelek za vzgojo varnostnih tehnikov v rudarstvu ali pa naj bi že med študijem zagotovili večjo specializacijo.

Predstavniki posameznih rudnikov pa so na posvetu tudi ugotovili, da sredstva za varnost in zaščito pri delu v jami še vedno niso zadovoljive kvalitete. V zadnjem času je tako bilo več poškodb s kalijevim lugom in kisline iz naglavnih svetilk. Gumijaste obutve je sicer dovolj, ni pa primerna, ker je pogosto vzrok za dolgotrajna glivična obolenja. Tako jo pogosto morajo uporabljati, kajti dovolj trpežne usnjene obutve ni. Razen tega pa ni tudi dovolj trdnih zaščitnih čelad, trpežnih zaščitnih rokavic, oblek, primerljivih očal. In menda ni potrebno še posebej zatrjevati, da vse to zmanjšuje tudi varnost pri delu v jami.

Na vsa ta in še na mnoga druga vprašanja so si poskušali odgovoriti predstavniki slovenskih rudnikov na velenjskem posvetu o higijensko-tehnični zaščiti in varnosti pri delu. In bržčas lahko z vso upravičenostjo pričakujemo, da ne bo ostalo samo pri odgovorih in neuresničenih pobudah. Zaradi tega morda misel: mar ne bi kazalo podobna posvetovanja pripraviti še kdaj v prihodnje?

S. B.

CENTRALIZACIJA sredstev pod novim plaščem?

(Nadaljevanje s 1. strani)

bo iz premije, ki jo dobi za zavarovanje lastnine in oseb na svojem področju, sam nosil stroške za nastalo škodo na svojem področju. Iz prejete premije od zavarovanca pa bo zavod izločal določen odstotek za premijo pozavarovanja republiški skupnosti in ta zopet določen odstotek tako zbranih sredstev Jugoslovanski skupnosti zavarovalnic. V primeru, da za škodo na svojem področju zavod ne bi imel dovolj sredstev, jih bo črpal iz pozavarovalnega sklada. To zbiranje, hkrati pa tudi določena oblika centralizacije sredstev je glede na obseg, predvsem pa vrednost zavarovanja lastnine v splošnem zavarovalstvu razumljiva tudi do ravni zveze, to je Jugoslovanske skupnosti zavarovalnic. Strokovnjaki s področja socialnega zavarovanja pravijo, da je to načelo, to je pozavarovanja do ravni republike in zveze potrebno, kajti s tem bi bila uveljavljena zopet redna centralizacija sredstev. Tako bi se namreč prelivala sredstva med republika, in sicer prek samoupravnega organizma socialnega zavarovanja, namesto da bi se, če je to potreb-

no, prelivala prek proračuna. Načelo pozavarovanja namreč predvideva tudi načrt zakona o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja. Strokovnjaki s področja socialnega zavarovanja menijo, da bi pozavarovanje veljalo uresničevati samo do ravni komunalnih skupnosti, kvečjemu še do republiške skupnosti zavodov za socialno zavarovanje, kajti s tem bi bilo dano zagotovilo, da bi lahko zavodi krili svoje obveznosti.

Pomisleki, ki jih izražajo strokovnjaki s področja socialnega zavarovanja glede predvidenega pozavarovanja temelje na dosedanjih izkušnjah in ocenah in govore proti takšni obliki centralizacije in prelivanja sredstev.

To je seveda le nekaj misli, ki so se porodile ob prebiranju načrta zakona o socialnem zavarovanju in razpravah o tarifah in bodočih oblikah zavarovanja v zavarovalni dejavnosti. Morda so nekatere trditve in pomisleki za koga premalo premišljeni. Zato bo prav, da bo tisti, ki jim bo želel ugovarjati, prispeval k njihovem razčiščenju in iskanju še bolj ustreznih rešitev na straneh naše lista.

PETER DORNIK

»POSTOJNSKE JAME«

STORJEN JE ODLOČILEN KORAK

Med kolektivi, ki iščejo pravo mesto v novem gospodarskem sistemu in temu ustrezno obliko samoupravljanja, je tudi kolektiv finančno samostojnega zavoda »Postojnske jame«. Dosedanji sistem nagrajevanja delavcev in uslužbenecv, ki je temeljil izključno na administrativnih določilih zakona o javnih uslužbenecih, je postal že resna ovira v procesu utrjevanja samoupravljanja in izpopolnjevanja gospodarskega sistema.

Temu je kolektiv napravil konec s tem, da so znotraj zavoda ustanovili dve ekonomski enoti.

Prva, tehnična ekonomska enota obsega vodniško in pomožne službe v Postojnski jami in Pivki ter Predjamskem gradu, medtem ko obsega druga, upravno gospodarska ekonomska enota upravo, gospodarsko računski in propagadni sektor, nadalje parkirni prostor, mejnjalnico tujih valut, izposojevalnico jamskih plaščev in kioske.

Kljub temu, da upravlja zavod, se nadalje upravni odbor, so z ustanovitvijo ekonomskih enot prenesli vrsto pristojnosti na kolektive ekonomskih enot. Obe ekonomski enoti sta hkrati sprejeli ločen plan dohodkov in izdatkov, ki temelji na enotnem letnem predračunu zavoda.

V zavodu »Postojnske jame« so med prvimi v postojnski občini sprejeli tudi pravilnik o delitvi čistega in pravilnik o delitvi osebnih dohodkov po delu. Na osnovi analize poslovanja so postavili naslednje razmere med skladi in osebnimi dohodki: tehnična EE 53 % za sklade in 47 % za OD, upravno gospodarska EE 50 % za sklade in 50 % za OD.

Na temelju tako postavljenih razmerij bi odpadlo od 31 milijonov dinarjev planiranega čistega dohodka — ki pa bo zaradi rekordne turistične sezone verjetno še višji — 17 milijonov za osebne dohodke in 14 milijonov za sklade. Tako si bodo zagotovili najnujnejša sredstva za rekonstrukcijo in nadaljnjo modernizacijo prometa v centralnih podzemnih postojankah.

Dosledno so tudi uzakonili načelo delitve po delu, namreč da si za enako produktivnost dela, kot je bila dosežena v preteklem obračunskem razdobju, ne morejo odmeriti višjih skupnih osebnih dohodkov, kot so bili razdeljeni v preteklem razdobju.

S tem je storjen odločilen korak, ki kaže, da stopa delovni kolektiv »Postojnskih jam« na pot decentraliziranega samoupravljanja in gospodarjenja, ki ga bo na osnovi vsakodnevne prakse prav gotovo potrebno še izpopolnjevali in krepi.

ANDREJ MIKLAČIČ

ZAPISEK S PLENUMA ObSS MARIBOR-CENTER

PRI PRENOSU PRAVIC — DO POL POTI

V nekem mariborskem podjetju je direktor zahteval disciplinski odpust za delavca, ki je povzročil za 400 (štiri sto) dinarjev škodo! V tem smislu so sestavili tudi odločbo, ki pa je bila kasneje iz formalno pravnih razlogov razveljavljena. Nasploh se v podjetjih te občine (drugje menda ni nič boljše) kaže težnja, da disciplinsko kaznujejo samo delavce, medtem ko pred disciplinske komisije v gospodarskih in drugih organizacijah še ni prišel noben uslužbenec.

V nekem drugem podjetju pa si je direktor poiskal novo tajnico, ji takoj odobril letni dopust. Tri tedne po tistem, ko je prišla z dopusta, je komisija za sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij zvedela, da imajo novo tajnico, ki jo je treba sprejeti!

To sta le dva drobna utrinka iz bogate razprave o problematiki v zvezi z delovnimi razmerji, ki so jo zadnji terek obravnavali na seji plenuma ObSS Maribor-Center.

Sicer je zanimivo in značilno, da se pri problematiki v zvezi z delovnimi odnosi v zadnjem času kažejo velike vsebinske spremembe. Sprva je prihajalo do sporov predvsem zavoljo različnih tolmačenj zakona o delovnih razmerjih, zdaj pa se je to preneslo na spore, ki zadevajo izvajanje in uveljavljanje tozadevnih predpisov, ki so jih potrdili samoupravni organi. Vendar tega ne kaže razumeti napak, zato tale primer:

Veliko govorimo o pomembnosti in družbeni vsebini pre-

našanja pooblastil samoupravljanja na decentralizirane samoupravne organe. Da je moč zadeve, ki so v zvezi s sklepanjem in odpovedovanjem delovnih razmerij takoj prenesti na ekonomske enote, oziroma njihove organe, so se strinjali tudi tisti, ki niso zelo ogreti za decentralizacijo samoupravljanja. Prav pri tem formalnem prenašanju pooblastil navzdol pa je večinoma ostalo. Če pa pride do kakršnih koli sporov, se te zadeve še naprej rešujejo po suhi paragrafski poti, namesto

da bi k reševanju teh zadev predhodno pritegnili samoupravne organe, sindikalne podružnice in kar bi bilo še najbolj prav — kolektive posameznih enot v celoti. Prevzemanje pravic namreč pomeni tudi dolžnosti; zato je tudi res demokratsko obravnavanje teh, pogosto zelo občutljivih in nedvomno pomembnih zadev.

Plenum je nadalje potrdil mnenje, izrečeno v razpravi, da mora novi zakon o delovnih odnosih, čigar teze že pripravljajo, vključiti predvsem osnovna določila o odnosih, ki se pojavljajo med člani kolektivov, medtem ko je treba konkretno uveljavljanje in oblikovanje teh določil prepustiti samoupravnim organom v gospodarskih in drugih organizacijah, ki v skladu s specifičnimi pogoji poslovanja predpišejo svoje pravilnike. Skratka, gre za veliko vsebinsko spremembo v primerjavi s sedanjim zakonom, ki še govori o delovnih razmerjih in delovni sili.

No, navzlic sedanjim težavam z zakonodajo, ki bodo trajale še nekaj časa, pa kolektivom vendarle ni onemogočeno dejansko demokratsko obravnavanje teh zadev. Toda ne tako, da se posle, ki so v zvezi s sklepanjem in odpovedovanjem delovnih razmerij, pa z

disciplinskimi prestopki, naprti samo neki komisiji. Te zadeve je treba v celoti decentralizirati in približati proizvajalcem.

Prav tako bi moralo priti do sprememb tudi v sistemu delovanja inšpekcije za delo, ki bi se lahko posvetila temeljitejšemu nadzoru in pomoči pri urejanju delovnih pogojev. Ob teh spremembah bi se nedvomno lahko razvile tudi službe zaposlovanja in tisto pomembno organizacijo, ki gospodarskim organizacijam ne bi posredovala zgolj številov o prostih in potrebnih delovnih močeh, ampak soustvarjala program potrebne delovne sile po kvalifikacijah, glede na način in možnosti usposabljanja itd. Pospešeno ustanavljanje pravnih posvetovalnic (kakršno nameravajo ustanoviti tudi pri ObSS Maribor-Center) pa bo nedvomno pripomoglo tudi k dejansko kvalitetnemu in strokovnemu urejanju problematike sporov v zvezi z delovnimi odnosi.

Takšna praksa bo naposled opredelila vlogo in dejavnost kadrovske socialnih služb po podjetjih, ki si bodo na osnovi sklepov in programov samoupravnih organov in enot v podjetju lahko pripravile res uresničljive programe dela.

-MG

»Utemeljena« kazen

Nekaj pred prvim je prinesel kurir iz uprave Almere na obrat v Lescach med drugim tudi pošto za predelavko Lizo Banovšek. Z uprave ni ničesar pričakovala, zato jo je njen namenjena kuverta precej presenetila. Se bolj pa je bila presenečena, ko jo je odprla in prebrala:

»Tovarišica Liza Banovšek, predelavka, se kaznuje z odtelgljajem v višini 5% od skupnih osebnih prejemkov za mesec oktober.

Imenovana je v dneh 16., 17., 18., 19., 20. in 21. oktobra 1961 zamudila službo za 5, 5, 10, 10, 10 in 12 minut, s čimer je kršila temeljno disciplino in neprimerno vplivala na druge sodelavce.

S tem je izrečena kazen primerno utemeljena.

Tisto pa, kar jo je v tem dopisu najbolj prizadelo, ni bilo to, da se bodo njeni osebni dohodki v tem mesecu zmanjšali za 5%, to je sploh ni bolelo, bila pa je globoko v svoji notranjosti žalostna in užaljena, da je ni nihče vprašal, zakaj je sploh zamudila. Se prav posebno pa jo je bolelo tisto — s čimer je kršila temeljno disciplino in neprimerno vplivala na druge sodelavce. Sama pri sebi je čutila, da se ji je zgodila krivica.

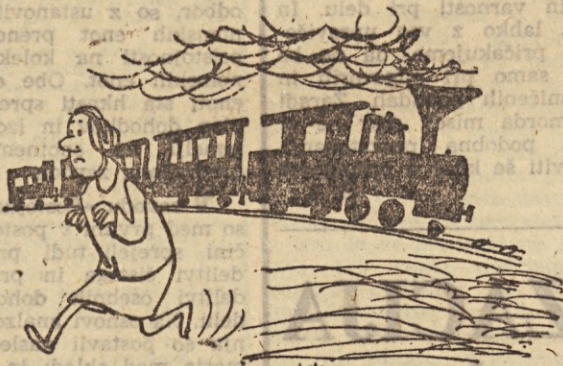
Začudile pa so se temu dopisu z uprave tudi njene sodelavke, obratovodja, skratka vsi v njenem kolektivu.

»Pa ko bi na upravi vsaj kaj vprašali, zakaj je tovarišica Liza zamudila,« so govorile njene sodelavke.

In povedale so, da se tovarišica Liza vozi v službo z vlakom z Jesenic, a če se kdaj zamudi, potem zaradi tega, ker ima pač vlak zamudo.

»Naš obrat pa je nasproti postaje in tovarišica Liza takoj priteče v službo,« je pripomnila ena izmed njih.

Obratovodja pa je dodal:

»V obratu poznamo tovarišico Lizo kot dobro delavko. Ze petindvajset let dela v našem podjetju, a ji v vseh teh letih ne bi mogel nihče ničesar očitati. Se več. Tovarišica Liza je bila prej časa veržkarica, ko pa so ji oči opesale, je postala zaradi svojih izkušenj in dobrega dela predelavka. Tistih nekaj minut, ki jih kdaj pa kdaj zamudi zaradi vlaka, pa tako ali tako nadomesti med odmorom ali pa po službi, ko odhaja zadnja iz delavnice. Sploh ne moremo razumeti, kako so jo mogli na upravi kaznovati.«

Vse torej kaže, da so na upravi svoj sklep o kaznovanju tovarišice Lize nekoliko slabo utemeljili, da je kolektiv v tem obratu precej drugačnega mnjenja o kazni. Pa — ali ne bi bilo moč v vseh takih in podobnih primerih prepustiti kolektivu obrata, da sam ureja svoja disciplinska vprašanja?

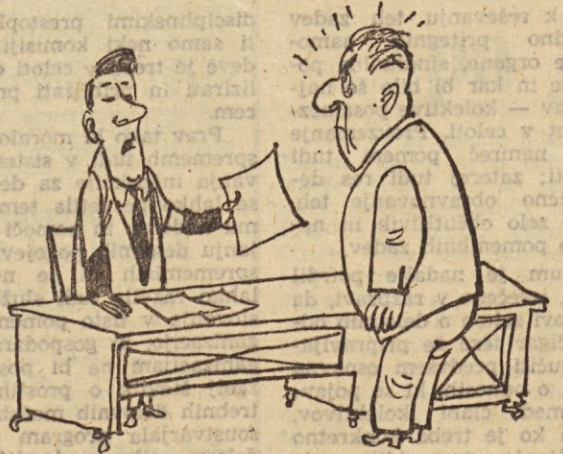
Demokratičnost zajamčena

Včasih se primeri, da za zgodbo ni prav nič važno, kaj je bilo prej, kaj se skriva v ozadju, kdo so bile pravzaprav osebe in kaj so zahtevale.

Nekaj podobnega je tokrat tudi z našo zgodbo. Zgodba se začne tedaj, ko je Svet za urbanizem in gradbeništvo sklepal o dveh prošnjah, od katerih pa se je vsaka potegovala za drugačno rešitev istega vprašanja. Člani sveta so sklepali in sklepali in slednjič sklenili, do bodo ugodili prvi prošnji. Pod njo so napisali sprejeto, na rob pa pritisnili datum 24. t. m.

Zadeva bi sicer lahko bila končana. Vendar ne. Najbrž zaradi tega, ker se je moralo komu na svetu zadržati, da je bil postopek morda premalo demokratičen. Tako so poslali obvestilo zastopniku drugega prošilca v tej zadevi, naj se oglasi na svetu 31. t. m., da bi se pogovorili o prošnji.

Možakar je res prišel. Skušali so mu prikazati, da je rešitev zadeve, ki jo zagovarja v prošnji, nepravilna, navedli v dokaz takšne in drugačne argumente. Možakar pa, trmast kot je, je vztrajal pri svojem. In ker ga tako niso mogli prepričati, so mu povedali, da tako ali tako ni moč ničesar spremeniti, ker je o tem svet že izglasoval odločitev 24. t. m. Njega pa da so poklicali samo

zaradi tega, ker bi mu radi omogočili, da pove svoje mnenje in da bi formuliral takšno rešitev, ki bi bila sprejemljiva za oba prošilca v tej zadevi. Tako mu ni preostalo drugega, kot da je odšel.

In ko je pozneje pripovedoval to svojo storijsko, je eksplodiral.

— Pa kaj se grede demokratičnost, ko pa so že tako ali tako prej sklenili. Prej bi me poklicali, ko so samo še sklepali — ali pa sploh ne. Demokratičnost post festum je bore malo vredna.

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Almir, Radovljica — BOJAN SAMARIN
2. Svet za urbanizem in gradbeništvo, Ljubljana-Center — B. SAMARIN.

SKLEPANJE IN ODPOVEDOVANJE
DELOVNIH RAZMERIJ ŠE ENKRAT

V Delavski enotnosti od 4. novembra 1961 je izšel članek pod gornjim naslovom, v katerem je pisec grajal vsebino publikacije »Sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij«.

Ne zdi se mi pravilno, da je pisec pretežni del graje namenil podjetju, ki je izdalo omenjeno publikacijo, namesto meni kot piscu (če sem grajo zaslužil!).

Pisec članka očita pomanjkljivost, površnost in netočnost. Vsi ti očitki so pretirani in v marsičem tudi neosnovani. Pisec sam navaja v članku, da je pomanjkanje komentiranih pravnih tekstov s tega področja. Torej nisem »grešil«, če sem se lotil te problematike, pa čeprav z morebitnimi »spodrslijaji« in prav tako ni »grešilo« podjetje, ki je publikacijo izdalo.

Pisec članka je najprej grajal pomanjkljivo pojasnilo k 36. členu ZDR in ga je dopolnil dobesedno z besedilom 3. odstavka 36. člena ZDR. Ne vem, zakaj je bilo to potrebno, ker gre za samo ponavljanje zakonskega teksta.

Nadalje piscu ni všeč trditev, da je odpoved brez sklepa ali proti sklepu pristojnega organa nična in brez pravnih posledic za delavca. Pisec smatra, da laiki tega ne morejo razumeti. Mislim, da na delovnih mestih v kadrovske socialnih službah gospodarskih organizacij niso taki laiki, da bi moral imeti eno in isto razlago večkrat napisano in je dovolj, če jo preberejo na 27. strani publikacije. Vsekakor pa sem hvaležen piscu za dopolnjeno razlago (kakor tudi bralci, ki uporabljajo publikacijo).

Nesprejemljivo je tudi oporekanje razlage 311. člena ZDR. V zakonu je rečeno, da se po preteku odpovednega roka delavec razreši dela. Če je govora o razrešitvi, preneha torej delovno razmerje z razrešitvijo. Če bi delovno razmerje avtomatično prenehalo po preteku odpovednega roka, ne bi bilo potrebno zakonsko besedilo, ki pravi da po preteku enega meseca po pretečenem odpovednem roku lahko zapusti delavec delo TUDI BREZ RAZREŠITVE.

Prav tako se ne more nihče strinjati s piščevje trditvijo, da delovno razmerje preneha kljub temu, če je po pretečenem odpovednem roku ostal delavec še dalje na delu. Kdo bo izposloval prenehanje delovnega razmerja, če tega ni storila gospodarska organizacija ali pa delavec sam? Če odpoved delovnega razmerja ni realizirana, je jasno, da je še vedno veljaven prvotni sporazum o sklenitvi delovnega razmerja.

Glede prenehanja delovnega razmerja zaradi samovoljne zapustitve dela sem na 22. strani publikacije točno napisal, da direktor LAHKO Z ODLOČBO UGOTOVI, da je delovno razmerje prenehalo z dnem, ko delavec ni prišel več na delovno mesto. ZDR

2. Prav zaradi pomanjkanja ko-

tega ne precizira, zato smatram (in to ne samo jaz), da je tolmačenje v publikaciji pravilno, vsekakor pa je lahko predmet diskusije.

Piscu članka tudi ni po volji razlaga pritožbenega sistema, v delu, kjer je govora o organih inspekcije dela. Očita mi dezinformacijo, čeprav je v 2. odstavku 122. člena ZDR točno rečeno, da organ inspekcije dela lahko izda začasno odredbo za odpravo nepravilnosti in vzpostavitev kršene pravice. Organ inspekcije dela lahko tudi zadrži izvršitev odločb orga-

nizacije do dokončne rešitve spora. Ko sem v publikaciji napisal, da sodna praksa priznava inspektoratu dela intervencijo le do konca odpovednega roka, prav gotovo nisem mislil nič drugega kot to, da delavec po zakonitem roku nima možnosti uveljaviti svojih pravic, ne glede na intervencijo inspektorata dela. Naročniki publikacije so tolmačenje tudi tako razumeli.

Po vsem kar je napisano v publikaciji in v gornjih odgovorih — smatram, da nisem vnesel nikakršne dezorientacije v gospodarske

organizacije, ampak nasprotno; publikacija je koristna. To izpričujejo pohvale pravnikov in nepravnikov, ki uporabljajo to publikacijo.

Po mojem mnenju pisec ni pravilno ravnal, ko je kategorično odsvetoval publikacijo, namesto, da bi se pred izdajo takega članka posvetoval s piscem publikacije in bi skupaj rešila morebitne zadevne pravne probleme, ki gotovo obstajajo. Za izdajo take publikacije pa imam popolno legitimacijo glede na prakso in izobrazbo.

JOZE PREVODNIK

K odgovoru Jožeta Prevodnika na članek
»Sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij«

Nisem pa mnenja, da bi bila kakršna koli polemika okoli publikacije »Sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij«, ki jo je izdal Ekonomski servis »Organizator« v Ljubljani in o kateri sem poročal v 44. številki Delavske enotnosti posebno umestna. Lahko bi namreč nastal vtis, da so po sredi različna strokovna mnenja o vprašanih delovno pravne teorije in prakse nanašajoče se na sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij v gospodarskih organizacijah. V tej smeri nekoliko odgovarja tudi pisec te publikacije Jože Prevodnik. Toda za to ne gre in bistvo je povsem drugo. Gre namreč za vprašanje družbene odgovornosti podjetja, katerega družbena (in pridobitna) dejavnost je izdajanje takih in podobnih publikacij in osebne odgovornosti pisca publikacije »Sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij«, ki se je svoje naloge lotil z vse premalo znanja, da bi bilo mogoče o njegovih stališčih razpravljati.

In samo to želim še s tem zapisom poudariti sledeč posameznim odstavkom odgovora, katerega objavo želi pisec omenjene publikacije.

1. Za publikacijo odgovarja na prvem mestu ekonomski servis »Organizator«, ker je izdajanje takih publikacij njegova osnovna dejavnost, in šele na drugem mestu pisec publikacije. Zato zadene pretežni del javne kritike gospodarsko organizacijo, ki je publikacijo izdala, jo priporočila gospodarskim organizacijam in jo celo ponatisnila, kot je objavljeno v prospektu, ki ga je razposlal »Organizator«.

2. Prav zaradi pomanjkanja ko-

mentiranih pravnih tekstov je neodgovorno izdajati in razširjati publikacijo, ki vrsto vprašanj tolmači po svoje, v nasprotju z judikaturno vrhovnih sodišč, s tolmačenji Sekretariata za delo pri Zveznem izvršnem svetu in s teorijo (za katere vprašanja gre, sem v prejšnjem članku povedal, nisem jih pa izžepal, ker bi članek prerastel obseg, ki ga takšna kritika v tedniku ne dopušča).

3. Pojasnila, ki jih je dal pisec v zvezi s 36. čl. ZDR so ali odveč ali pa tako pomanjkljiva, da ustvarjajo zmedo. Če nekdo že neko vprašanje načne, potem ga je v takšni publikaciji treba izčrpati, kajti pomanjkljiv komentar bralca samo zavaja.

4. Iz mnogih posvetovanj je znano, da so pravne službe v podjetjih zelo šibke, uporabljanje zakona in izdajanje odločb na podlagi zakona pa je več kot laično in je zato sklicevanje na kadrovske socialne službe v gospodarskih organizacijah s tem v zvezi povsem neumestno.

5. Pisec vztraja pri razlagi čl. 311 ZDR, ki govori o razrešitvi, pa je kljub temu njegova razlaga in njegovo dopolnilo napačno, ker je v nasprotju z vsemi tolmačenji, med drugim tudi s tolmačenjem Sekretariata za delo zveznega izvršnega sveta iz leta 1960 št. 05-2334 (tolmačenje je objavljeno v knjigi »Propisi o radniški odnosima«, ki jo je izdal zagrebški »Informator« na strani 232).

6. Isto velja glede trditve, da se delovno razmerje po odpovedi lahko molče nadaljuje. Po pregledu komentarjev, zbirki sodnih odločb in učbenikov delovnega prava bo lahko pisec ugotovil, da je njegovo stališče napačno.

7. Isto velja glede trditve o prenehanju delovnega razmerja v primeru samovoljne zapustitve dela z dodatkom, da pisec še v svojem odgovoru napačno citira zakon. Po pregledu zgoraj omenjenih virov bo pisec lahko prišel do spoznanja, da o njegovem tolmačenju ne more biti diskusije, ker je napačno.

8. Dezinformacijo pomenijo podatki o roku za tožbo v publikaciji (čl. 342 ZDR), popoln nesmisel pa sklicevanje na pravosodje (pod tem pisec očitno razume sodno prakso čeprav to ni isto). V objavljenih judikatih ni primera, ki ga pisec omenja, da namreč inspektor dela lahko intervenira do konca odpovednega roka. Ne glede na to pa je taka trditev nesmiselna, ker po zamujenem pritožbenem roku ni mesta učinkoviti intervenciji.

9. V nekoristnost publikacije sem prepričan in je dokaz moji trditvi sama publikacija, glede po hval, ki jih pa pisec omenja, se pa ne želim izjavljati.

10. Posvetovanje o napakah v publikaciji je po njeni izdaji prepozno. Brž ko je neka publikacija že v javnosti, potem je izpostavljena tudi javni kritiki. Pač pa gre za mera piscu, da se pred izdajo publikacije ni o vprašanih, ki mu niso bila jasna, posvetoval, kajti kot je publikacija pokazala, zat je javna praksa in izobrazba še ni sta pogoja strokovnosti.

S tem je z moje strani kritika publikacije »Sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij«, ki je bila — še enkrat naglašam — v prvi vrsti namenjena ekonomskemu servisu »Organizator«, ki je publikacijo izdal, končana.

VLADO VODOPIVEC

Učiteljski in profesorski zbor ovija gost oblak cigaretnega dima, ko upravitelj napove šestnajsto točko dnevnega reda: finančni plan šole.

Bakrov, novo počen profesor, za spoznanje bolj obupano pogleda okrog sebe kakor drugi. Čez četrte ure odpelje zadnji avtobus, če ga ne ujame, lahko petindvajset kilometrov pešči ali pa prespi v teje zadimljeni konferenčni sobi.

Boječe dvigne svojo kratko desnico in zraven obzirno zaključja, da bi obrnil pozornost nase:

»Dovolite, tovariš upravitelj in cenjeni kolegi, predlagam, da se o finančnem planu pogovorimo na prihodnji seji. Stiri ure že sejemo... utrujeni smo... sploh pa finančni plan po mojem zahteva posebno sejo.«

Tako je rekel in se zgrbil. Med njegovim kratkim in skromnim monologom je namreč upravitelj nestrpno bobnal s prsti po mizi in nič čudnega ne bi bilo, če bi se spozabil in s črninikom preizkusil zakona vztrajnosti in prostega pada...

Tovariš Bakrov, lahko je reči: pomenuje se drugič. Kaj pa rok, a? Do desetega mora biti finančni plan na pristojnih forumih, danes smo pa petega. Finančni plan je tako pomembna zadeva, da se moramo skupno pomeniti o njem. Naj sam mislim na vse? Kaj pa vem, koliko ekskurzij ste predvideli in koliko bodo stale? Če bo zmanjkalo denarja, boste planili po meni, da se ne brijam za šolo...«

Učiteljski in profesorski zbor, ki je prej hvaležno priklimoval Bakrovu, je začel kolektivno priklimovati upravitelju:

»Tako je. Finančni plan moramo sestaviti. To je naša skupna stvar.«

Bakrov je še niže sklonil glavo in mrmral nekaj kakor: »Prosim. Steer pa je bilo to čisto brez potrebe, zakaj omizje se je že duhovno pripravljalo na razgovor o finančnem planu.«

»Po mojem,« je zmagovalno začel upravitelj, »bi bilo najpa-

Toda Trlep je zakrilil z rokami:

»Tovariši, petnajst funkcij imam. Vest mi ne dopušta, da bi prevzel to odgovorno nalogo... Gre za denar, tu moraš biti temeljit, jaz pa... Predlagam tovarišico Kadunčeva.«

Tovarišica Kadunčeva je skočila, kakor bi jo pičil modras: »Mene? Lepo vas prosim! Pri treh otrocih še šoli ne morem več žrtvovati kot žrtvujem.«

Profesor Lino se je izgovoril, da je suplent in da kot diplo-

»Da, predsednika. In ta naj potem z individualnim prepričevanjem pridobi štiri člane.«

Sejalci so se globoko zamislili nad predlogom in potem navdušeno zaploskali:

»Bravo, Bakrov. Bistra glava. Izvolimo predsednika.«

Samo Trlep je odklikoval: »Tako se ne more iti. Intelektualci smo, kje ste še videli voliti samo predsednika. Naj kdo zve, kaj bodo rekli o nas?«

»Ne obečajmo tega na veliki zvon.«

»Tako je. Izvolimo predsednika. Če ne pridobi drugih članov, naj z direktorjem sama sestavi finančni plan. Podpišeta ga pa tako samo upravitelj in predsednik komisije.«

Finančni plan je bil pravočasno dostavljen vsem, ki so jim ga po uradni dolžnosti morali dostaviti. Če je v njem vse, kar bi moralo biti, bo učiteljski in profesorski zbor ugotovil na prihodnji seji. Za gotovo pa učitelj Trlep takrat ne bo zraven. Začasno je namreč proti svoji volji prevzel šestnajsto funkcijo kot predsednik komisije za sestavo finančnega plana in kot edini njen član. Če bo v načrtu kaj narobe, bi namreč sam prestregel vso besedno ploho, kajti tovariš upravitelj je storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da so plan do roka sestavili. Seveda bi lahko že pri sklicni konferenci, pa kaj ko ima revež tako polno glavo, skrbi, da se finančnemu planu ni utegnil prej posvetiti.

Ma-

IZNAJDLJIVOST

metneje, če izvolimo komisijo za sestavo finančnega plana. Med seboj se dobro poznate in veste, kdo ima gospodarsko zili. Kaj menite, če bi pet najboljših gospodarstvenikov izvolili v komisijo?

»Tako je, izvolimo petčlansko komisijo,« so v zboru odgovorili sejalci.

Tovarišica Kadunčeva, iz katere kar vro imenitne ideje, je po kratkem premisleku prisodila učitelju Trlepu dovolj razvito gospodarsko žilo:

»Trlep je star šolnik,« je rekla, »na raznih seminarjih je že bil o reformirani šoli, razen tega je družbeni delavec in ve, koliko smemo zahtevati od občine za vzdrževanje šole in sodoben pouk.«

miran germanist se gospodarske abecede ne pozna, učiteljica te lovadbe je z urnikom v roki dokazala, da je v šoli in Partizanu tako okupirana, da še jesti ne utegne v miru, skratka vsi razen Bakrova so se otepali finančnega plana. Bakrova pa si očitno zaradi pravekarske zame-re nihče ni upal predlagati.

Toda ravno ta Bakrov jih je rešil. Ne zato, da bi skrajšal sejo. Bilo je že tako vseeno, do kdaj traja, zakaj njegov zadnji avtobus je bil že zdavnaj odpeljal. Hotel se je samo rehabilitirati.

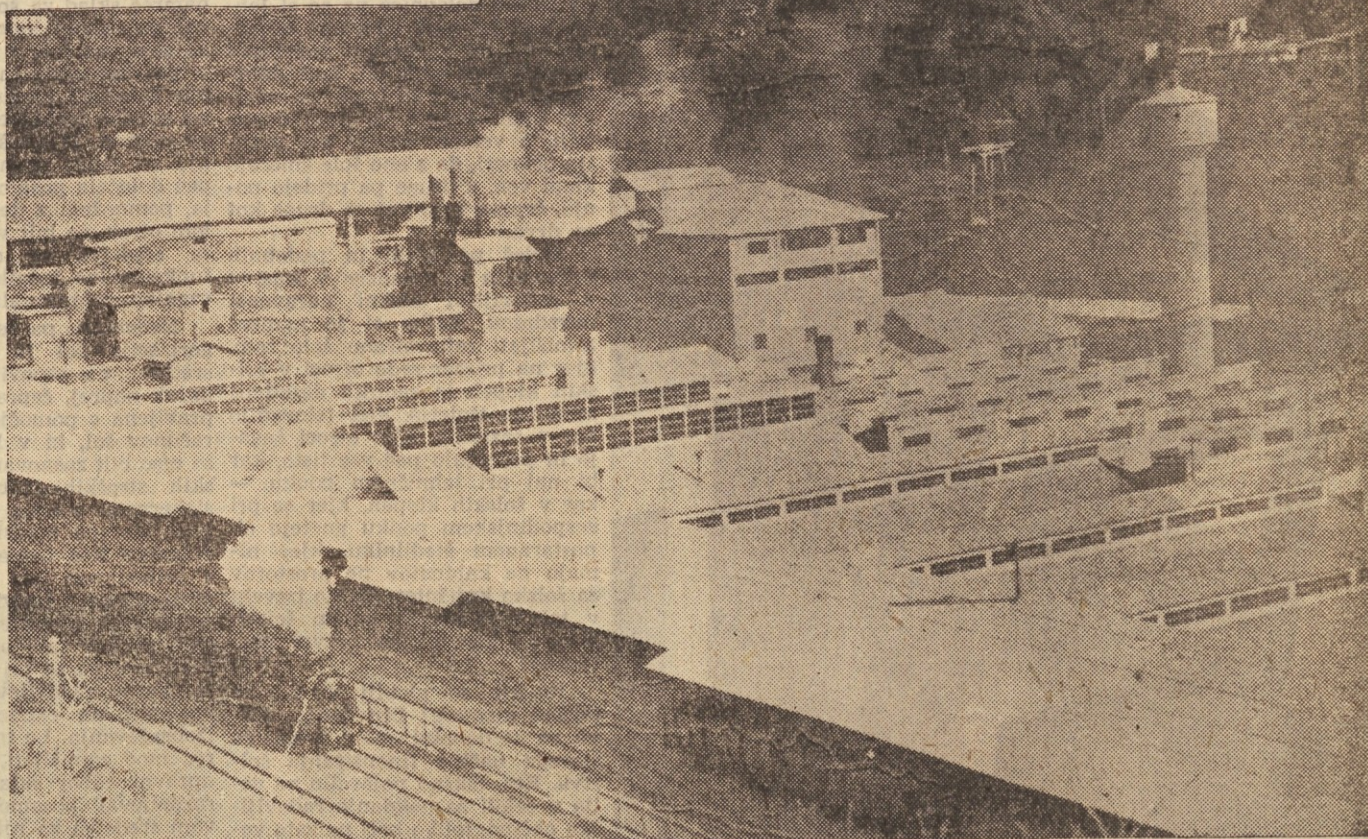
»Tovariši, mislim da lahko volitve poenostavimo. Izvolite samo predsednika komisije.«

????

NA DVEH BREGOVH

Ko je sirena odprla vrata tovarne cementa in salonita v Anhovem, se je ozka cesta med starimi hišami s skromno, a obvezno trto pred pročelji in njihovimi novejšimi sosedi, stvaritvami moderne arhitekture, spremenila v valujoč hudournik pešcev, kolesarjev, motorjev in mopečev. Bil je novembrski dan, podoben včerajšnjemu in jutrišnjemu. Delavci in uslužbenci so končali en del svojega dneva in hiteli v drugega, v svoj prosti čas.

Napotili smo se za njimi. Šli smo v domove, v prostore društvenih organizacij, povsod tja, kjer bi lahko zvedeli, kako preživljajo ta svoj prosti čas. Videli smo to in ono, ljudje so govorili, razlagali, hvalili, grajali. Vse o prostem času v Anhovem in Desklah.

Če prideš v Anhovo, moraš imeti zemljepis v malem prstu, da se ne zameriš domačinom. Na eni strani stoji namreč Anhovo, na drugi strani pa Deskle, vmes pa je Soča in viseči most. Sta pa to dva kraja, oba skupaj z manj kot 1000 prebivalci. Ker pa razen imen med njima ni nobenih nasprotij in se vsi dobro razumejo med seboj ter družno hodijo na delo na eno stran — tovarna je v Anhovem — svoj obrok zabave in razvedrila pa si v glavnem skupaj zagotavljajo na drugi strani — kulturni dom je v Desklah — jim tega malega lokalpatriotizma ne gre zameriti, ker so vsi skupaj ponosni tako na tovarno kot na kulturni oziroma delavski dom. Ker se v tovarni borijo za proizvodne uspehe, so tik pred končano rekonstrukcijo in delajo s polno paro v treh izmenah, in še nadure, se zdi, kot da jim je prosti čas začasno malo ušel izpod prstov.

DOM: KULTURNI IN DRUŽBENI CENTER

Center vsega kulturnega, družbenega in družabnega življenja v Anhovem in Desklah je Delavski dom. Tu je kino dvorana, sejna dvorana, ki je obenem čitalnica, pevski soba in soba za sestanke in še kaj, tu je knjižnica, glasbena šola, nekaj pisarn družbenih organizacij in lep, moderno opremljen bife ali kavarna, kakor ga imenujejo. Za majhen kraj je lahko tak skupen center nedvomno najbolj primeren, ker so dani vsi objektivni pogoji za razvoj različnih oblik preživljanja prostega časa, seveda če so vsi prostori pravilno in v polni meri izkoriščeni. Glede samega doma in zasedenosti Doma se zdi, da vsaj na število ljudi, ki se v njem zadržujejo, ni problema. V njem imajo sestanke in seje vse družbene organizacije v kraju, v njem so prireditve, dramske predstave domače Svobode in gledališč iz Gorice, Ljubljane in Trsta (v lanskem sezone je bilo vseh okoli 20, kar za tako majhen kraj nikakor ni malo), če pa bi med prebivalci naredili anketo, kam najraje in največkrat gredo, bi bili odgovori skoraj vsi enaki: v kino in bife. Če je na sprednjem količnjaku privlačen film, privlačen po menjenju in okusu prebivalcev, se ena tretjina kraja preseli za nekaj ur v delavski dom, ki takrat številčno zaživi res v svoji polni moči. V bifeju se ustavijo pred in po predstavi in je to postalo že kar krajševni običaj. Nasploh bi lahko rekli, da se večerji prebivalci, zlasti mladina, razmeroma radi zadržujejo izven sten svojih stanovanj. Če pa izvajamo kino, bife in sestanke, pa je vsa ostala dejavnost v domu omejena na nekaj malo večjih ali manjših skupin domače Svobode.

To naj bi bilo torej vse, kar izpolnjuje ljudem njihov prosti čas. Toda, ali so vse želje res zapopadene samo v interesu za film in v koliki meri se kdo ukvarja s temi ali drugačnimi željami in potrebami, jih raziskuje in usmerja? Podatki n. pr. kažejo, da je zanimanje letos za film kljub vsemu v celoti manjše kot prejšnja leta, pri dramskih predstavah pa je dvorana redkokdaj polno zasedena. Kakšne so torej prave resnične želje prebivalcev? Kako doseči večje zanimanje za to ali ono? Odgovor na to lahko dajo seveda samo tisti, ki so odgovorni za usmerjanje

in določanje programske politike in to so tako vodstvo Svobode kot tudi vse druge družbene organizacije, ki so danes tako kot za vsa druga področja v vsakdanjem življenju prebivalcev v enaki meri odgovorne tudi za kulturno, družabno in športno življenje. Vendar pa se zdi, da so se v Anhovem nekako preveč zadovoljili s tem da imajo moderne prostore, na razmišljanje in medsebojne razgovore, kako zagotoviti čim pestrejšje izživiljanje v prostem času pa preveč pozabili. S tem se ne ukvarjata v zadovoljivi meri niti Svoboda niti SZDL, še manj sindikati in KZ. Če ostanemo pri filmu, ki je na lestvici zanimanja še vedno na prvem mestu, — ali se prav zaradi tega ne ponuja kar sama po sebi potreba po neki filmski vzgoji, filmskem krožku ali klubu, po programskem svetu, ki bi skrbel za izbor filmov in skušal s tem vplivati na okus gledalcev. In ali je dovolj, če ima Svoboda samo dramsko, pevsko in glasbeno skupino? Res, na tem področju je Svoboda prav letos dosegla lepe uspehe in je zlasti dramska skupina prerasla tradicionalni okvir, ko so poleg predstav začeli tudi s sistematično splošno gledališko vzgojo pionirjev in mladincev. Na drugi strani pa je popolnoma neraziskano vprašanje in tudi pojmi kaj pravzaprav naj bi bil klub, so zelo različni in nerazčiščeni. Mladina si pod njimi predstavlja kraj za shajanje, družabne večere, ples pa še mizo za namizni tenis, pri Svobodni pa mislijo, da naj bodo to le razni večeri (Cankarjev, Prešernov literarni večer). Morda bi se le dalo oboje združiti v zadovoljstvo vseh in bi tak manjši intimnejši klub pritegnil lahko več ljudi kot gledališka predstava v dvorani. Ker se postavlja vprašanje pomanjkanja prostorov v domu — čeprav bi se morda z boljšo organizacijo in razporeditvijo časa tudi tu našla rešitev — ali ne bi mogli v bodočih novih blokih — dosedanjim so brez njih — zagotoviti tudi enega prostora za ta namen, ki pa bi istočasno lahko služil v dopoldanskem času kot neke vrste varstvena ustanova za otroke, katerih tako primanjkuje?

STARE MISLI, NOVE ŽELJE

So pa še druga področja, ki niso raziskana. Knjižnica na primer. Ima 1300 knjig, glavni potrošniki pa so šolski otroci. Kdo skrbi za to, da bi postala z večjo propagando dobra knjiga bolj iskana tudi pri starejših? Ob tem mimogrede: nasploh ima najmlajša generacija razmeroma dovolj možnosti in njej se posveča tudi večja skrb za njihovo vzgojo in udejstvovanje, medtem ko je starejša mladina veliko bolj prepuščena sama sebi in smo tako slišali očitke, da se zanima samo za nezahtevno zabavo, kino in motorizacijo (od 1300 zaposlenih v tovarni je okoli 300 lastnikov motornih vozil, pretežno mladina) pa čeprav tudi med njimi — vsaj pri nekaterih — so druge želje, nekatere morda še nezavedne, druge pa odkrite — n. pr. za razne tehniške krožke (foto, radio), za klubske življenje, šport pa še kaj. Tudi o tem se vodi premalo računa in potem se pač mladina odloči za tisto, kar ima in kar je dosegljivo. Ne moremo pa pričakovati, da bi se vsi zanimali na primer samo za tradicionalne oblike: dramo, godbo in petje.

Mnenja posameznikov o možnostih in ukrepih za širšo organizacijo preživljanja prostega časa sicer niso enotna, in posamezniki ne čutijo potrebe po novih oblikah, vendar pa se v celoti ne morem znebiti občutka, da so misli tistih, ki lahko pripomorejo k nadaljnjemu razvoju te strani življenja, še vedno zasidrane v preteklosti in tradiciji, ki se je zadovoljevala — in to ne samo v Anhovem — s preživljanjem prostega časa v lokalni in ob odru, želje, ki jih poraja novi čas, pa se pri njih le počasi prebujajo skozi ta oklep, omahujejo po vijugavi poti nepoznavanj in nezaupanja in ne znajo vključiti v strnjeno obroč nove razgibanosti vse tisto, kar lahko plemeniti, izobražuje in razvedruje današnjega človeka v njegovem prostem času. Morda bi včasih res objektivni razlogi za tak počasen razvoj, vendar pa je v ozadju le prepričan odnos in premalo skupnega razmišljanja.

Eden vzrokov je gotovo pomanjkanje kadra. Čeprav sta režiserka in dirigent plačana izključno za to svoje delo pri Svobodni, je zmotno in tudi škodljivo pričakovati, da se lahko samo njima prepusti vsa programska politika in vodenje kulturnega življenja. Tu gre za širši koncept, za sodelovanje širšega kroga in pa za vzgojo novih kadrov. Toda kaj se je zgodilo? Na seminarjih Svobode v Kopru je poleg režiserke sodeloval samo en človek in to tisti, ki so ga v tovarni najlaže pogrešali in od njega seveda ni bilo pozneje nobenih koristi. Na drugi strani pa inteligenca, med njimi celo prosvetni delavci — ti so delno opravičeni zaradi pomanjkanja tega kadra v šoli — kakor da se izogiba vsakega stika z življenjem v kraju izven delovnega časa. Če pa ni kadra, ni interesa, so nedvomno tudi uspehi manjši, vendar je lahko to samo začasno opravičilo, zlasti, če tudi tu ni nikogar, ki bi se resneje zavezal za to.

Nabrala se je lepa kopica vprašanj brez odgovorov, ki pa so prikaz dejanskega stanja, temeljijo na razgovorih z različnimi ljudmi, čeprav podoba kljub temu morda ni v celoti popolnoma dognana. Tudi bi te ugotovitve bile morda drugačne, če ne bi v ozadju stal faktor, ki kaže, da objektivne možnosti za razvoj kulturnega, družabnega in športnega življenja so. Ta faktor pa je — denar.

INTERMEZZO Z DENARJEM

Anhovo se namreč lahko pohvali z nelo, v današnjih razmerah skoraj nenavad-

no značilnostjo, za katero mu lahko marsikdo zavida. Denarnih problemov pri dodeljevanju sredstev za različne dejavnosti izven tovarniških zidov skorajda ni. Tovarna ima tu polno razumevanje. Tudi odnosi in sodelovanje nasploh med tovarno in družbenimi organizacijami in društvi ter odnosi med društvi in v posameznih družtvih so, vsaj po pripovedovanju, docela zgledni in tako rekoč vsi skrbijo za vse. Zato pri denarnih zadevah ni treba reševati kdo ve kako zapletenih prošelj, postopkov in poti niti občini niti krajevnim organizacijam. Toda vsi ti dobri odnosi in skrb pa so se vse preveč ustavili pri dodeljevanju denarja, premalo pa je zanimanja, kako bi se lahko ta denar najkoristneje in smotno uporabil. Svoboda je na primer dobila za svojo dejavnost od tovarne pol milijona dinarjev (razen tega ima še dohodke od najemnine kinodvorane in bifeja), toliko, kolikršna so sredstva dveh ali treh občinskih svetov Svobod v okraju. Kdo sedaj skrbi za pravilno razporeditev tega denarja? Upravni odbor Svobode je obenem tudi upravni odbor doma, ki je last Svobode, in tako pač dodeljuje sredstva tja, kjer so trenutno po njegovem mnenju najbolj potrebna, bodisi za vzdrževanje doma ali za razvoj posameznih svojih skupin. Zdaj je vprašanje, če so bila glede na vsoto ta sredstva res najbolje uporabljena in če ne bi lahko s tem denarjem storili več, kot so. In ali so druge družbene organizacije, kolektiv in samoupravni organi v tovarni zadovoljni s tem, kar jim je ta denar omogočil? Res, imajo reprezentančen dom, reprezentančna — glede na klasične oblike — je tudi Svoboda. Toda človek dobi vtis, da gre preveč samo za reprezentančnost, premalo pa se skrbi za razvoj širših oblik kulturnega in družabnega življenja. Tovarna pač daje sredstva, kar je vsekakor hvalje vredno, potem pa je prepuščeno, da jih posamezni manjši organi morda razdeljujejo samo tja, kjer je že nekaj narejenega in kar se jim zdi sigurno. Da pa celo pri dodeljevanju denarja ni vedno premišljene in skupnega ugotavljanja potreb, naj navedemo primer osemletke v Desklah. Ta živi kot edini pastorek brez dovoljene pomoči v senci srečnejših sosedov. Pouk je v treh stebah, od katerih nobena ne ustreza sodobnim zahtevam šole niti higienim pogojem, razdalja med njimi pa je več kot pol ure. Izdelani so sicer že podrobni načrti in lokacija za moderno šolo. Izvedbo tega načrta pa med drugim ovira še neresen spor, ali naj v Desklah sploh še obstaja osemletka glede na novo šolo v Kanalu, ki ne bo v celoti zasedena in ki bi lahko sprejela tudi učence iz Anhovga in Deskle. Ne vemo, kakaj sta bili projektirani šoli v obeh krajih, čeprav je tudi med njima razlika štiri kilometre. Vendar pa je vprašanje, če kljub temu Anhovo kot razvijajoč se industrijski center, ki bo v perspektivi prav gotovo pritegnil z graditvijo novih stanovanj še nove prebivalce, ne potrebuje svoje šole. Razen tega bi z novo šolo dobili vrsto novih prostorov in pa telovadnico, ki bi lahko služila za širšo uporabo. Resnici na ljubo naj še povemo, da načelno tovarna sredstva za gradnjo nove šole obljublja.

DVA GOLA IN TISOČ GLEDALCEV

Če se povrnemo na prosti čas, lahko podobne, oziroma še slabše razmere kot pri kulturnem življenju najdemo na športnem področju. Če je v Anhovem kljub vsemu na kulturnem in družabnem področju le nekaj storjenega, pa se je šport skoraj docela ustavljal med dvema goloma na dokaj zapuščenem igrišču in prostorih za balinanje, da o splošni rekreacijski dejavnosti sploh ne govorimo. V okviru športnega društva Anhovo živi in dela nekaj skupin, na igrišču pa se ob pomembnejši tekmi zbere tudi do tisoč gledalcev. Ali bi vsi ti res ostali samo gledalci, če bi se našel kdo in kaj, kar bi jih predramilo in potegnilo na prosto med steze in žoge? Mladina pravi, da ne, in čeprav veli-

ko delajo v tovarni, čeprav so med njimi še polproletarci, ki delajo še na svoji zemlji, si želijo širšo športno dejavnost. Resnici na ljubo, tovarna že precej časa obljublja novo športno igrišče, pravi športni center z vsemi pripravami. Pa vendar, če tudi predvidevamo, da bo ta center v dohodni prihodnosti le zrasel, bi bilo morda še prehitro, da prenehamo razpravljati o športni aktivnosti v Anhovem. Sredstva verjetno tudi tu ne bodo problem, če doslej niso bila. Športno društvo z okoli sto aktivnimi člani, katerih število pa bi se ob prvem znaku jasnejših perspektiv nedvomno precej povečalo, pa nikakor ne more živeti brez strokovnega vodje. Za sedaj skrbita za športna vprašanja le referent in upravni odbor društva. In če so se našla sredstva za profesionalne kulturnike, najbrž ne bi bilo tako težko iz-

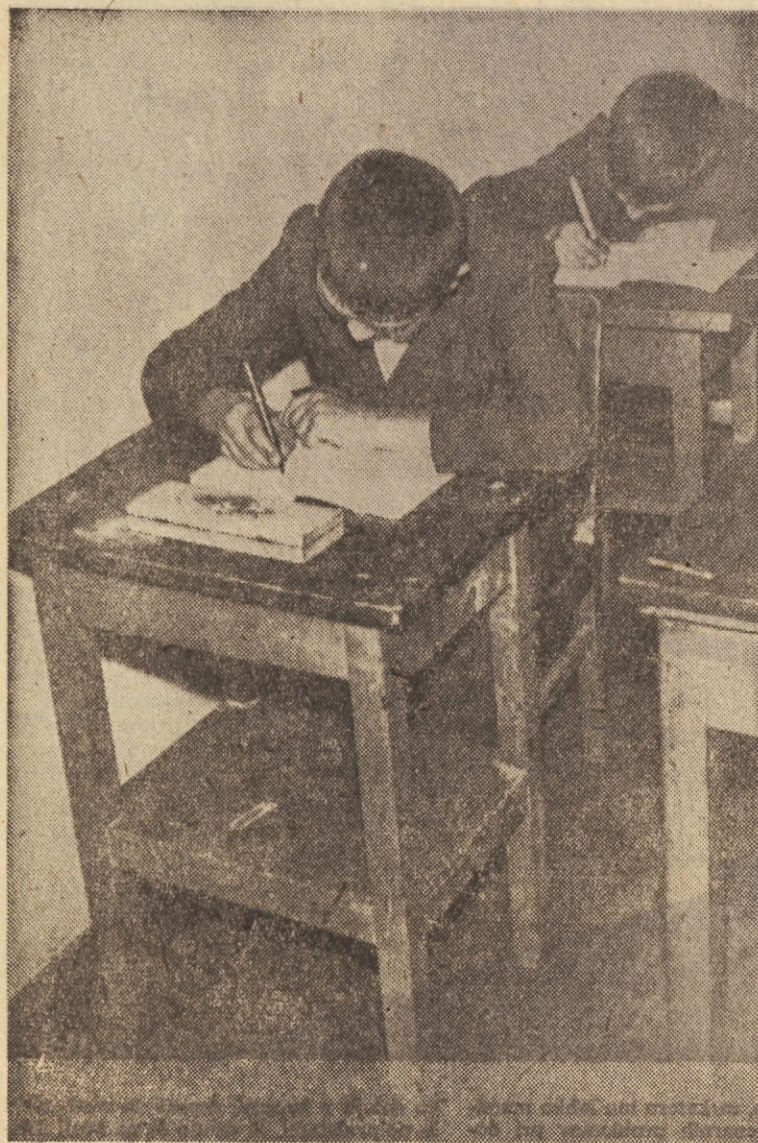
Dramska skupina Svobode Anhovo je letos z mladinsko igrjo »Kekec« uspešno nastopila tudi na I. republiški mladinski dramski reviji

šolati športnega strokovnjaka. Spet resnici na ljubo: tudi o tem, da bi stipendirali dva lastna človeka na Višji fizikolturni šoli, so že razmišljali, vendar pa odlašanje kaže, da pravega pritiska in podrobnejših razgovorov ni.

Rešitev vseh teh vprašanj je tako vezana istočasno na sam dotok sredstev, na razmišljanje o njihovi najboljši porazdelitvi ter enotno smotno in sistematično programsko politiko. Denarna sredstva so seveda odvisna od tovarne in bodo dokala pač v skladu z njenimi proizvodnimi obveznostmi, ki so glede na rekonstrukcijo zahtevne. In čeprav je razumljivo, da sta vodstvo in kolektiv prvenstveno okupirana znotraj tovarniških zidov, pa vprašanja, ki se tičejo preživljanja prostega časa, ne bi smela biti prepuščena samo posameznikom in je tu vpliv pri iskanju in organizaciji, razdelitvi sredstev in iskanju vsebine na tem področju tako družbenih organov in kolektiva v tovarni kakor tudi družbenih organizacij izven nje lahko mnogo večji in uspešnejši. Prav tako je bil doslej vpliv družbenih organov v občini — sveta za kulturo in občinskega sveta Svobod — na anhovsko Svobodo dokaj šibak in so vse v glavnem urejevali Anhovčani sami. S tem, da imajo v Anhovem dovolj denarja, pa ni rečeno, da bi bila pomoč s strani občine pri drugih nedenarnih vprašanjih nepotrebna in odveč. Nasprotno, skupno razpravljanje v širšem krogu bi prav tako lahko pomagalo pri razvoju starih in novih oblik preživljanja prostega časa, pri temu o čemer so doslej v samem Anhovem morda premalo in prepovršno razmišljali.

V. SAMIDE

Delavski dom ima obiskovalcev vedno dovolj.

Pred dobrimi tremi tedni, v 43. številki »Delavske enotnosti«, je izšel prispevek »Reporter pri gorjanskih šolarjih«. V njem je avtor s sliko in besedo dokumentiral težke razmere na osnovni šoli v Gorjah. Pri tem pa se je zamislil:

»Težko si je ob vsem tem zamisliti, kako naj bi šola ob takih pogojih zagotovila otrokom obvezno osemletno šolanje. Prav gotovo je vse to preveč prepuščeno le prizadevnosti posameznih prosvetnih delavcev. Toda — zagotoviti otrokom obvezno osemletno šolanje, je vendar naša skupna — družbena dolžnost. Vsekakor ni na nas, da bi razpravljali, koliko je za to odgovorna le radovljška komunna. Ob takem nevzdržnem položaju pa bi vsekakor morali o tem razpravljati in najti vsaj delno rešitev tudi skupaj s prejšnjimi ustanoviteli šole...«

Tako se skoraj nehoti začno vsiljevati vprašanja... ali res samo v Gorjah, ali pa so se morale na drugih šolah znašiti v takih in podobnih težavah? ... kje so vzroki za takšne razmere? ... kakšna je materialna baza, na kateri stoni nadaljnji razvoj šolstva v tej komunni?

Dediščina starega načina finansiranja šolstva

»Resda se nam ni potrebno boriti s težavami in nadlogami tretje in četrte izmene,« pripoveduje referent za šolstvo na radovljški občini tovariš Aleks Ce-

bulj, »kot se morda morajo v nekaterih večjih industrijskih središčih, a s tem še ni rečeno, da smo lahko zadovoljni s sedanjimi šolskimi kapacitetami. Nasprotno. Da morajo učenci osnovne šole v Gorjah gostovati na podstrežju Doma Partizan, da so se morali zadovoljiti z dvema prostoroma v stavbi krajevnega urada, da jih goba še naprej preganja iz šolske stavbe — vse to menda že veste. Nekaj podobnega je tudi na Bledu, kjer so morali zaradi pretesnih prostorov v šoli poiskati učilnice še v treh drugih stavbah, na v Begunjah in morda še kje

drugje. Število učencev v razredih pa je preveliko skorajda že na vseh šolah. Razen tega nima niti ena šola v vsej združeni radovljški komunni svoje telovadnice, primerne telovadnice, zasilne šolske delavnice pa so si lahko uredile med desetimi osnovnimi šolami in osmimi popolnimi osemletkami samo tri. Tudi dober del opreme bi lahko na mnogih šolah zavržli že pred desetletji, a vendar se pri nas pogosto primeri, da z ene šole zmečejo klopi ven, z druge pa pridejo ponje, čeprav niso več za drugo kot za drva.«

Sodeč po takih in podobnih pripovedih so razmere v šolstvu v radovljški občini naravnost nevzdržne. Težko si je namreč zamisljati reformirano šolo tam, kjer na primer sede otroci v šolskih klopih iz zadnjih desetletij minulega stoletja, kjer telovadijo kar v razredih, kjer otroci žagajo in počenjajo pač vse tisto, kar bi naj pri tehniškem pouku — kar v šolskih klopih, kjer se pri gospodinjstvem pouku gnetejo ob postaranem štedilniku, kjer nimajo ne kabinetov ne prostorov za šolsko knjižnico. Ali ne izzveni v takih razmerah pojem šolska reforma kar nekam preveč groteskno?

In kje so globlji vzroki za takšne razmere? Dosedanje težave so v dobršni meri posledica starega načina finansiranja šolstva. Res, takšno pojasnilo ne velja v celoti za nekdanjo radovljško občino, toliko bolj pa zato velja za nekdanjo blejsko in bohinjsko komunno. O tem dovolj zgovorno pričajo vzgojno-izobraževalne ustanove same, »šolska dediščina«, ki jih je dobila od blejske in bohinjske občine sedanjega združena radovljška komunna.

Sredstva se stekajo v sklad za šolstvo

Pričakovati, da bi novi zakon o finansiranju že v nekaj mesecih razvozal »šolski vozek«, bi bilo več kot utopično. Nekaj zaradi dediščine minulih let, nekaj pa tudi zaradi različnega pojmovanja in vrednotenja zakonskih določil. Tako je na primer samo nekdanja radovljška občina poiskala različne vire sredstev, ki jih predvideva zakon o finansiranju šolstva, in prispevala v sklad za šolstvo poleg 30,5 % občinskega proračuna še sredstva iz 2 % občinske doklade in sredstva iz 4 % dopolnilnega proračunskega prispevka. Tako blejska kot bohinjska komunna pa sta vložili v sklad samo sredstva iz občinskega proračuna, prva v višini 30 %, druga 30,8 % od celotnega proračuna. Prav to pa je tudi vzrok nekaterim težavam v letošnjem letu, to povzroča, da nekatere vzgojno-izobraževalne ustanove ne bodo mogle vložiti v opremo, učila toliko sredstev, kot bi morale, terjale resnične potrebe. A kljub temu pomeni letošnje leto — čeprav ga spremljajo vse težave prehodnega obdobja — precejšen korak naprej v primeru z minulim obdobjem.

»O sredstvih pa,« pripoveduje šeč odsek za družbene službe Jože Kozelj, »ki so jih dobile šole v letošnjem letu, moram reči, da

so bile v veliki večini primerov tolikšna, kot so jih le-te predvidevale ob začetku leta v svojih predračunih. V nekaterih primerih so bile vsote celo višje. Vsa sredstva za materialne izdatke je namreč sklad za šolstvo razdeljeval na osnovi kategorizacije šol, ko smo vse šole v občini uvrstili v pet kategorij in za vsako od teh kategorij izračunali povprečne stroške izobraževanja na enega učenca. Ti stroški izobraževanja za enega učenca, kot jih je pač določala posamezna kategorija, pomnoženi z dejanskim številom otrok, so bili v letošnjem letu sredstva za materialne in funkcionalne izdatke posameznih vzgojno-izobraževalnih ustanov.«

Nedvomno pa že pomeni kategorizacija šol in razdeljevanje sredstev na osnovi njenih načel korak naprej, čeprav je bila pripravljena s pomočjo starih predračunov šol, ki v letošnjem letu še niso bili zasnovani na ekonomskih stroških izobraževanja za slehernega učenca, in čeprav so bila izločena sredstva za osebne dohodke. Res, bržčas bo potrebno v prihodnjem letu sedanjo kategorizacijsko lestvico nekoliko spremeniti, k materialnim izdatkom prileti tudi osebne izdatke, predvsem pa se pri kategorizaciji in samem razdeljevanju sredstev nasloniti na ekonomske stroške izobraževanja. Le tako si je namreč moč zamisljati, da bo lahko upravni odbor sklada za šolstvo razdeljeval posameznim ustanovam sredstva za njihovo osnovno dejavnost po novih načelih in da bodo ta sredstva tudi dejanski dohodek šol, s katerim bodo lahko samostojno gospodarile in ga razdeljevale na sklade. Seveda pa bo ob vsem tem potrebno vedno znova opozarjati vzgojno-izobraževalne ustanove, da si bodo z dopolnilno dejavnostjo ustvarjale tudi lastne dohodke, ki bržčas res ne bodo kdo ve kako veliki, vendar bodo v dobršni meri vplivali na čisti dohodek posameznih ustanov.

Korak dalje tudi v osebnih dohodkih in nagrajevanju

Vse kaže, da so se v radovljški občini začeli resno pripravljati na prihodnje leto, ko naj bi se v celoti uresničila načela zakona o finansiranju šolstva. Upravna vodstva vzgojno-izobraževalnih ustanov so že začela pripravljati programe potreb po sredstvih v prihodnjem letu, ki pa bodo tokrat že sloneli na ekonomskih izračunih stroškov izobraževanja za slehernega učenca. Začeli so resno razmišljati tudi o osebnih dohodkih in nagrajevanju prosvetnih delavcev v prihodnjem letu.

»Izhodišče za nagrajevanje prosvetnih delavcev naj bi bila analitična ocena delovnega mesta,« pripoveduje član komisije sindikata prosvetnih delavcev Peter Nuk. »Prav zdaj pripravljajo na vseh vzgojno-izobraževalnih ustanovah podrobnejšo sistemizacijo delovnih mest. Posamezna delovna mesta pa naj bi nato šole ocenile po naslednjih kriterijih: izobrazba, praksa, umska koncentracija, ki jo zahteva delovno mesto, število otrok v razredu, odnosi do drugih, odgovornost za uspeh, od-

govornost za materialna sredstva, delovni pogoji na delovnem mestu, odgovornost za nadzor, ki jo terja delovno mesto. Tako bi naj bilo vsako delovno mesto ocenjeno s pomočjo teh kriterijev, njegova ocena pa izražena v točkah. Vsota teh točk, preračunana v dinarje, pa bi bila stalni del osebnih dohodkov prosvetnih delavcev oziroma vseh članov kolektivov na vzgojno-izobraževalnih ustanovah.«

Razmerje med stalnim in gibljivim delom osebnih dohodkov prosvetnih delavcev naj bi bilo po sedanjih analizah izraženo v razmerjem 70 proti 30 odstotkom. Kakšna pa bodo merila za ta gibljivi del, za sedaj še ni moč reči ničesar določnejšega, sicer pa bodo tako o tem odločali kolektivni posameznih vzgojno-izobraževalnih ustanov. Vendar je že sedaj obveljalo načelo, da naj bi z gibljivim delom zasledovali predvsem vzgojni in izobraževalni efekt dela prosvetnih delavcev. Hkrati s novim načinom nagrajevanja pa naj bi se v prihodnjem obdobju približali osebnim dohodkom prosvetnih delavcev dohodkom strokovno enako usposobljenih kadrov, zaposlenih v gospodarstvu občine. S tem predlogom soglašajo tudi občinski ljudski odbor v celoti, kajti prepričani so, da bi tako preprečili nenehno fluktuacijo prosvetnih delavcev v industrijo in s tem izpolnili nezasedena delovna mesta v prosvetni službi.

Nerešeno vprašanje: Investicije

»Dotok sredstev v sklad za šolstvo je takšen, kot smo pričakovali,« pripoveduje načelnik oddelka za občo upravo in družbene službe Ljubo Meglič. »V poletnih mesecih je bilo sicer nekaj težav zaradi nerednega dotoka sredstev, vendar sem prepričan, da v prihodnjem letu tega ne bo, ker bo lahko upravni odbor skladov v takem primeru uporabil sredstva rezervnega fonda, ki jih v letošnjem letu še ni bilo. Rešiti pa bo potrebno tudi finansiranje nižje kmetijske šole v Poljčah in Vzgojnega zavoda v Kamni Gorici. V letošnjem letu bo sicer občinski ljudski odbor poravnal primanjkljaj, v prihodnje pa bo bržčas treba poiskati rešitev v sofinansiranju. Mislimo namreč, da občina ni dolžna v celoti zagotoviti sredstev za obe ustanovi, saj je med 60 učenci vzgojnega zavoda samo kakih 10 iz naše komunne in med 30 učenci kmetijske šole samo 1 iz radovljške občine.«

In sodeč po vseh razgovorih na radovljški občini, upravnemu odboru sklada za šolstvo v prihodnjem letu ne bo posebno težko zagotoviti potrebnih sredstev, čeprav bodo znatno višja zaradi ekonomskih stroškov izobraževanja. Bržčas bo sicer potrebno povisati sredstva iz občinskega proračuna, morda bo potrebno povečati tudi odstotek dopolnilnega proračunskega prispevka — vendar kakih posebnih pomislekov ne bo moglo biti, ker je pač od tega odvisen vs nadaljnji razvoj šolstva v komunni.

»Veliko težje pa je z investicijskimi sredstvi. Sredstva, ki pri-

tekaajo od 1 % bruto osebnih dohodkov iz gospodarskih organizacij, so res malenkostna v primeri z dejanskimi potrebami. Takoj bi namreč morali začeti graditi šole v Gorjah, v Begunjah in na Bledu. V letošnjem letu je občina sicer prispevala 15 milijonov dinarjev za gradnjo šole v Gorjah, v Gorjah in Begunjah se bo nabralo tudi nekaj sredstev iz krajevnega samoprispevka — toda ta sredstva bodo še vedno veliko veliko premajhna. In kako rešiti to, je za sedaj še nerešeno vprašanje.«

Vendar razmere v Gorjah, Begunjah in na Bledu terjajo skorajšen odgovor tudi na to vprašanje. Nedvomno bo morala iskati občina rešitev v tem, da bo v prihodnjem letu v svojem planu upoštevala tudi investicijska sredstva za novogradnje v šolstvu, morda bo morala začasno uporabiti sredstva iz drugih skladov, morda bo moral odbor sklada zagotoviti potrebne investicijske kredite. Morda bi bilo moč najti rešitev tudi v drugačni delitvi sredstev iz 1 % na bruto osebne dohodke med občino, okrajem in republiko. V resnici, težko je kakor koli si že bodi odgovoriti na to vprašanje.

Ob koncu še vprašanje

Kljub težavam, ki jih je prineslo prehodno obdobje, pravzaprav dediščino dosedanjega sistema finansiranja, lahko torej tudi v »radovljškem primeru« odkrijemo veliko optimizma. Edino, kar ga zasenčuje, so investicijska sredstva. Tako je zdaj osnovno vprašanje, kako zagotoviti investicije. Ali pa bo razen občine tudi krajski okraj poskušal odgovoriti na to vprašanje?

BOJAN SAMARIN

IZOBRAŽEVANJE V MEHANOTEHNIKI

Ko so ob zaključku minulega leta v Mehanotehniko v Izoli ugotovili, da bi lahko bilo poslovno leto znatno uspešnejše, če ne bi bilo vrzeli v strokovnem usposabljanju delavcev, so kmalu zatem osnovali lasten center za izobraževanje in vzgajanje ter ga vskladili s planom potreb po kadrih in s proizvodnim načrtom tovarne. Program, ki zajema izobraževanje na delovnem mestu po načelih aktivne metode in tehnike, seminarja in predavanja, je tudi metodično tako priročen, da ne moti redne proizvodnje. Najbolje se je obnesel učni program v oddelku elektromotorčkov, kjer je kontrola rezultatov zaradi specifičnega značaja dela najlažja. V tem oddelku, ki so se usposobili 10 delavcev, ki so si pridobili kvalifikacijo specialistov za določena delovna mesta. Mimo tega skrbi tovarna igrač Mehanotehnika tudi za uveljavljanje novih delavcev v delo tovarne. Vsi novinci morajo obvezno poslušati cikel predavanj, ki zajemajo teme: razmerje podjetje — delavec, higiensko-tehnična varnost, delavsko samoupravljanje, medsebojni odnosi ter društva in organizacije v podjetju.

-sky

AKTUALNO RAZMISLJANJE

DRAGOCENO

V Celju je bilo tovariško srečanje občinskih svetov Svobod Domžale, Zalec, Slovenske Konjice in Celje. To je bila repriza lanskega srečanja na Trojanah: Izmenjava izkušenj.

Če je pogovor začel tako kot običajno, o izkušnjah v društvenem delu, pa se je ta okvir sprva neopazno, a kasneje povsem jasno razširil. Nova izhodišča za razgovor med ljudmi, ki se ukvarjajo s kulturnim življenjem sicer znotraj svojih društev, si lahko zaslužili tudi že pred samim posvetom. V nevezanem klepetu si takoj spoznal kaj žuli na primer nekoga iz celjskega občinskega sveta: V poslopju poleg Gledališča je še zdaj skladišče pohištva, prostori pa so kot nalašč za kakšno kulturno ustanovo, recimo knjižnico. Pa je več zagovornikov misli, naj bi v tem prostoru bila likovna galerija, ki jo Celje še nima. Ali je pametneje prvo ali drugo, to zdaj ne kaže razsojati. Velja pa je ugotoviti, da taki problemi naše društvene vodilne ljudi vedno bolj miselno angažirajo. Ali drug primer, iztrgan iz nevezanega razgovora: V Celju so menda formirali aktiv kulturnih in prosvetnih delavcev, a nihče ni ob tem pomislil, da so tudi ljudje iz Svobod aktivni na kulturnem področju in bi torej tudi oni sodili v tak aktiv, saj bi lahko k razpravljanju o kulturni problematiki svojega kraja gotovo tudi kaj prispevali. Mimogrede izgovorjene pripombe so torej dale slutiti, da bo organizirani del razgovora izhajal tokrat iz novih, širših izhodišč.

Dobro zastavljeno delo v domžalski Glasbeni šoli je gotovo povod, da so se spontano lotili najprej glasbenega življenja v svojih krajih. Če je domžalska Glasbena šola danes središče vse glasbene dejavnosti v domžalski občini, če šola kader za svoji dve pihalni godbi, za veliki salonski orkester, pa godalni, če so v Moravčah, pa Radomljah, Mengšu in še kje začeli sprva poučevati diatonično harmoniko, ker je ta ljudski instrument pač tam domač, a zdaj v istih krajih že poučujejo tudi klavirsko harmoniko kot zahtevnejši instrument — kaže, da uresničujemo misel, ki pred tremi leti še ni imela tolikanj zagovornikov: Vložena družbena sredstva v glasbeno šolo se vračajo, če šola deluje navzven, če zadovoljuje glasbene potrebe javnosti, skratka, če je zasidrana v

AKTUALNO RAZMISLJANJE

SPOZNANJE

potrebah kraja. Danes pa so v Domžalah tudi občinski forumi in prosvetni delavci prepričani, da je taka šola njihovem kraju potrebna.

Tudi Celjani iščejo oceno dejavnosti svojega glasbenega šolstva danes ob istočasnem ugotavljanju potreb svojega mesta, občine oziroma kadrovskih potreb celotnega okraja. Kdo jim bo dal glasbeno pedagoški kader, se sprašujejo? Po vojni so dali na ljubljansko Srednjo glasbeno šolo mnogo svojih mladih ljudi, nazaj pa so prišli samo trije. Ta kader si bodo morali torej sami zagotoviti, od tod predlog, da bi Državno glasbeno šolo reorganizirali v srednjo šolo, saj ima za to tudi vse potrebne pogoje. A doslej dejavnosti Državne glasbene šole v Celju ni bilo čutiti v javnosti. Celju manjka simfonični orkester, pravijo. Prešernova godba si sama vzgaja kader, kajti tja ne »zaidejo« oni iz šole. Zborovodje vzgaja zdaj učiteljske samo. Le-to ima tudi svoj instrumentalni orkester. Dalje, danes drago plačujejo pevce zabavne glasbe — goste, saj se na domači glasbeni šoli »ne more« izšolati tak pevec itd. Program glasbene šole torej ni bil v redu, reorganizirana srednja šola pa bi morala poleg vseh omenjenih vrzeli v glasbenem življenju mesta izpolniti tudi veliko vrzel glede glasbeno-pedagoškega kadra.

S problemom glasbenega življenja v svojem kraju so torej tudi Celjani načeli vprašanje širše kulturne politike svoje občine. To je dobro, to je mnogo boljše kot doslej, kajti s take točke je pogled nazaj v svoje društvene sekcije mnogo jasnejši.

Toda tudi to še ni dovolj. Če stvari dobro ocenjujemo, so kritično priznali nekateri, pa ne znamo vedno dovolj jasno in glasno zastaviti svoje besede tam, kjer bi se ti problemi morali reševati skupno kot problemi komunalnega življenja. A nekateri vendarle tudi v tem pogledu že beležijo neke uspehe. V Zalcu je Občinski svet Svobod skupno s SZDL pripravil širšo problemsko analizo s kulturnega področja za naslednjo občinsko konferenco SZDL. Lotili se bodo perečih vprašanj: Kako to, da v Savinjski dolini ni konzumenta kulturnih dobrin, čeprav je osebni standard občanov na dokaj visoki ravni? Zakaj odmirajo pevski zbori, zakaj ni publike na koncertih, zakaj amaterizem ni več privlačen, ali so temu

AKTUALNO RAZMISLJANJE

vzrok zastarele oblike dela, ali ljudje morda nimajo časa, ali... ali? Naj bodo odgovori na ta vprašanja kakršnikoli, dokazati bo treba ljudem, pravijo, da standard ni le lepa cesta, avto in podobno. S sredstvi za kulturo njihova komunna resda ni bila skop, ugotavljajo, čeprav s tem še ni rečeno, da so temu področju vedno odmerili sorazmerno dovolj. Pri vsem tem pa se tudi Svobode niso polno afirmirale, morda so se fizikurniki v teh novih pogojih mnogo boljše znašli. Vsekakor, v Zalcu je dozorelo prepričanje o skupni nalogi na tem področju. In to je zopet bolje.

Celjani so pripovedovali, kako na primer v nekaterih manjših krajih kot Trnovljah ali Ljubčini tamkajšnja prosvetna društva skupno z vsemi domačimi organizacijami rešujejo problem društvenih prostorov, njihovih programov, ki naj bi koristno in prijetno izpopolnjevali ljudem njihov prosti čas itd. V manjših krajih so se ti združeni napori že mnogo bolj uveljavili kot na primer v samem Celju. Seveda pa so tudi v manjših krajih še primeri, ko krajevna vodstva odriivajo kulturni problem, ki bi zaslužil javno razpravo. Primer knjižnice v Laškem, ki je zabita v zabojih, ker zanje ni prostora, je vsekakor eden takih perečih problemov, o katerem bi se morala izreči širša javnost.

Tudi v Celju samem ljudje okoli Svobod mnogo razpravljajo o kulturni politiki v svojem kraju, toda te njihove misli žal ne prodoro pogosto v javnost. Značilno za Celje je na primer to, da ni prostorov za kulturno življenje. Občinski ljudski odbor bo etapno zgradil kulturni center. Toda, če ne bo dovolj združenega usmerjanja — v čem je garancija, da bo ta center zgrajen kar najbolj smotno? Ali, vprašanje oblik kulturnega dela med mestnim prebivalstvom. Ni mar tu potrebno domisliti se nekaj novega in odredi starokopitnim oblikam, ki za ljudi očitno niso več vajljive? Ali, zakaj v Celju organizira razne kulturne prireditve, pa plesna vaje, olepševalno društvo samo? Kdo je temu kriv? Tudi mi, so rekli, ki še vedno premalokrat iščemo svoje naloge v tem širokem okviru, premalo se čuje glas naših vodstev in članstva Svobod, ki bi opozarjal na skupne probleme in naloge.

Teh nekaj sicer dokaj iztrganih misli iz razgovorov v Celju kaže, da si lastno krivdo znamo sami odmeriti, a da smo obenem že začutili, kje je bila naša sodeležba doslej najbolj koristna in plodna. To spoznanje pa je bilo najdragocenejšje, za kar nas je obogatilo celjsko srečanje.

SONJA GASPERŠIC

IN OBČINSTVO RAZSTAV?

Redno pišemo o razstavah in o umetninah, tudi o umetnikih je beseda. Toda še nikoli nismo omenili ljudi, ki razstave gledajo: publiko. Postavim: kakšno je slovenjegraško občinstvo in njegov okus?... kakšno je v Ljubljani, Jesenicah in Mariboru? Ali se sploh razlikuje med seboj? Kakšna

je njegova struktura, kakšni ljudje obiskujejo razstave: delavci? dijaki? obrtniki? Za koga danes pravzaprav ustvarjajo umetniki svoja dela? Kdo kupuje?

Ali sploh poznamo to občinstvo, njegove pojme o lepem, njegove misli, njegovo reakcijo na določeno vrsto likovne umetnosti, kakršno vidi na razstavah?

Kolikor vprašanj, toliko neznanck. Sicer obstajajo vpisne knjige, kamor goreči pristihi — ali nasprotniki — neke umetnosti vpisujejo svoje dragocene vtise — toda to so izjemni slučaji, tako kot se ljudje, ki pišejo v te knjige, nekaj posebnega.

Poznamo številke o tem, koliko so imele posamezne razstave obiskovalcev: tudi te so zanimive. Samo za orientacijo nekaj primerov iz Jugoslavije in Slovenije: velika razstava srbskih srednjeveških fresk v Beogradu leta 1958 — 80.000 obiskovalcev, razstava »Barok na Slovenskem« leta 1961 v Ljubljani — 45.000 obiskovalcev, povprečno Bienale mednarodne grafike v Ljubljani —

20.000 do 25.000 obiskovalcev. Povprečna razstava v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani — 2000 obiskovalcev in tako dalje, pri čemer moramo upoštevati, da pri velikih številkah odpade večji del na šolsko mladino, ki obišče razstavo s svojimi profesorji.

Ali bi lahko kar na podlagi prejšnjih števil rekli, da razstave starejše umetnosti vzbujajo večje zanimanje gledalcev? Da tu sodelujejo motivi bega iz vsakdanje stvarnosti v preteklost, opiranje na ustaljene vrednote, ki so človeške in laže razumljive? Težko bi kar na podlagi samovoljno izbranih števil odgovarjali na vsa ta vprašanja, ki pa so aktualna in še kako aktualna.

Sam obisk neke razstave še ni obenem opredelitev. Kaj pa misli občinstvo o posameznih razstavah in kako jih sprejema, ne vemo — saj ga tudi nismo nikoli vprašali. Politika, industrija, trgovina so že spoznale vrednost ankete med potrošniki. Ali bi bilo preveč nekaj podobnega nekoč napraviti tudi med obiskovalci razstav? FZ

LEP VEČER

v celjskem gledališču

Celjski gledališčniki so nam v okviru svojega eksperimentalnega programa spet pripravili prijetno presenečenje. To pot z odlomki Shakespearovih del, ki jim je napisal komentarje in jih dramaturško povezal Jože Javoršek.

Najprej o Javorškovem deležu: Takšni poskusi o nobenem primeru ne morejo škodovati, lahko samo koristijo. Najzanimivejši del Javorškovega poskusa pa je nedvomno v tem, da je z odlomki iz Shakespearovih del in s svojimi dopolnili ter komentarji ustvaril zaključeno gledališko delo, pravcato igrano v treh dejanjih. Skratka, Javoršek je nastopil kot dramatik, ki je inspiriran od silovitih misli in besedne lepote angleškega renesančnika ponudil publiki novo gledališko delo.

Mislím, da je to storil uspešno, s spoštljivo prizadetostjo do Shakespeara in s prav takšno prizadetostjo do lastnega pojmovanja gledališča in sveta. Nekateri problemi, ki ostajajo ob Javorškovem poskusu odprti, ne morejo jemati cene njegovemu delu.

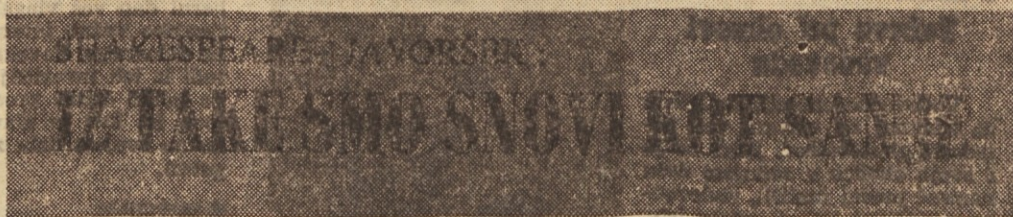
Javorškova igra z naslovom »Iz take smo snovi kot sanje«, je razdeljena na tri dejanja. Narava, Ljubezen in Smrt so temeljni kamni, na katerih gradi Javoršek svojo interpretacijo Shakespeara.

Narava: Ta del je po moji sodbi najšibkejši. Morda zato, ker je poetična oblika, ki jo je Javoršek izbral, najmanj primerna za interpretacijo Shakespearovega miselnega sveta in nazora. Da je razlaga Shakespearove filozofije v dobri meri odvisna od pojmovanja in razčlenbe narave (ne samo v prirodo, ampak v smislu), je prav tako jasno. Prav v odnosu do narave se zrcali jedro Shakespearovega pojmovanja sveta in njegove zapletene filozofije. Zares je težko izbrati tiste odlomke iz Shakespeara, ki bi ta problem najperneje prikazali, in še težje je zapisati ustrezen komentar v obliki, ki si jo je zamislil Javoršek. Shakespearovi pogledi se prav tu večkrat menjavajo: v Macbethu pojmujejo naravo kot splošni moralni kriterij, poslužuje se je za obsodbo zločina in v njem zasledimo misel, da je moralni zakon življenja v skladu s prirodo. Potvorba ali poneverba prirodnega življenja vodi v zločin.

V Timonu Atenskem zasledimo misel, da je človekova narava živalska in da je bistvo narave krutost, slučajnost in nerazsodnost. V Hamletu in Kralju Learu upoštevamo relativnost in spremenljivost kot edini zakon narave in človeka, ki ji je podrejen.

Se in še bi lahko naštevali takšne probleme. Tukaj smo v labirintu, po katerem krožijo shakespeareologi v svojih predebelih knjigah in jih ni mogoče izčrpati v polurnem dogajanju na odru. Vendar se mi zdi, da Javoršek ne bi smel prezreti v izidu Shakespearovih odlomkov Timona Atenskega in da bi moral ta problem pokazati s posebno nazornostjo, kot ga je prikazal v drugem delu.

Ljubezen: je formalno najmočnejši del Javorškove igre. Njena odlika je v smotni dramaturški zgradbi in jasnosti, s katero obdeluje in interpretira gradivo. Od prvih ljubzenskih sapic do tragičnih in nato uničevalnih strasti se pne njegov lok. Nečesa pa sem oseeno pogrešal. Javoršek je močno poantiral samo en del Shakespearovega odnosa do žensk. Tisti del, v katerem nastopa ženska kot natono in verno ljubice bitje, ali pa, to še bolj, kot uničevalka, prevarantka. Zaradi te poante so odpadle vsaj Ofelija in Desdemona in Kordelija, ki so žrtve določenih nasprotij, zelo

pomembnih za Shakespearovo pojmovanje tega problema. Demonične ženske so pri njem v bistvu drugospolni moški. Ni nezanimiva usoda Desdemone. Propade kot žrtev doeh nasprotij, katerega eden je Javorškovo cinčni razum in drugi Othellova nepremišljenost in nerazumna strast. Žrtve takih in podobnih nasprotij so vsi subtilnejši ženski liki pri Shakespearu. Njihova krhka ženskost in lirična nežnost se zdobi ob slednjem ostrejšem spopadu z življenjem. Vse so žrtve nasprotij, ki so izven njih in jim samo s svojo ljubečo prirodo niso kos. Mislím, da je tukaj iskati tipično shakespearejansko žensko in da se jo da po tej poti vključiti v njegov univerzum.

Smrt: je pri Shakespearu sinteza. Smrt pravo pravo sploh ni važna. Važen je človek, ki živi, in važni so motivi, ki so ga pripeljali v konec. Smrt je razsodba njegovih dejanj, smrt je tisto, kar nas silí, da se odločimo za ali zoper tistega, ki je umrl. Po koncu ne razmišljamo več, da je ta ali oni človek mrtev, v nas živi sinteza njegovega življenja in vrednost njegovih odločitev. Ta misel je bila v Javorškovi interpretaciji oveskozi razvidna. Imenoval jo je, če se prav spominjam, »počlovečenje smrti«. Zares lepi so bili zaključni akordi. Neopazno in nevsiljivo pa z močnim vtisom so se prelili v konec.

Upričoritev: režiser Branko Gombač in trije igralci so opravili veliko delo. Če kaj, potem je v celjskem gledališču simpatična vema, s katero ti ljudje delajo. Ta vema seveda ne more ostati brez vidnih rezultatov. Režija je bila premišljena do zadnjega

detajla. Če smo imeli občutek, da je bilo v prvem delu nekoliko preveč beganja po odru, se je ta občutek hitro umaknil prednejšim spoznanjem. Od menjave luči pa do tega, kdaj, kako in v kakšnih linijah so igralci odlagali plašče, povsod je bilo čuti zanesljivo režiserjevo taktirko. Skratka: režiser Gombač se ni zanesel samo na svoj instinkt, v delo se je spustil oborožen z znanjem in s temeljito pripravljenostjo.

Presenečenje večera je bil nastop Sandja Krošla. Mislím, da je bila njegova igra dokaz, kaj pomeni za gledališče vztrajno, predano delo brez zvezdnških popadkov. Cista dikcija, kultura gibanja, miselno zanesljiva in logična interpretacija so za mlade igralce lahko celo pohujšljiva priznanja. Vera Perova je izredno močna igralka. Njena interpretacija Ane je bila umetniško dejanje, ki je v nas budilo željo, da bi jo gledali v tej vlogi ves večer. Majhno opozorilo pa morda ne bo odveč: Perova je govorila zelo čisto, a smo vendar prepogosto bolj slutili lepoto njenega govorenja, kot pa smo ga slišali. V ta duet se je vključeval Janez Skof s svojim elementarnim igralskim naturelom. Ob tem, da so ga oblekli v dokaj neprimeren kostum, je kdaj pa kdaj (morda ne povsem brez režiserjevega privoljenja) v svojih beznih tekstih zapadal v nekakšno pavilionsko prago, ki ni bila igri v prid.

Scenograf Sveta Jovanovič je premalo premislil in domislil Shakespeara. Sama na sebi je bila scena prijetna, a bolj primerna za opereto kot za ta večer.

MIRAN IVANC

TA TEDEN SMO IZBRALI

»Mož, ki je strigel z ušesi«

Dr. Vladimira Kralja poznamo pri nas predvsem kot gledališkega teoretika in kritika. S svojo knjigo »Mož, ki je strigel z ušesi« (Mladinska knjiga, Ljubljana) pa se nam je obširneje predstavil tudi kot pisec-prozaist. Njegova knjiga vsebuje novele in zapise iz življenja jetnikov v nemških taboriščih za časa druge svetovne vojne. Delo je zanimivo kot poskus umetniškega oblikovanja nedavnih dogodkov (takšni sta zlasti noveli »Mož, ki je strigel z ušesi« in »Poslednja vnebohodna komanda«) in kot dokument, ki plastično in živo slika trnovo pot jetnikov ter nacistična grozodejstva. Človeku je žal, da te knjige ne morejo čitati Nemci. Ker tako radi pozabijo na vse, kar so počeli in spet znova začeli, kot da so vojne zanje samo domača zabava. M-l.

»Naši obrazi«

Hacetova zbirka partizanskih povesti »Naši obrazi« (Can-karjeva založba, Ljubljana) je zanimivo delo in zasluži pozornost bralcev. Marsikje je Hacetova posegel v motiviko NOB. Partizanske borbe gleda in piše v prvi vrsti kot ljudi, ki so ob svojem junaštvu obdržali tudi svoj človeški obraz. Svoje dobre in slabe lastnosti, svoje človeške navade in nagnjenja.

Hacetova moč ni v oblikovnem artizmu, tudi ne v psihološki prodornosti, pač pa nas takoj pritegne s svojo odkritostjo in neposrednostjo. M-l

Dubravka Tomšič

Po nekaj letih študija v Ameriki, ki ji je dal tehnično popolnost in sprostil njen ustvarjalni zamah, se je Dubravka Tomšič spet redno »vključila« v naše koncertno življenje in njeni nastopi so postali kar nepogrešljivi dogodek sleherne sezone. Čeprav ni več čudežni otrok in so minili časi navduševanja nad njenim izrednim napredkom, so ti klavirski večeri še vedno odlično obiskani. Dubravka Tomšič ima »svoje« občinstvo — slehernega pa, ki je še ne pozna, navduši z živim temperamentom in mladostno, sočno muzikalnostjo. Tako je krog njenih poslušalcev vedno večji in prav to je eno najlepših doživetij: polna dvorana občinstva ob nastopu slovenskega umetnika (in še mladega povrh!).

Tri stvari so bile ob zadnjem koncertu Tomšičeve (Slovenska filharmonija, 13. novembra) posebno očitne: pristnost in poglubljenost njenega igranja zelo hitro zori v formalno jasne in izrazno dobro pretehtane interpretacije. Mimo njih je pianistkin smisel za zvočne barve ustvaril nekaj zares zlatih sadov; tolikšne barvne fantazije, kakor jo je razodeval n. pr. Bachov Orgelski preludij, na našem koncertnem odru ne srečamo kdo ve kako pogosto. In končno: spored Dubravke Tomšičeve se je pričel »širiti« proti današnjem dnem. Popot nam je predstavila Prokofjeva: upajmo, da bo prihodnjič segla še dlje. Po obsežnem standardnem repertoarju, ki nam ga je že predstavila, bo to ne samo prijetna, ampak tudi nujna dopolnitev.

Letos je naša pianistka dosegla na Busonijevem tekmovanju v Italiji tretje mesto. To odlično mednarodno priznanje je ostalo pri nas ne le brez odmeva, temveč zanj dovolj dolgo sploh nismo vedeli. Kaj se ni nikomur zdelo vredno, obvestiti kulturno javnost o tem uspehu mladega slovenskega človeka — pa čeprav slučajno ni ravno športnik in tudi pevec popevk ne?

»Ešnapurski tiger«

Le malo je filmskih del, ki se upirajo času in njegovi minljivosti. Trenutno aktualno delo, prilagojeno občutku določene srednje ljudi, je redko tako močno, ima redko tisto idealno sintezo in izpovedno moč, da bi z njo lahko kljubovalo času ter zadovoljevalo gledalce daljšo dobo. Trajno vrednost pa imajo dela ali zaradi svoje vredne literarne izpovedi ali zaradi ljudi — umetnikov, ki so s svojo kreativno močjo ustvarili nekaj nepozabnega in umetniško vrednega. Zato so le redki poizkusi njihovega obnavljanja in njihovega ponovnega uveljavljanja in priznanja.

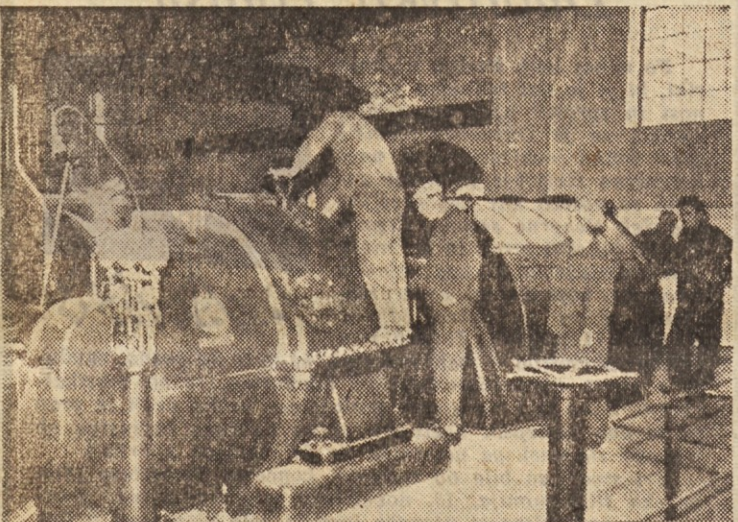
Med obnovljena filmska dela često zaidejo tudi filmi, ki so že ob svojem nastanku imeli predvsem komercialni podarek. Od teh del si producenti tudi danes veliko obetajo. V komercialnem pogledu, seveda! In običajno se niti ne zmotijo. Konkreten primer takega dela je na primer nemški film »Ešnapurski tiger«. Delo iz »zlate romantične dobe«, ko so nam bile dežele Bližnjega in Daljnega vzhoda in juga še v čudežno kopreno zavita skrivnost. Občutja današnjega gledalca pa so malce drugačna kot občutja gledalca pred 20 leti. Zato je tudi dojemanje filma o romantični Indiji, deželi mogočnih in bogatih maharadž, lepih plesalk in skrivnostnih božanstev, drugačno. Indijo gleda in pozna naš človek danes drugače, zato vidim v filmu Fritz Langa le slikovito, bogato dekorirano podobo nečesa, kar je nekoč razvnelo sentimentalna gledalčeva občutja, zadovoljevalo njegov romantični svet ter za tedanje čase odkrivalo zlasti evropskemu gledalcu deželo polno kontrastov, oslédne idilike in sentimentalne poezije. Nekateri se ob njem spominjajo nepozabne plesalke La Jane. V celoti pa lahko rečemo, da je tako filmsko delo sodobnemu gledalcu le razkošna paša za oči, saj nima niti v vsebinskem, pa tudi v kreativnem pogledu nobene vrednosti. I. B.

Minulo soboto se je v Ljubljano vrnila z avtomobilske ceste Bratstva in enotnosti XIII. ljubljanska delovna brigada »Karla Destovnika-Kajuha«. Brigadirji so delali na odseku ceste Mazurač, v bližini Vranja. K uspehu je brigadirjem čestital sekretar okrajnega komiteja LMS Ivo Šteblaj. Brigada je bila dvakrat udarna, dobili so dva trakova revolucije in bili večkrat pohvaljeni

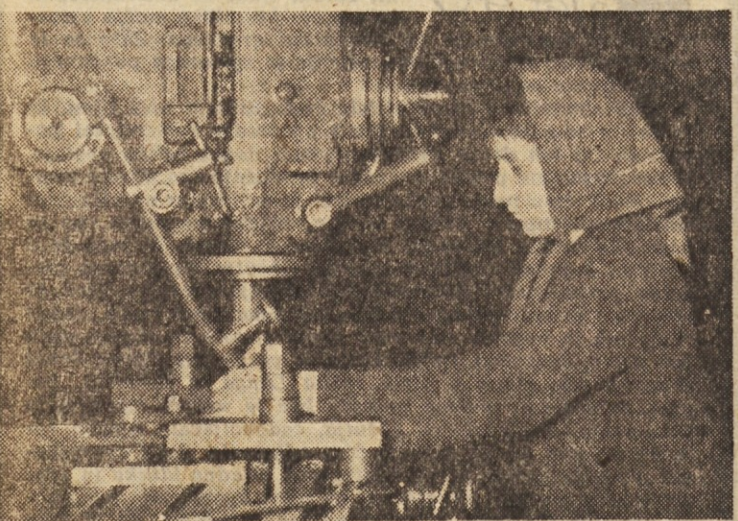
Pred dnevi je krenila na pot po Sloveniji prva potujoča knjižarna. V njej je več kot tisoč izvodov knjig žepnega formata, obiskala pa bo predvsem manjše kraje

V obratu Termoelektrarne Ljubljana-mesto te dni zaključujejo izolacijska dela na napajalnih črpalkah, ki poganjajo vodo po ogrevalnih cevih. Dolej obratujeta dve črpalki, tako da Termoelektrarna že ogreva novo šolo v Cufarjevi ulici ter poslopje RTV Ljubljana. Z novim letom, ko bosta začeli obratovati še drugi dve črpalki, bodo ogrevali tudi spalnice na Miklošičevi cesti ter novi hotel »Lev« na Gosposvetki cesti. Ogrevanje napreje bodo služile le dotlej, dokler ne bo dograjena nova toplana na Domžalski cesti, ki bo s svojo energijo 100.000 kilovatov lahko zadovoljila vso potrebo Ljubljane

Uprava trgov je namestila v pokriti tržnici v Ljubljani tehniko za kontrolno tehtanje. Poslujejo se je tako tržna inspekcija kakor tudi oddelci, ki lahko že na trgu ugotove, če so dobili zadostno količino blaga

V Strojnih tovarnah v Trbovljah se tudi ženske uveljavljajo na delovnih mestih, kjer so svojčas delali le moški. Vida Balentin, kvalificirana rezalka, se je v podjetju priučila svojemu poklicu in ga že pet let uspešno opravlja

IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN

• VINICA:

Nov pletilski obrat

V počastitev 20-letnice vstaje in krajevnega praznika Vinice so na Vinici izročili svojemu namenu nov pletilski obrat, kjer je dobilo zaposlitev za sedaj 25 žena in deklet iz tega kraja in okolice. To je hkrati prvi večji obrat v tem predelu Bele krajine.

D. V.

• DOLENJSKE TOPLICE:

Tudi počitniški domovi delovnih kolektivov

Načrti za razvoj Dolenjskih Toplic kažejo, da se ta kraj ne bo razvijal le v zdraviliško središče, temveč se v zadnjem času zanj zanima tudi vse več delovnih kolektivov, ki namenjajo tu graditi svoje počitniške domove. Tako na primer namerava postaviti svoj dom v tem kraju. Splošna plovba Koper in še nekatera druga podjetja predvsem iz koprškega in goriškega okraja, pa tudi nekatera podjetja iz Ljubljane. Ta odločitev je nedvomno pomembna predvsem za primorska okraja, kjer je sedaj imel le redko kateri kolektiv počitniški dom za oddih svojih članov.

D. V.

• DOLENJSKA:

Nova obrata Rašice

Tovarna pletenin »Rašica« v Gamelnah pri Ljubljani je pred nedavnim ustanovila svoja obrata tudi v Ambrusu v Suhi krajini in v Sentvidu pri Stični. Čeprav so začeli s skromnimi sredstvi so dosegli že lepe uspehe in predvidevajo, da bodo letos ustvarili za okoli 230 milijonov dinarjev prometa.

D. V.

• VELENJE:

Zakaj majhna potrošnja zidakov iz elektrofiltrskega pepela

Ekonomska enota Rudnika lignita Velenje v Šoštanju že nekaj časa proizvaja zidake iz elektrofiltrskega pepela. Letna zmogljivost tega obrata je 20 milijonov opečnih enot, doslej pa so jih naredili le nekaj več kot 2 milijona. Delajo namreč v eni izmenici, čeprav bi glede na dovoljeno količino surovin delali lahko v treh izmenah. Naj omenim še to, da velja tak zidak, ki po velikosti odvrne za štiri navadne zidake, 84 dinarjev. In vendar kot kaže ni pravega zanimanja na trgu za te zidake. Je vzrok slaba kvaliteta? To sicer ne bi mogli trditi, saj Zavod za raziskavo materiala celo priporoča gradnje s temi zidaki, ker imajo precej dobrih lastnosti, kot na primer: veliko trdnost, majhno specifično težo in, kar je še predvsem važno, gradnje s temi zidaki so lahko za okoli 20 odstotkov cenejše. Zakaj torej, če ustrezajo tudi vse druge lastnosti, ne bi gradili ceneje? JS

• BLED:

Težave pri obnovi vodovoda

Vodovodno omrežje na Bledu že zdavnaj ne ustreza več potrebam prebivalcev. Bled se je s svojo okolico v zadnjem času namreč precej razširil, vodovodne napeljave pa so ostale iste. Leta 1959 so izdelali za obnovo idejni projekt. Po tem predračunu bi takrat veljala ta investicija 184 milijonov dinarjev in toliko so tudi dobili posojila od Investicijske banke v Ljubljani. Po tem planu so predvidevali obnovo v treh etapah, vendar so vsa ta sredstva uporabili že do konca druge etape, za tretjo — izgradnjo vodovodne mreže na samem Bledu in še enega novega rezervoarja — pa je zmanjkalo denarja. Predračunska vrednost za to tretjo etapo pa znaša po letošnjih cenah še okoli 72 milijonov dinarjev.

Po vseh dosedanjih izračunih so ugotovili, da je ta razlika nastala v glavnem zaradi povišanja cen gradbenemu materialu v teh letih od 1959. leta dalje, ko je bil sestavljen prvotni predračun. Ker je ta problem treba nujno urediti, so na zadnji seji Občinskega ljudskega odbora Radovljica o tem razpravljali in sklenili, da je treba z gradnjo nadaljevati in jo zaključiti najkasneje do 1965. leta. Sredstva za to pa bodo razen občinskega ljudskega odbora prispevali še: Vodna skupnost za Gorenjsko, gospodarske organizacije na Bledu in okolici pa tudi prebivalci sami.

N. B.

• METLIKA:

Sedaj pa še naprej

Ko so na zadnjem plenumu Občinskega sindikalnega sveta Metlika razpravljali o sprejemanju pravilnikov o delitvi čistega in osebnih dohodkov, so ugotovili, da se je dela zavleklo predvsem zato, ker nekatera podjetja niso takoj imenovala komisije za sestavo pravilnikov. Najprej so sestavili pravilnik v Novotekovem obratu v Metliki, ki ga od avgusta naprej tudi že poskusno uporabljajo, delavski svet pa ga je pred kratkim tudi že sprejel. Tudi v Belokrajski trikotni industriji so čakali le še na izračune tretjega tromesečja in bo sedaj delavski svet pravilnik, po razpravi v kolektivu, sprejel. V Lesno predelovalnem obratu pa so začeli v teh dveh zadnjih mesecih po novem pravilniku postopno obračunavati. Prav tako so tudi v Kmetijski zadrugi pravilnika že pripravili. Precej slabša pa je v manjših obrtnih podjetjih, kjer se izvajajo predvsem na pomanjkanje strokovnega kadra.

Precej dela pa čaka občinski sindikalni svet predvsem pri uveljavljanju dela in vloge sindikalnih podružnic. Ponekod sindikalne organizacije namreč sploh ni čutili.

J. D.

• KOPRSKO:

Kmetijstvo zahteva svoje mesto v blagovnem prometu

Sedajni sistem doblikonosnega posredništva kmetijskih proizvodov postaja v novih pogojih gospodarjenja čedalje bolj ne vzdržan za slednje kmetijsko gospodarstvo. Posredniki, ki nimajo interesa, da bi vplivali na pomeitev kmetijskih pridelkov niti ob najbolj obilnih letinah, pa so tudi upravičeno kamen spotike potrošnikov. Posebno letos je nešteto primerov brezdušnega trgovanja oziroma posredovanja pridelkov, katerih prodajne cene so tudi do petkrat višje od odkupnih.

Tržni barometer bi vsekakor kazal ugodnejše stanje za obe prizadeti strani, torej za proizvajalce in potrošnike, če bi kmetijstvo dobilo svoje pravo mesto v blagovni proizvodnji. To težnjo zastopa tudi društvo kmetijskih inženirjev in tehnikov koprškega okraja, kjer so pred kratkim sprejeli obsežen program z osrednjo nalogo, da se bodo kmetijsko strokovnjaki na družbenih posestvih odločno zavzeli za večjo vlogo posestev pri posredovanju kmetijskih pridelkov. Le tako bodo lahko kmetijska posestva hkrati povečala tudi svoje sklade za reprodukcijo, ki so sedaj domala povsod hudo pičili.

Upravni odbor DKIT za koprski okraj je med drugim sprejel tudi obsežen program predavanj za kmetijske proizvajalce. Predavanja vsebujejo največ tem o kmetijski mehanizaciji in o ekonomskih enotah, ki tudi v kmetijstvu na Koprskem utirajo pot novim odnosom.

B. C.

• CELJE:

»Teden varnosti« preko vsega leta

Sindikalne podružnice po celjskih podjetjih že dalj časa živahno razpravljajo o pripravi na »Teden varnosti« in zato so se prvi rezultati tudi že pokazali. Tako so pretekli ponedeljek odprli razstave »Tedna

Tovarna čevljev Planika je te dni odprla na Starem trgu v Ljubljani servisno delavnico za popravila čevljev. Kot zatrjujejo, bodo njene usluge dokaj cenejše od obrtniških. Povemo naj še to, da je delavski svet kranjske Planike sklenil odpreti podobne servisne delavnice tudi v vseh večjih krajih Slovenije. Na naši sliki: mehansko popravilo čevljev

varnosti« v petih celjskih podjetjih (Metka, Cinkarna, Zeleni, Štore, Ingrad in Tovarna emajlirane posode). Na razstavah so razni grafiki, ki prikazujejo izgubljene delovne dneve in kaj bi lahko s tem denarjem napravili, če ne bi bilo bolovanj. Razstavljeni so tudi razni tehnično higienski pripomočki, zaščitna sredstva, ki so obvarovala marsikatero nesre-

čo itd. Ko ogleduješ slike raznih nezgod, se nehote spomniš, da smo še zelo malo napravili za zaščito človeškega življenja, ki je in nam mora biti najdražje. Toda ne le razstave. Predsedniki sindikalnih podružnic v teh podjetjih so povedali, da so letos pripravili tudi zelo živahne razprave v kolektivih o tem, kako ohraniti zdravega človeka in se obvarovati nesreč, kako v bodoče smotrno uporabiti vsa ta sredstva, ki jih je danes družba izgubila zaradi nezavarovanega stroja ali neznanja posameznika. Vse to bomo lahko storili, če se bomo vsi zavedali te odgovorne naloge, ne da bomo prepuščali var-

Komisija za higiensko-tehnično zaščito Ljubljana-Moste je ob tednu »Varnosti pri delu« odprla vzorno urejeno razstavo, na kateri so naravno prikazani glavni vzroki nesreč. Razstava je vsekakor koristna, saj so z grafikoni prikazali porast nesreč v občini

nost človeka samo varnostnim tehnikom.

Skoraj v vseh podjetjih pripravljajo tudi zasedanja delavskega sveta, ki bo razpravljalo o dopolnitvi zaščiti človeka.

Ce ocenjujemo sedanje razstave, je po vsebini najboljše pri gradbenem podjetju Ingrad, kjer lahko opaziš, kje je še premalo zaščiteno delovno mesto in kje preži nesreča. Razstava je privlačna in zelo zanimiva ne samo za člane kolektiva, temveč tudi za ostale. Nič dosti slabša ni razstava v Zeleni, Zeleni Store, medtem ko je najslabša v Cinkarni. Če bi ocenil po razstavah, kaj je katero podjetje napravilo za varnost človeka, bi bil vrstni red verjetno isti.

Po zaključku tedna varnosti bo občinski sindikalni svet Celje organiziral centralno razstavo, na kateri bodo z raznimi prikazi sodelovala skoraj vsa večja celjska podjetja. Seveda tista, ki imajo kaj pokazati, tista, ki so nekaj naredila za zaščito človeka pred nezgodami. Komisija že skoraj mesec dni pripravlja razni material, ki naj bi obiskovalcu prikazal, kaj vse bo v bodoče treba storiti, da preprečimo cziroma zmanjšamo število obolenj ljudi. Prav zaradi tega bodo Celjani podaljšali teden varnosti na vse tedne v letu, tako da bodo sleherni dan več vlagali v to življenjsko važno investicijo skrb za delovnega človeka, ker bodo tudi iz teh investicij prav gotovo lahko črpali precejšnje milijone in, kar je glavno, človek bo na svojem delu zdrav in si-guren.

ZE

• METLIKA:

26. novembra klub družbenih organizacij

Zelezniška transportna podjetja so ob praznovanju 20-letnice revolucije podarila mladini televizijski sprejemnik in 300 knjig. Vse to so namenili v dveh neurejenih sobah. Zato so sindikalne podružnice na priporočilo občinskega sindikalnega sveta sklenile, da bodo pomagale urediti ta klub družbenih organizacij, nakupile potrebno opremo in ostalo, tako da bodo klub odprli do občinskega praznika — 26. novembra!

J. D.

• TRZIC:

Pomoč kolektivom prosvetnih delavcev

Da bi pomagali kolektivom prosvetnih delavcev pri izdelavi pravilnikov o nagrajevanju in pri uveljavljanju zakona o finanstranju šolstva, je občinski sindikalni svet v Trzicu pripravil s člani izvršnih odborov sindikalnih podružnic prosvetnih delavcev, člani sveta za šolstvo in upravnega odbora sklada ter drugimi organi, ki se ukvarjajo s šolstvom, posebno posvetovanje. Sklenili so, da bo delo lažje v večjih šolah, kjer je dosti kadra, kot pa v manjših šolah, kjer na primer proučevanje samo dva ali celo samo en učitelj. Sedaj bodo po vseh šolah imenovali komisije, ki bodo izdelale predračune za sklade, s katerimi naj bi šole v prihodnjem letu razpolagale. Razen predračunov pa bodo komisije izdelale tudi osnutke novih pravilnikov o nagrajevanju prosvetnih delavcev.

VE

• SGP TRZIC:

Več skrbi za varno delo

V Splošnem gradbenem podjetju Trzic je bilo v zadnjem času precej nesreč, od teh celo ena smrtna. Da bi izboljšali varnostno službo so v kolektivu pripravili razgovor z delovodji in predstavniki komisije za varnost pri delu Zavoda za socialno zavarovanje. Ugotovili so, da največ nesreč povzročajo mladi ljudje, ki še ne poznajo dovolj pravil podjetja. Precej nesreč je tudi zaradi tega, ker delavci ne nosijo pri delu predpisanih usnenih čevljev in delovnih oblačil, ki jim jih je kupilo podjetje. Sedaj v zimskih mesecih, ko gradbena dejavnost nekoliko pomenja, bodo organizirali v podjetjih več krajsih seminarjev o higiensko tehnični službi in varnosti pri delu. Delavski svet podjetja je tudi sklenil, da bo razpisal delovno mesto varnostnega tehničarja z nepopolno zaposlitvijo, ki bo skrbel za dobro varnostno službo.

VE

• ZAGORJE:

Decentralizacija mimo kolektivov

Na zadnjem plenumu Občinskega sindikalnega sveta Zagorje so razpravljali predvsem o politični dejavnosti sindikalnih podružnic in o delu organov samoupravljanja. Iz poročila je moč ugotoviti, da se nekatere gospodarske organizacije še niso popolnoma znašle v novem gospodarskem sistemu, da pa so bili kljub temu glavni nameni tega sistema doseženi. Treba pa bo hkrati z razvijanjem gospodarskega sistema skrbeti tudi za razvoj delavskega samoupravljanja. Decentralizacija samoupravljanja, ki je bila izvedena v glavnem na pobudo sindikalne organizacije, je šla namreč v večini primerov mimo kolektivov ali pa so o njej razpravljali na hitro, zelo površno. Razen tega je delo samoupravnih organov oziroma kolektivnega odločanja v večini primerov, predvsem v manjših podjetjih, pod vplivom ljudi iz upravnega vodstva.

Tudi priprave na sprejem novih pravilnikov o delitvi čistega in osebnega dohodka v zagorski občini ne potekajo ravno najboljše, saj so doslej sprejeli svoje pravilnike le v Gradbenem podjetju, Trgovskem podjetju »Petrošnja«, Komunalnem podjetju in Čevljarstvu. Zato so priporočili vsem gospodarskim organizacijam naj sprejmejo pravilnike najkasneje do konca novembra.

(K)

• CELJE:

V štirih dneh so se marsikaj pogovorili

Občinski sindikalni svet Celje je pred dnevi organiziral štiridnevni seminar v Dobrni. Namen seminarja je bil razčistiti nekatera vprašanja pri sestavljanju pravilnikov, demokratizaciji delavskega samoupravljanja in delu sindikalnih podružnic.

Udeleženci seminarja so zelo živahno razpravljali o vseh teh zadevah. Seminar je pokazal, da so krajše razprave s člani predstevstva še vedno nujne, posebno še sedaj, ko se bližajo občni zbori sindikalnih podružnic, katere bodo obiskovali. Predvsem se bodo morali bolj seznaniti s komunalnimi dejavnostmi in perspektivami posameznih služb v komunah.

Komisija za izobraževanje pri občinskem sindikalnem svetu Celje je dobila ogromno materiala, kaj vse še mora urediti, da bodo člani predstevstva naloge lažje urejali.

ZE

• AJDOVŠČINA:

Prva samopostrežna trgovina na Goriškem

Pred kratkim je trgovsko podjetje Hubelj odprlo na trgu v Ajdovščini prvo samopostrežno trgovino na Goriškem. Trgovina ima 153 kvadratnih metrov prodajnega prostora, odprta je neprekinjeno pa tudi izbira blaga je precej bogata.

L. K.

• OBALNE OBČINE:

Končno učinkovito sodelovanje

Pred nedavnim so na obalnem območju ustanovili na predlog občinskega komiteja ZKS Izola obalni svet s širokim zastopstvom predstavnikov obalnih, gospodarskih in političnih forumov vseh treh občin. Tako se je končno uveljavila težnja po skupnem uveljavljanju vrste sorodnih problemov, kot vprašanje enotnih družbenih služb, vprašanje bodoče organizacije trgovske mreže in podobno. Obalni svet, ki mu bodo izmenoma predsedovali predstavniki treh občin, je že skupno proučil problematiko koprškega kmetijskega kombinata in našel vrsto stičnih točk, kar bo pospešilo sanacijo tega velikega obalnega kmetijskega posestva.

-sky

»TIME OUT«

Ze tretjič v zadnjih dneh so slovenski odbojkarji odpovedali nastop na pomembnih tekmovalnih zveznega merila.

Na nedavnih izločilnih tekmah za vstop v zvezno ligo v Sarajevu in na Cetinju sta igrali le dve slovenski vrsti, dasiravno so imele štiri pravico nastopa.

V tretjem primeru ne bo odšel na finale našega najboljši množičnega tekmovalca za naslov jugoslovanskega pokalnega prvaka najboljši slovenski predstavnik, mariborski Branik. Zamenjali ga bodo premožnejši odbojkarji slabšega ZORISA iz Ruš.

Ob teh odpovedih, pri katerih se naši klubi odpovedujejo tekmovalni v zveznem merilu, bi morali odbojkarji odgovoriti na več vprašanj:

● Ali so zvezna tekmovalna nepotrebna?

● Čemu izločilne tekme za vstop v zvezni razred, če ni namena in možnosti tekmovali v njem?

● Ali so klubi slabo gospodarili, da jim je zmanjkalo denarja za zaključek sezone?

● Ali pa je pri odgovornih proračunskih forumih tako malo razumevanja za odboj-

ko, da odbojkarji zaradi popolnoma nezadostnih sredstev ne morejo iz slepe ulice in doseči višje kakovostne ravni?

Ne vem!
Če bi bil odbojkar, bi zahteval »time out« — dokler se ne najde odgovor na ta vprašanja.

PRIZNANJE IN NERAZUMEVANJE

V minulem desetletju so nekatere športne panoge ogromno napredovale. Metalc kladi so na primer pomaknili svetovni rekord za več kot deset metrov navzgor. Skoraj podobno velja za skakalce v višino, ki dvigujejo sedaj letvico v poprečju za deset centimetrov višje kot pred nekaj leti.

Aletom pa tudi drugim športnikom je pomagal k napredku modernejši način treniranja. Med modernimi pripomočki se je v zadnjem času zelo uveljavilo dviganje uteži. V prvih vrsticah omejenih napredkov pripisujejo nekateri delu z utežmi, povečani moči tekmovalcev in podobnem.

O vsem tem so nam pred nedavnimi pripovedovali najboljši slovenski in jugoslovanski tekoatlet. Kljub velikemu »športnemu« priznanju in čeprav so že vrsto let prvi v naši državi, nimajo dvigalci uteži permanentnega državnega prvaka »Ljubljane« primernih prostorov za trening niti ustreznega tekmovalnega orodja.

Trenirajo v nekdanji vinski kleti, v kateri je tako malo prostora, da se jim izjalovi vsak poskus obsežnej-

šega dela z mladino in kjer jim vsak čas grozijo s prisilno izselitvijo.

Ali se je moč čuditi tem pozhrtvovalnim težkoatletskim delavcem in tekmovalcem, če ne razumejo, da se ne da odpraviti neskladnosti med uspehi ter koristnostjo njihove športne panoge in popolnim siromaštvom razmer, v katerih delajo?

Čuditi bi se lahko le, da kljub temu doslej še niso vrgli puške v koruzo.

ŠILO

ODSTRANJUJMO VZROKE, KI POVZROČAJO BOLENJA!

VEČ POZORNOSTI PREVENTIVI

● V »Litostroju« so ugotovili, da je med ponesrečenci pri delu samo 3,9 % športnikov

● Za kurativo smo v letu 1960 izdali 18 milijard, za preventivne akcije pa smo porabili 125 milijonov

● Dejstva kažejo, da porabimo najmanj sredstev prav za tisto dejavnost, ki navaja ljudi na zdrav način življenja in koristno uporabo prostega časa — kar vse bi lahko v znatni meri zmanjšalo število obolenj in nesreč pri delu

Ozrmo se okoli sebe in pogledajmo, koliko športnikov leži v bolniških posteljah, koliko jih je na bolniških dopustih in koliko se jih ponesreči pri delu in doma. V »Litostroju« so anketirali delavce, ki so se ponesrečili med delom. Ugotovili so, da so med ponesrečenci v pretežni večini ljudje, ki se ne ukvarjajo z nobenim športom, ali točneje povedano, da je med ponesrečenci le 3,9 % športnikov! Žal, kaj več podatkov o tem nimamo. Če bi delali podobne analize tudi glede na bolniške izostanke ali na oskrbene dneve v bolnišnicah, bi zelo verjetno prišli do zelo zanimivih zaključkov!

Kot že rečeno, žal danes pri nas še ne razpolagamo z obsežnejšim gradivom, na osnovi katerega bi lahko s številkami predložili rezultate in uspehe športne rekreacije. Tovrstno dokazovanje bi bilo koristno predvsem za vse tiste ljudi, ki niso še seznanjeni s pozitivnimi vplivi aktivnega oddiha in športne rekreacije. Če bi se športni referenti v gospodarskih organizacijah lotili tudi zbiranja rezultatov športne rekreacije, oziroma podatkov o tem, kako športna rekreacija vpliva na reakcijski čas, na spretnost, na število nesreč, obolenj itd., bi s tem delom koristili svojim ljudem in skup-

nosti precej več, kot pa s samo organizacijo tekmovalij in vodenjem aktivnega oddiha.

Danes je že znanstveno dokazano, predvsem pa to dokazuje praksa, da je možno zelo učinkovito vplivati na telesno sposobnost, koordinacijo gibov, moč, vzdržljivost in spretnost z odgovarjajočimi sredstvi telesne kulture. Za bi bilo koristno, če bi gospodarske organizacije posvetile temu vprašanju več pozornosti, saj je znano, da po veljavnih predpisih lahko zavod za socialno zavarovanje zviša prispevno stopnjo po posebnem ključu v primeru, da so v podjetju bolezenski izostanki nad okrajnim povprečjem. Prav tako mora gospodarska organizacija plačati večji prispevek, če inšpekcija dela ugotovi, da je zaradi nesreč in slabih delovnih pogojev visok izostanek pri delu. Če pa podjetju uspe zmanjšati število bolezenskih izostankov, število nesreč pri delu in bolniških dopustov in če kljub temu plača za socialno zavarovanje obvezno prispevno stopnjo, potem ima socialno zavarovanje od tega nedvomno dobiček.

Če bi torej gospodarska organizacija dosegla s preventivnimi akcijami manjše število bolezenskih izostankov, nesreč pri delu, bolniških dopustov, in bi bilo potem to število pod

okrajnim povprečjem, zakaj ne bi ZSZ te koristne dejavnosti stimuliral? Ne le z občasnimi

»MAMA, KAKO SE STARTA?«

Na šoli so imeli tekmovalne v teku čez drn in strn — v »crossu«, kakor pravimo. Lepo in prav, saj je znano, da so lahki tek v naravi med najkoristnejše telesne vaje.

Vprašala sem hčerko, kako so se pripravljali, koliko treningov so imeli za jesenski »cross«. Povedala je, da so trenirali enkrat (enkrat samkrat!), nato pa me je presenetila z vprašanjem: »Mama, kako se starta?«

Beseda je dala besedo. Stiri leta že imajo predmetni pouk telesne vzgoje, vendar starta doslej še »niso vzeli«, kakor je rekla hčerka. Sploh imajo atletike zelo malo in tudi iger z žogo malo, pač pa veliko ritmike.

Ni nimam proti ritmiki, vendar mislim, da se morajo otroci v osnovni šoli najprej naučiti pravilnega tekanja, skakanja, plezanja, iger z žogo in lažjih vaj na orodju,

ritmike pa toliko, kolikor je predpisuje učni načrt. Kappak sem rada pokazala hčerki, kako se starta, bila pa bi bolj zadovoljna, če bi se tako temeljnih stvari otroci naučili v šoli.

Tudi to naj dodam, da mi je všeč, da otroci v šoli tekmujejo. Strokovnjaki trdijo, da je tekmovalništvo za mladino psihološka in biološka potreba, vsakomur pa je tudi znano, da tekmovalništvo spodbuja zanimanje za zdravo športno udejstvovanje. Seveda pa mora biti tekmovalništvo vsestransko pripravljeno, otroke je treba o vsem poučiti, posebno jih je treba s postopnim delom, s postopnim vodenjem organizma pripraviti na večje zahteve. Če ni zadostnih priprav, tedaj tekmovalništvo nima smisla in tudi ne doseže svojega namena. Tisti, ki tekmujejo nepravilno, si zdravstveno samo škodijo!

PRVI GLASOVI O PRIPRAVAH NA ZIMSKO SEZONO

O naših smučarjih-tekmovalcih lahko poročamo, da so storili korak naprej: spoznali so, na se je treba že v mesecih pred zimo pripravljati na naporne smučanja in da ne more biti uspehov, če gredo na sneg nepripravljene, brez treniranih mišic, brez utrjenih organov, brez kondicije. O koraku naprej govorimo zaradi tega, ker leta in leta prepričevanje ni za leglo, zaupali so samo treniranju ni snegu. Temu primerni so bili tudi uspehi.

Letos je bilo drugače. Nekateri so že kar marljivo trenirali v tovaršiji domačega društva, drugi kot posamezniki, zvezni trenerji pa so jih večkrat sklicali tudi k skupnim pripravam in k preverjanju telesne zmogljivosti (testiranju). Prav posebno je razveseljivo, da so se tudi skakalci pripravili na zimsko sezono. Vadili so se najprej v atletiki in športnih igrah, nato so se na ledenih izpopolnjevali v tehniki smučanja in pred treningom na snegu so opravili tudi nekaj skokov na skakalnici z umetno maso v Italiji. Že lani so pokazali skakalci več vidnih uspehov, letos pa bodo imeli še več realnih možnosti za dobra mesta v srečanju z najboljšimi inozemci.

Sveda pa moramo dodati, da tudi v drugih državah niso

držali rok križem. Od vseh strani prihajajo poročila o intenzivnih pripravah na svetovno prvenstvo v Chamonixu in Zakopanah. Švedi si pomagajo s skakalnico, pokrito s slamo, in s kratko krožno progo za tek. Nemci so že imeli prve preizkušnje na »suhi skakalnici«, na kateri je zmagal Georg Thoma (najdaljši skok 52,5 m), Francozi trenirajo na skakalnici v Bussangu. Švedski in norveški tekači so se že spoprijeli v štafeti na smučeh — šlo je za neko dobrodelno prireditve v korist Rdečega križa, na kateri so imeli 40.000 gledalcev.

Prav posebno vneti pa so alpski tekmovalci. Francozi so si postavili nalogo, da bodo opravili za trening pred svetovnim prvenstvom kakih 1000 km, kar ni malo, če pomislimo, da se je Toni Sailer v letih svoje slave moral zadovoljiti s 500 km. Avstrijski so na koncu lanske zimske sezone ugotovili, da morajo svoje priprave potrojiti, če hočejo biti kos Francozom. Avstrijski alpski tekmovalci so do 14. novembra trenirali slalom, nato pa so odpotovali na Cervinio, kjer se urijo v smuku.

Italijanski smučarji so začeli s suhim treniranjem že v avgustu. Zbrali so se na morskobali, kjer so se izpopolnjevali

z atletiko, gimnastiko, akrobatiko in športnimi igrami. Tako bi lahko poročali tudi o drugih, zlasti o tekmovalcih ZSSR, ki imajo znanstveno dognane metode kondicijskih priprav.

O vsem tem ne pišemo zaradi tega, da bi pojasnili že vnaprej, kako trde preizkušnje čakajo naše tekmovalce na sve-

tovnem prvenstvu v Franciji in na Poljskem — temveč z namenom, da bi jim bili ves čas priprav ob strani z razumevanjem za njihove dopuste, za smuč, maže in sploh za tehnično opre-

mo, ki je dandanes tako zelo zahtevna.

O pripravah na zimsko sezono pa poročamo tudi zaradi tega, da bi spomnili naše delovne kolektive, med katerimi je na tisoče vnetih smučarjev, da ni dovolj, če planirajo različna priložnostna tekmovalna na snegu. To ni dovolj, treba je misliti tudi na priprave, na jesenski tek čez drn in strn, na gimnastiko v telovadnicah in seveda tudi na treniranje na snegu. Prav je, da na vseh športnih področjih zmaga spoznanje, da so le tista tekmovalca kaj vredna, ki so nekak zaključek organiziranih priprav, organiziranega bavljenja s športom.

In končno velja naš poziv tudi tisočim posameznikom, ki se veselijo nedeljske rekreacije na belih poljanah. Pаметno je že zdaj misliti na naporne smučanja (in tudi na nevarnost!), pametno se je pred zimsko sezono utrjevati s priložnostno hojo v gore, z domačo telovadbo in prav posebej še s prijetnim sodelovanjem v telovadnicah Partizana in športnih društev. Izkušnja uči, da ima na snegu več užitka tisti, ki je kolikor toliko treniran — in izkušnja tudi uči, da so utrjeni tudi varnejši pred padci, kakršni lahko vodijo do nesreč.

D. U.

8 DAN IN NOČ V ROVU

V petnajstih dneh so prebivalci v tem prostoru zvedeli za nove priprave na beg. Da ne bi nihče ničesar pripovedoval ostalim v drugem poslopiju, kjer je bila zaprta večina kriminalcev, so angažirali več ljudi za izkopavanje, za stražo ob oknih in vratih in na političnih predavanjih. Na ta način ni imel nihče niti trenutka nekontroliranega prostega časa, v katerem bi lahko prišlo do izdaje.

Dan in noč so kopali rov. Težave. Nadčloveški napori. Posamezniki so ostajali v rovu, utrjeni, brez zrakave. Izmene v rovu. Onesveščeni. Na vprašanje, zakaj se ni umaknil, ko je čutil, da se duši, je tisti, ki se je onesvestil, odgovoril:

«...Nisem mogel... ni bil še čas. Izmene še ni bilo. Pomisli, če bi vsi postali takšni slabčki. Kdaj bomo končali rov? Tako dolgo smo že v zaporu...»

«Vem, ni potrebno zaradi tega izgubiti glave... Moral sem te zamenjati. Ali... morali smo poklicati okrepitev od zgoraj...»

«Sram me je... Nikomur o tem ničesar ne povej. Če jim boš povedal, me zagotovo ne bodo jutri pustili. Jaz pa ne morem biti zgoraj... Kako mi bo mineval čas, ko smo tik pred koncem?»

Skranja požrtvovalnost vseh udeležencev, pa tudi nestrpnosti. Se niso prišli do zunanjih zidov. Življenje je minevalo na zunaj povsem normalno, brez kakršne koli nestrpnosti. Obiski so prihajali dvakrat na teden. Brezskrbno so peli in se trudili, da ne bi prišlo do najmanjšega incidenta z organi glede varnosti. Stražarji so požrešno sprejemali denar in hrano od zapornikov, darila za storjene usluge; nakupovanje malenkosti, pisma za matere, žene, za sinove in sorodnike. Pisma družini niso povzročala nikakršnega suma.

Politična predavanja za stražarje so bila redna. Tokrat zemlje niso odnašali iz sobe. Nalagali so jo v kot, ki ga ni bilo mogoče videti skozi odprtino na vratih.

Kup pa je toliko narasel, da ga nihče ne bi mogel skriti. Neprekinjeno podkupovanje in dober odnos s stražarji so le-te uspevali. Sploh niso pričakovali kakršnih neprijetnosti od svojih prijateljev.

Deseti dan potem ko so se znova lotili rova, je zrasla pred kopachi velika ovira, poslednja ovira: zunanji zid zopora je kar čez noč zrasel pred kopachi. Potrebno je bilo kopati še globlje, kajti nihče ni smel poskusiti izbijati kamne iz zida... Najprej zategadelj, ker je bil zid zelo širok v temeljih, drugi pa bi bilo zbijanje betona lahko slišati v stražarskih stolpih.

Ko se je prvi kopač, ki je prišel do te meje rova, pojavil predčasno iz njega, ga je drugi šepetaje vprašal: Si dosegel? in oči so mu sijale od radosti.

Ta ni ničesar odgovoril. Gledal ga je z utrujenim pogledom, žalostno in izgubljeno:

«Obvesti tovariše... — je naposled spregovoril — kako bo? Zid je nemogoče prebiti. Bomo kopali globlje?»

Nekaj zapornikov se je spustilo doli. Posvetovali so se. Nekateri so šli v rov, da so se prepričali o tistem, kar so že nekajkrat slišali in da preverijo besede o nemogućnosti prebijanja zidu.

«Za nas ni ničesar nemogočega — so govorili voditelji. Precej jih je bilo, ki so mislili, da beton ni moč premagati, mi pa smo ga... Poglejte nas... medtem ko stražarji mirno spijo in niti ne sanjajo o tem, kako se je pod udarci upornosti in volje komunistov beton zmečkal.»

Naj gredo skozi zid? Večina je sklenila: »Hitreje bomo skozi mehko zemljo, pa čeprav se tako globoko, kot skozi trdi in debeli zid. Ne smemo hazardirati z večmesečnim delom, s poslednjo priložnostjo za beg...»

To noč so delali v krajših izmenah. Vseh deset kopačev je bilo v spodnjem prostoru. Počasi so napredovali. Kopachi so se morali vračati po nekaj metrov, da bi razširili odprtino in z večje daljave začeli kopati proti spodnjemu koncu temeljev. Na koncu so ugotovili, da so dvakrat več opravili to noč kot prejšnjo. Naslednji dan so spet kopali. Manj ljudi. Po dva sta bila spodaj pod zemljo. Za vsak primer, da ne bi opazili odsotnosti večje skupine, če bi slučajno preštevali jetnike.

Sestnajsti dan, potem, ko so vstopili v rov, so prišli pod zid zopora. Poslednjo oviro so premagali. Veselje ni bilo konec. Tisto noč so bili vsi obrabi veseli, vendar je nevarnost, da bi jih odkrili, rasla vsako uro. Ljudje niso mogli skriti veselja.

Navdušenje je aprilski noči, ko se je dvajsetletni mladenič vrnil iz rova:

«Končano je, tovariši... Končano... Veste... zid... zid... zid... je ostal... ostal...»

Ni končal. Onesvestil se je, padel je, kot bi ga pokosil rafal. Ljudje se za trenutek niso znašli. Kaj se je vendar zgodilo na njihovi poti do zgo-bode. Na obrazu mladeniča in po pričakovanju so pravilno slutili: »Zid je ostal, pot je vodila pod njim...»

Potem je prišel ukaz: »Najprej proti površini, pazljivo, ko pridemo približno v višino prejšnjega izkopa, prekinemo delo...»

Naslednji dan je na dvorišču odmevala Internacionala. Navdušenje so bili tisti, ki so vedeli za priprave na beg, in tisti, ki o tem niso ničesar vedeli.

Partijsko vodstvo zopora je rani je bila obveščena še isti dan o uspehu. Znova so zaprosili za njeno pomoč pri akciji.

Partijsko vodstvo zopora je predlagalo:

«...Mogoče bi bilo nemogoče izvršiti napad na zapor... Predlagamo kot najbolj učinkovit

ukrep — sabotažo v električni centrali. Če ne bi bilo v zaporu luči, bi lahko vsi prišli skozi rov do izhoda pred zidom zopora. Če pa bo luč, bi bilo to nemogoče, kopati daljši rov pa je nemogoče, ker so ljudje izčrpani in se onesveščajo, brž ko vstopajo v rov.

Predlog so sprejeli. Naslednjo noč je bilo treba prekiniti električni tok. Kopachi so čakali na svojih mestih. Po njihovi oceni je bilo treba kopati samo še 30 cm do površine. Vendar dogovorjen čas je že zdavnaj minil, luč pa je še vedno gorela. Zato so nehali kopati.

Vso noč so bili budni. Veliko pričakovanje. Na ustnicah vsakogar so bila neizgovorjena vprašanja: »Zakaj niso? Kaj se je zgodilo? Da nas ni kdo izdal?»

V splošni nestrpnosti je nekdo vendar zašepetal voditeljem: »In če luč ne ugasne? In če jutri odkrijejo rov? Imamo mogoče še kakšne možnosti za beg?»

Čeprav neprepričljiv, se je odgovor glasil: »Ugasnila bo... Mora ugasniti. Če ne nočjo, potem jutri, za gotovo!« Prišel je drugi in ponovil vprašanje: »In če nas odkrijejo do jutri zvečer? Precej visoko smo kopali... Mogoče bo spet kdo od njih kot zadnjič stopil v rov?»

Na to ni mogel nihče ničesar odgovoriti...

S prvimi sončnimi žarki, ki so božali utrujene zapornike, je dvom v uspeh zajeel vse zapornike. Zato je partijsko vodstvo zopora sklicalo sestanek: «...Vsi ljudje morajo biti pripravljeni v skupini.» Koča Džodže je moral tisti dan zbrati vse stražarje. Imel je dovolj denarja, da je uspešno opravil to nalogo. Tovariši Krste Crvenkovski je šel v sosednje poslopje in preprečeval izhod političnim zapornikom, da bi tako onemogočil stik naših ljudi z njimi. Na vse je bilo treba paziti. Počasi so minevale ure.

Cez dan so dobili sporočilo iz Tirane: »Ne skrbite... Vse je urejeno... Slo je za majhno napako... Vse bo tako, kot je domenjeno. Bodite mirni!«

Vsem so to sporočili. Precej jih ni verjelo. Vendar... Čakali so... na naslednjo noč s podvojenimi upi in z mnogo večjimi željami po svobodi kot prej.

Tisti dan... aprilski dan je bil daljši od vseh prejšnjih, celo od tistih najdaljših poleti.

— Kdaj bo že ta prekleta noč? je nervozno siknil nekdo in nestrpno gledal v jasno nebo, v sonce, ki je bilo še daleč od zahoda.

Stražarjev ves dan ni bilo. Tudi zapornikov iz sosednjega poslopija. To je pomenilo, da sta bili najtežji nalogi izpolnjeni. Koča Džodže in Krste Crvenkovski sta prišla v svojo sobo tik pred spanjem.

Vse priprave so še enkrat prekontrolirali. Potem so ukazali:

«Ob enajstih nočjo! Kopachi morajo biti na svojih mestih.

Potem bomo šli po temle vrstnem redu...»

Natanko opolnoči je ugasnila luč. Rov so prebili. Šli so drug za drugim. Zborna mesto je bilo oddaljeno od zopora samo nekaj sto metrov; sredi li-vade kot oaza je bil nekakšen gozdiček. Pripravljeni na akcijo so jih pričakovali oboroženi ljudje tiranske organizacije, da jim pomagajo na poti v svobodo, na svobodno ozemlje.

Pobegnili je 22 zapornikov. Zadržani niso bili. Kaj se je zgodilo? Pojasnila ni bilo. Po neki verziji je izhod iz rova zasul dežurni karabinjer, ki je bil na obhodu. Padel je v jamo in razglasil alarm. Po drugi verziji se je izhod iz rova sam zasul, zaradi nepazljivosti ali neprisenosti zapornikov. Štiriindvajset je moral vrniti... Dvaindvajset zapornikov na čelu s Kočo Džodžem in Krstom Crvenkovskim je krenilo v noč. Ob zori so bili že daleč.

Tedaj je Crvenkovski prvi-krat povedal, kdo je. Vse do-tlej je bil za vse v zaporu Jovan Spiri iz Gostivara, po po-plicu trgovec. Koči je na sa-mem povedal o svoji partijski funkciji, vendar ne tudi pra-vega imena.

Naslednji dan se je začela hajka za zaporniki. Preštev-anja so bila vsako uro. Izpra-znili so zgornjo celico. Ko so poklicali »Jovan Spiri«, se je javil nekdo, ki je bil na smrt obsojen. Cez nekaj tednov se je zagovarjal pred sodiščem v Tirani. Za Spirija ni bilo ni-kakršnega dokaznega gradiva. Tako je tudi ta drugi Jovan Spiri, nekdanji obsojenec na smrt, nepričakovano doživel svobodo.

PREZIVEL LASTNO SMRT

Zagreb. Zasluženo mesto. Spremenilo se je v fronto proti okupatorju. Atentati, sabotaže, letaki... Bobnijo bombe ilegalecev. V zrak so vrgli skladišče municije v Sopnici pri Zagrebu. Ustaši pripravljajo maščevalno akcijo. Dne 20. januarja 1943 so začeli v zagrebški Dubravi javno obešati. Edini, ki je pobegnil, je bil Milovan Kovačević.

Prišel je dan, ko ni bilo več negotovosti, ki kot ostro rezilo prekinja vse življenjske niti, dan, ko je treba stopiti pred cevi ali ko se skozi zanko poslednjikrat pogleda pobožje gora. Težki ustaški koraki. Ključ v ključavnicah. Naperjene cevi.

— Bogdan Ogrizović, Radovan Rajhercer, Peter Mikočević, Ljubomir Sokolović... Milovan Kovačević.

Kovačević. Mrk pogled. Osi-vrela brada na neobritem obra-zu. Bledica.

— Pripravite se! je zavpil ustaš.

Tisti, ki so ostali v celici, jim pomagajo.

— Na svidenje! Na svi-denje!

— Na svidenje?! je vprašal začuden eden od izbranih.

GENERAL JE REKEL PENTAGONU: »NE!«

V ZDA je ena izmed največjih žalitev, če nekomu rečejo, da je komunist. No, in do pred kratkim je bil v ameriški vojski general, ki je obtožil bivšega predsednika Harryja Trumana in Eleonoro Roosevelt ter še nekatere druge osebnosti, da so »rdeči«.

Ta general je pred dnevi rekel: »Zdaj se šele pravzaprav življenje začne!«

Edwin Walker je bil komandant XXIV. divizije v Zahodni Nemčiji. General Walker pa je dal ostavko in se odločil, da se bo kot bivši oficir v civilu lahko brez omejitev, na katero ga je doslej opozarjala uniforma, posvetil svojemu »življenjskemu cilju«: boju proti komunizmu.

General Edwin Walker je sprožil afero, vznemiril ZDA in povzročil diskusije v Beli hiši, Pentagonu in Kongresu. General, ki se je odrekal činu, vojaški slavi in pokojnini, je bil glavna tema razgovorov na vseh ulicah in vseh ustanovah ZDA. Vse pa kaže, da govorice o njem ne bodo prenehale, kajti za Walkerjem stojijo močne reakcionarne politične sile, za njim stopi fašistično združenje »John Birch«. Bivši general je član tega združenja, člani pa so tudi nekateri senatorji iz Texasa, med njimi republikanec John Tower, pobudnik nedavne kampanje proti pomoči ZDA Jugoslaviji.

Kaj je povzročilo afero in zakaj se je general Walker poživljal na vse, kar je na vojaški lestvici dosegel?

Plaz, ki je pokopal vojaško kariero bivšega generala Walkerja, je sprožil v javnosti časnik »The Overseas Weekly«, ki ga tiskajo v Frankfurtu in glavnem za pripadnike ameriških oboroženih sil v Evropi. List ima naklado 50.000 izvodov. Aprila letos je časnik obtožil komandanta divizije Walkerja, da je uporabljal v političnih govorih pred vojniki v svoji diviziji gradivo in smernice združenja »John Birch«. Obtožil ga je tudi, da je označil nekatere ugledne Američane, da so komunisti.

Začetek afere: general Walker je tožil najprej avtorja članka Siegfrieda Naujocksa in prepovedal podrejenim častnikom in vojakom, da mu dovolijo obisk v vojašnici, kjer je nastanjena XXIV. divizija. Mogoče bi bil general Walker še danes general in komandant divizije, če ne bi tega ukazal. Tako pa se je klobčič afere odmotaval in ves primer so natančno preiskali. Ugotovitev: »Overseas Weekly« je imel prav. Generala Walkerja so odpoklicali s položaja.

Poročajo, da ga niso odpoklicali toliko zaradi njegovih čudnih izjav kot predvsem zato, ker je ameriškim častnikom načelno prepovedal, da se ukvarjajo »s politiko«. Preiskava je prav tako pokazala, da je general poskušal zelo neposredno vplivati na svoje vojake in jih nagovarjal, naj na volitvah na Kongresu leta 1960 glasujejo za konzervativne kandidate. Ko so generala suspendirali, je prejel plačo polkovnika in delal v administraciji generala Clarka v štabu ZDA za Evropo v Helderbergu in koval načrte...

Revija »Newsweek« pa je pred dobrim mesecem sporočila, da konzervativni republikanci v Texasu razpravljajo o možnosti, da bi generala Walkerja kandidirali v Senat. Samo deset dni kasneje so odstavljene poveljnika nepričakovano imenovali za pomočnika šefa štaba vojaških sil ZDA na Havajih na Pacifiku.

Vendar general Walker ni nikoli odpotoval na Havaje. Tokrat je presenetil Pentagon. Sporočil mu je, da daje ostavko in da se umika iz armade. »New York Herald Tribune« je to njegovo potezo označil: bržkone želi postati pomembna osebnost v desničarskem gibanju v ZDA. Dva dni kasneje je Pentagon presenetljivo hitro sprejel njegovo ostavko.

Klobčič »afere Walker« kajpak s tem ni še popolnoma odmotan. Pravzaprav kaže, kot da bi se znova začel. Te dni je bil glavna tema razgovorov v Kongresu. »New York Times« je ob tem napisal, da gre pravzaprav za »prve stvarne težave po letu dni relativnega miru«.

Kako so nekatere sile v ZDA nevarne, bo pokazala prihodnost, v kateri bo odstavljeni general nedvomno odigral pomembno vlogo. Primer Walker je vsekakor eden v seriji pojavov, ki kažejo, da je protikomunizem uradna politika ZDA, ki vodi včasih očitno in logično tudi do fašističnih izgrediv.

PRIPovedovanje špijona • PRIPovedovanje špijona • PRIPovedovanje špijona • PRIPovedovanje špijona

2

S PONAREJENIMI DOKUMENTI V NEMCIJO

Poglejte in obvestite me. Mogoče boste dobili vtis o kakšnih okrepitvah na vzhodu... Mimogrede: osebo, ki jo boste srečali v Haagu, mogoče poznate.

Ko je to rekel, se je zasmejal, jaz pa sem pomislil, kako gospod Senior vse vé.

SREČANJE V HAAGU

Moje potovanje do Haaga je minilo brez razburjenja. Kar zadeva Nizozemce, so še živeli v miru. Povsod pa sem opazil, da je njihov optimizem na majavih nogah. Vse je kazalo, da ljudje upajo o upih in da si prizadevajo prepričevati drug drugega.

Ko sem odhajal iz poslopija carinarice v Haagu, sem zagledal pred seboj zelo lepo oblečenega človeka manjše postave, ki se je nameril naravnost proti meni, in rekel:

— Ali ste pred kratkim igrali nogomet.

Po nekaj trenutkih pa:

— Vi ste neprecenljivi.

Tedaj sem se ga spomnil. Preis. Znani nogometni igralec. Pravzaprav zadnji, za katerega bi lahko pomislil, da se ukvarja s tem delom. Očitno je tudi on enako mislil o meni, ker je skozi smeh rekel:

— Kako nas izbirajo! Kajne?

Preis mi je povedal, da je že vse pripravljen.

— Lahko prejmete kakršen koli komplet dokumentov, obleke itd. Po želji. Seveda pa je potrebno, da prstne odtise zabeležite v tiste dokumente, ki jih boste izbrali. Lahko vas prepeljem čez mejo brez težav. Pozneje boste morali kajpak sami zase skrbeti. Kar mene zadeva, ne bi bil rad na vašem mestu.

Zadržala sva se v nekem drugorazrednem hotelu, potlej je odšla v mirno restavracijo. Pogovarjala sva se. Preis je bil za to, da prestopim mejo kot nemški trgovec. Strinjal sem se z njim.

V vsakem primeru sem tudi sam mislil, da je najbolje v tej vlogi potovati vsaj do Claveja. Sodil sem pa, da bi bilo potem še najbolje potovati kot vojaška oseba, kajti civil, ki bi v tem času potoval po teh conah, bi bil vsekakor sumljiv in bi ga vsekakor kontrolirali in spraševali.

Naposled sem vzel od Preisa dva kompleta dokumentov. V enih je pisalo, da sem trgovec Adolf Schulz, ki potuje med nizozemsko in rheinsko oblastjo po ukazu vlade. Dokumenti so bili podpisani tudi od vojaških oblasti, pa sem tako postal »persona grata«.

GROŽNJE GESTAPA

Drugi komplet dokumentov pa je dokazoval, da sem major, dodeljen za-hodnemu štabu Generalštaba. V doku-mentih je bilo tudi sporočilo, naj mi pomagajo glede prometnih sredstev in nočitev. Dokumente je podpisal šef ob-veščevalne službe zahodne fronte.

To je bil podpis, ki ga ne bi ig-noriral noben šef policije, čeprav bi bil še tako krut. To je bila velika pomoč za mene, kajti prav Gestapo je bil glavna nevarnost in ne Wehrmacht.

Niti pojma nisem imel o tem, kako so prišli do teh dokumentov. Vendar pa sem vedel, da kadarkoli so Nemci spremenili kakšen podpis ali kaj dru-gega za kakšen poseben dokument, so v 24 urah tudi na naši strani spre-mnili vse potrebno.

Zvečer je »gospod Schulz« v avto-mobilu odpotoval iz Haaga, kajpak ne brez občutka neprijetnosti, kljub Prei-sovemu optimizmu in njegovemu pre-pričanju, da me bo avtomobil natanko po 14 dneh spet čakal na meji.

Na določenem kraju me je čakal mercedes. V njem so bili trije Nemci. Odpeljali smo se...

Preis mi je svetoval, naj z avto-mobila stopim v neki vasici, nedaleč od Clabea. To pa ni bilo vseh mojim so-potnikom. Oklevali so, da bi ustavili. Tedaj mi je šinilo v glavo, da bi po-skusil z dokumenti in da bi videl, kak-šen učinek bi ti napravili na nje.

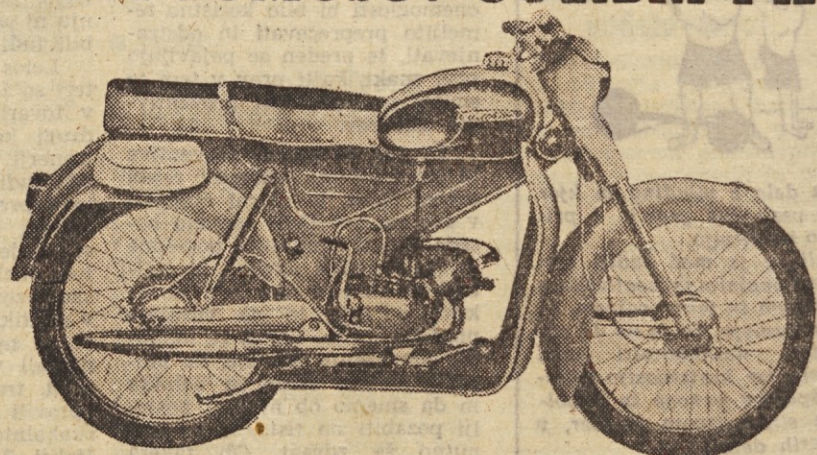
Tako sem tudi ukrenil. Učinek ni izostal. »Seveda, gospod, če bi to ve-deli, ne bi ugovarjali in vas ne bi ovi-rali, gospod.«

Izkoristil sem to prednost, zapisal njihova imena in naslove ter še neka-terne podrobnosti iz njihovih osebnih izkaznic. Rekel sem, da se lahko zgo-

di, da se še kdaj srečamo, če bi zahtev-ali dokaze o lojalnosti Stranki. Spo-ročil sem jim, da je tod precej špi-jonov, in da morajo biti vsak čas pri-pravljeni pomagati Stranki, ponoči ali podnevi.

Tedaj sem dobil inspiracijo.

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenja-nja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomoso-vega Colibrja T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

KAMNIŠKE PERSPEKTIVE

Kot bi ga gore vzele v naročje, leži mestece Kamnik. Ob južnem sklopu Savinjskih alp je razpotegnjeno v ozki dolini med strmim Starim gradom in predgorjem Kravca. Skozenj teče žuboreča Bistrica, nekakšno os in središče pa mu daje ponekod skoraj navpično pečevje Malega gradu. Narava je ta kraj obdarila z vsemi pestrostmi naše, slovenske zemlje...

Clovek se je prav zgodaj naselil na kraju današnjega Kamnika, zato je zgodovina o njem zelo pestra in bogata. Ledena doba mu je recimo pustila jezero in znamenitega mamuta. Mamut je zdaj v ljubljanskem muzeju, jezero pa je pustilo le nekaj sledov, ko ga je narava, po pripovedki na kaj čuden način, pustila izteči.

Zemljepisni položaj Kamnika je bil že za naše davne prednike zelo ugoden. Oblika terena je dajala zaščito selišču, ki je bilo nekakšna vez med Kranjsko in Štajersko, hkrati pa odpiral pot na Dolenjsko in Primorsko. Prav zato je bil menda pred okoli pet sto leti najpomembnejše mesto na Slovenskem. Okoli njega so zrastle številni gradovi. Za mnogimi je ostalo le nekaj kamenja in razne legende (o Veroniki recimo), eden izmed njih bo pa prav zdaj začel hraniti zbrano zgodovinsko zapuščino. Stari Kamnik je bil dobro utrjen. Ko ga je pred okoli dve sto leti domala uničil požar, je staro mesto začelo dobivati današnjo podobo.

NEPOGASLJIV PLAMEN REVOLUCIJE

Kamnik je pred drugo svetovno vojno živel nekakšno umirjeno in zaprto meščansko življenje. Toda le navidezno. V razvijajočih se podjetjih Remec (današnji Stol), Knaflič (današnji UTOK), Barutana (današnji Kamnik), Titan in v drugih niso samo brneli stroji. Vse pogostejše so se slišale preteče kletve proletarcev in spodbujajoče besede njihovih vo-

diteljev. Delavsko gibanje je bilo v polnem razmahu. Stavka je sledila stavki kljub terorju in spletkam kapitalistov. Zadnja velika svetovna morija zato kamniških delavcev in meščanov ni našla nepripravljenih. Med prvimi so se dvignili k oboroženemu upor. Njihov legendarni Kamniški bataljon je prižgal nepogasljiv plamen revolucije. Mnogo žrtev je izkrvavelo, mnogi se niso več vrnili v sajesto in zaprašene obrate kamniških podjetij. Tisti pa, ki so se vrnili, so s podvojeno močjo pričeli oblikovati novi Kamnik in novega socialističnega človeka.

SEDANJOST DAJE SVETLE PERSPEKTIVE

Vsa kamniška podjetja so se v dobi obnove naprezala, da bi zadočila potrebam nastajajoče nove industrializirane Jugoslavije.

Leto 1950 ni prineslo z uvajanjem delavskega samoupravljanja samo novih družbenih odnosov, novega načina gospodarjenja in novega uveljavljanja delovnega človeka. Skoraj za vsa podjetja je to tudi čas začetka velikih rekonstrukcij, stalnega večanja in izpopolnjevanja proizvodnje. Vloženih je bilo mnogo milijonov in nastale so skoraj povsem nove tovarne. Število zaposlenih, ki jih je bilo pred vojno le nekaj sto, se je tako povečalo, da znaša zdaj že okoli šest tisoč. Nenehno je rasel tudi družbeni bruto proizvod, narodni dohodek, osebni dohodek, osebna potrošnja, predvsem pa storilnost. Kamnik je dobival novo podobo. Po-

leg novih gospodarskih objektov so gradili stanovanja in šole, urejali elektrifikacijo in ceste, turistične objekte in druge komunalne naprave. Petletni perspektivni plan za obdobje 1957—1961, so izpolnili že v štirih letih.

Položeni so bili temelji za še večji razvoj na vseh gospodarskih in negospodarskih področjih dejavnosti, ki ga že jasno prikazuje perspektivni plan za obdobje 1961—1965. Naj nam povedo več o tem številke.

Družbeni bruto proizvod bo leta 1965 že 26 milijard 750 milijonov dinarjev. Leta 1958 je bil le 9 milijard 800 milijonov dinarjev (oboje računano po zdajšnjih cenah)!

Narodni dohodek, ki je bil 1958. leta 4566 milijonov dinarjev, bo leta 1965 že 13 milijard 610 milijonov dinarjev.

V obdobju petletnega plana se bo osebna potrošnja povečala za več kakor 70 %, povprečni osebni zaslužki pa za okoli 40 %.

Družbeni standard se bo nenehno izboljševal. Zgradili bodo okoli 350 novih stanovanj, asfaltirali ceste, napeljevali vodovod, urejali šole...

Za uresničitev vsega tega pa ne bo dovolj, da bodo vložili velika investicijska sredstva, ne bo dovolj, da dobijo podjetja nova osnovna sredstva. Nenehno se bo morala večati predvsem storilnost zaposlenih (boljši proizvodni postopek, vzpodbudnejše nagrajevanje itd.). Po planu se bo storilnost skupaj povečala za 60 %, na enega zaposlenega pa 74,7 %, saj se bo kljub povečanju narodnega dohodka za 141 % povečalo število zaposlenih le za 33,7 %.

Kamnik je komuna z zelo pestro dejavnostjo, zato se bodo v prihodnje trudili, da še bolj pospešijo in vskladijo razvoj vseh tistih panog, ki dajejo skupnosti in občanom samim največ koristi. Predvsem bodo pospeševali tradicionalno in že utrjeno industrijo. Kmetijstvo, ki je v tej občini tudi močno, se sicer po številu zaposlenih ne bo večalo, pač pa se bo krepilo glede na produktiv-

nost, zlasti s širjenjem socialističnih oblik gospodarjenja. V obrti bodo pospeševali predvsem uslužnostno dejavnost, v trgovini pa večali zmogljivosti tako, da bodo lahko sledili nagli rasti osebne potrošnje.

Posebno mesto zavzema v življenju kamniške komune turizem. Narava je zanj bogato poskrbela, manj pa v preteklosti kamničani sami. Da bo v prihodnje drugače, nam obeta tudi plan. V petletnem obdobju se bo turistična in gostinska dejavnost povečala za celih 280 %.

Omenjeni podatki so, kot rečeno, iz osnutka petletnega perspektivnega plana, zato bodo lahko doživeli v prihodnje še manjše spremembe. Družbena in gospodarska dejavnost občine pa bo seveda ostala v okviru predvidevanj osnutka, saj ta temelji na instrumentih nove gospodarske politike. Upravičeno lahko zato pričakujemo uresničitev vseh pričakovanj.

Takšne so na kratko obetajoče perspektive kamniške komune.

TITAN

ŠE VEČJI

Z osnovanjem majhne obrtne delavnice leta 1896 je bil položen temeljni kamen današnje tovarne »TITAN« v Kamniku.

V letih pred prvo svetovno vojno je ta obrat, ki je predvsem proizvajal gradbeno okovje, večkrat menjal lastnike, ki so, izkoriščajoč prehodne konjunktore, širili njegov obseg.

Podjetje je leta 1911 — ko je prenehalo obratovati — zaposlovalo okrog 20 delavcev. Med njimi je bil tudi mladi ključavničar Josip Broz — današnji predsednik TITO.

Obratovanje podjetja se je obnovilo šele s pričetkom prve svetovne vojne. Večji razmah v razvoju pa je bil dosežen z izgradnjo majhne livarne leta 1920.

Pričetek obratovanja majhne livarne v tovarni ključavnic in okovja »Kranjska tvornica željezne i bravarske robe Kamnik« daje obratu značaj industrijskega podjetja. Kasneje — leta 1925 — pa je bil z usvojitvijo proizvodnje temprane litine dokončno začrtan nadaljnji razvoj tovarne »TITAN«.

Proizvodnja kvalitetne sive in temprane litine je omogočila naglo proizvodnjo vse večjega števila izdelkov. V tovarni so poleg številnih tipov novih ključavnic in okovja usvojili tudi proizvodnjo kuhinjskih strojkov, tehtnic in fitingov — spojin delov za cevovode. Vendar pa so načrten razvoj podjetja dušili interesi tedanjih lastnikov in vpliv tujega kapitala.

V letih okupacije je bilo uničenih mnogo orodij in naprav, ker je bila proizvodnja usmerjena v izdelavo predmetov, važnih za vojne potrebe.

NOVA POT

Prehod proizvajalnih sil v last družbe, kot rezultat zmagovito zaključenega oboroženega boja

naprednih sil proti okupatorju, v katerem je darovalo življenje 27 delavcev tedanjega 300-članskega kolektiva »TITAN« — je začrtal novo pot v razvoju podjetja.

Postalo je jasno, da obstoječe kapacitete ne bodo zadostile potrebam, ki jih je narekovala industrializacija države.

Na osnovi določenega proizvodnega programa je bil izdelan načrt razširitve tovarne, ki je predvideval predvsem gradnjo nove livarne za temprano litino z letno kapaciteto 1500 ton. S tem bi bile zagotovljene zadostne količine ulitkov za potrebe razvijajoče se industrije v naslednjih desetih letih.

Realizacija te prve faze izgradnje podjetja je tovarni popolnoma spremenila tudi zunanji videz. Na mestu, kjer so bili brez vsake organske povezave razmetani obrati, delavnice in lesene lope, so zrasi novi, po sodobnih zahtevah tehnološkega procesa in higijene dela zgrajeni objekti.

S postopno gradnjo posameznih objektov pa se je širil tudi obseg proizvodnje. Vrednost proizvodnje se je v primerjavi z letom 1950 povečala za petkrat pri štirikratnem povečanju števila zaposlenih.

S svojimi kvalitetnimi proizvodi se je podjetje uveljavilo tudi na sve-

tovnem tržišču. Svoje proizvode izvažajo v 18 držav raznih kontinentov. Vrednost izvoza pa znaša okoli 20 % celotne realizacije.

ŠE VEČJA PROIZVODNJA

Vendar pa s sedanjimi zmogljivostmi ne zadostujejo zahtevam trga po temprani litini. Zato se je kolektiv odločil, da poveča proizvodnjo temprane litine z zgraditvijo nove livarne s pripadajočo obdelovalnico ulitkov. Z obratovanjem nove livarne se bo proizvodnja temprane litine povečala za približno šest in polkrat.

Novi gospodarski ukrepi, ki smo jih začeli uvajati letos, so občutno vplivali tudi na življenje in delo v kolektivu tovarne Titan. Zavzeto so se lotili reorganizacije internega poslovanja, uvedbe strojnega obračunavanja, izdelave pravilnika o delitvi čistega dohodka podjetja ter decentralizacije delavskega samoupravljanja. Vsi navedeni ukrepi so med seboj povezani in drug drugega tudi dopolnjujejo tako, da ni bilo mogoče realizirati enega, če se

hkrati niso realizirali tudi ostali. To je poglavitni razlog, da bo pravilnik o delitvi čistega dohodka sprejel delavski svet šele te dni.

S pravilnikom o delitvi čistega dohodka bodo dani tudi pravi temelji za organizacijo štirinajstih ekonomskih enot. Uvedba ekonomskih enot ne bo učinkovala samo na proizvodnjo in gospodarjenje, temveč tudi na delavsko upravljanje, saj ga bo občutno decentralizirala. Vsaka ekonomska enota bo imela namreč svoj delavski svet, imenovan svet ekonomske enote. Za skladno delovanje in medsebojno povezovanje posameznih ekonomskih enot in zaradi zahtev po celovitosti upravljanja podjetja bo še vedno ostal centralni delavski svet. Poslovanje in pravice ekonomskih enot ter centralnega delavskega sveta pa bo določal posebni poslovnik ekonomskih enot, ki ga bodo v kratkem sprejeli.

SKRB ZA ČLOVEKA

Povečanje proizvodnje bo zahtevalo tudi povečanje delovne sile, kar bo še bolj zaostriло že tako pereč stanovanjski problem. Da bi se rešili najnujnejši primeri, je

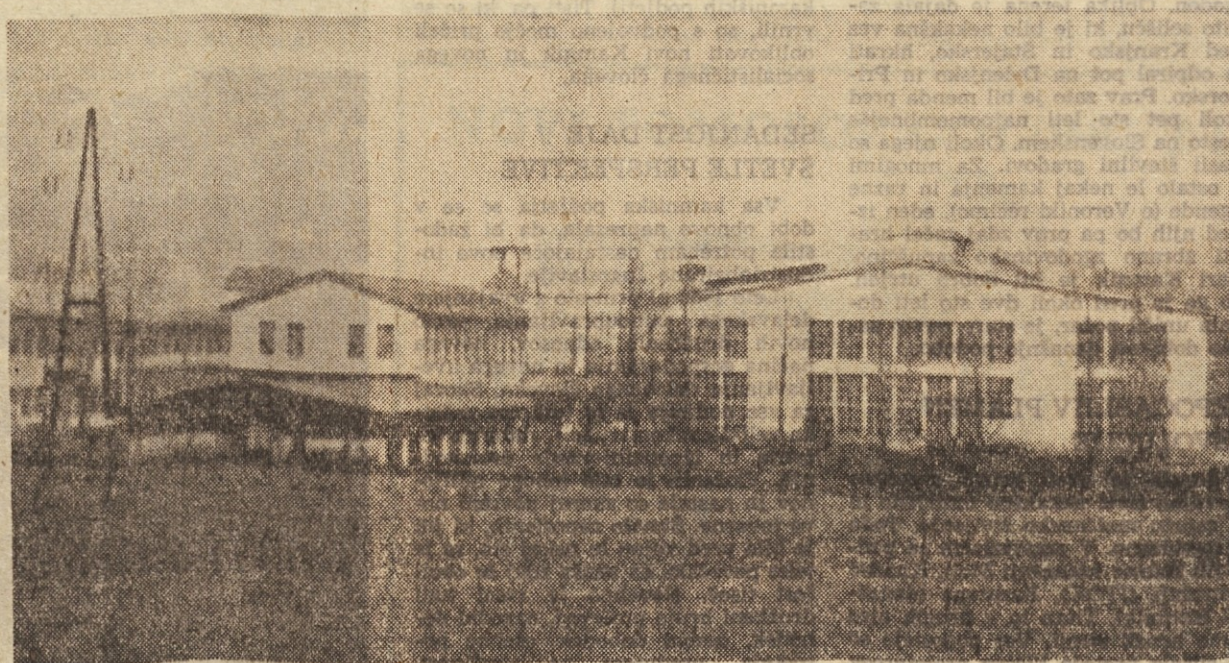
bilo v preteklem obdobju graditve tovarne zgrajenih 69 družinskih in 30 samskih stanovanj. Prav zdaj pa gradijo še 48 novih stanovanj.

K urejanju stanovanjskega problema sodijo tudi prevozi delavcev na delo in z dela. Z avtobusi Ljubljana-transport prevažajo iz oddaljenih krajev kamniške občine dnevno okoli 170 delavcev.

Tudi na ostalih področjih zelo skrbijo za delovne in življenjske pogoje zaposlenih. Kolektiv ima nov počitniški dom v Izoli, gradi pa tudi planinska zavetišča na Veliki planini.

Med ostalimi sredstvi, ki jih dajejo za izboljšanje delovnih razmer, zavzemata največji postavki izobraževanje kadrov in higiensko-tehnično službo.

To je v kratkem zgodovina in perspektiva tovarne Titan, gledana z vidika povečanja proizvodnje in z vidika razvoja boljših družbenih odnosov. Perspektiva razvoja je določena samo okvirno, kolektiv pa bo moral še krepko poprijeti, da bo vnesel v ta okvir tudi podrobnosti, ki bodo zadovoljile interese družbe in kolektiva.

STOL MILIJON DOLARJEV IZVOZA

Med naša najpomembnejša in priznana podjetja v lesni industriji uvrščamo tudi industrijo pohištva »Stol« v Kamniku. Tovarna je bila ustanovljena 1905. leta in je večkrat menjala lastnike. Zadnji lastnik pred drugo svetovno vojno je bil ing. Remec, znan po izkoriščanju delavcev, ki pa je kljub takratnemu kapitalističnemu režimu moral večkrat kloniti pred stavkajočimi delavci. Najbolj znan je bil štrajk delavcev v tovarni leta 1934, ki je trajal ves mesec.

Med narodnoosvobodilno vojno je bila tovarna dvakrat požgana in je v njej dočakalo konec vojne le 45 % delavcev. Zato je kolektiv takoj po osvoboditvi pričel obnavljati in večati tovarno, vendar je podjetje doseglo najvidnejše uspehe šele po letu 1950.

Uspehe tovarne »Stol« v zadnjih letih nam zelo nazorno prikazuje primerjava proizvodnje (količinsko). Kolektiv je izdelal 1950. leta 221.606 kosov, lani pa 323.427 kosov upogojenega pohištva. V letu 1959 je bilo izdelanih 2753 kosov, lani pa 7800 kosov pisarniškega pohištva. Proizvodnja kinofoteljev je iz leta v leto večja. Leta 1950 so izdelali 4008 kosov, leta 1960 pa že 16.798 kosov tega pohištva.

Proizvodnja je rasla v vseh obratih, kajti tovarna izdeluje še vrsto priznanih in na trgu zelo iskanih izdelkov, kot Rex izdelke, mizarske stole, vse vrste foteljev itd. Lahko trdimo, da se je proizvodnja v zadnjih desetih letih povečala za trikrat, medtem ko se je delovna sila v tem času povečala samo za 25 %.

Tovarna »Stol« prodaja svoje izdelke po vsej Jugoslaviji. V letu 1959 so prodali na domačem tržišču za 386 milijonov dinarjev blaga, lani pa za 581 milijonov dinarjev. Največ izdelkov prodajo v Sloveniji, Hrvaški in Srbiji.

Tovarna »Stol« je registrirana kot samostojni izvoznik ter izvaža v 14 držav. Med najmočnejše kupce sodijo: Anglija s 48,4 %, ZDA s 26,6 %

in Zahodna Nemčija s 16,5 % vsega izvoza tovarne »Stol«. Od leta 1952 pa do leta 1960 se je izvoz povečal za 289 %. Letos pričakujejo prav rekorden izvoz (izvozili bodo za več kot milijon dolarjev izključno končnih pohištvenih izdelkov).

Skrb organov delavskega samoupravljanja je zadnja leta veljala predvsem izboljšanje proizvodnje in tudi večanju skupnega dohodka. S formiranjem poslovnih enot v podjetju v letošnjem letu, se je ta skrb še povečala, saj je 20 % delavstva izvoljenih v organe delavskega samoupravljanja, ki neposredno sodelujejo pri upravljanju podjetja. Dvig življenjske ravni delovnega človeka je razviden iz primerjave: višina povprečnih čistih mesečnih osebnih prejemkov je bila 1959. leta 18.186 dinarjev, 1960. leta 19.652 dinarjev, v prvem polletju 1961 leta pa 21.000 dinarjev. Uspehi so ustvarjeni s stroji in opremo, ki je že precej zastarela, zato kupuje podjetje vsako leto nove moderne stroje, predvsem z lastnimi sredstvi oziroma kratkoročnimi krediti. Modernizacija skladišča, gradnja objekta za grobi razrez in mnoge druge novosti so dokaz, da hoče podjetje še bolj razširiti in povečati svojo dejavnost.

Kolektiv tovarne »Stol« šteje danes 1050 članov. Z načrtno gospodarsko politiko vzgaja svoj kader pretežno sama, deloma pa tudi s štipendiranjem in strokovnim izpopolnjevanjem drugje. Omenili smo že, da

je podjetje vložilo precejšnja investicijska sredstva za stroje, modernizacijo skladišča, izgradnjo objekta za grobi razrez, vendar je to le začetek. Izdelan je že program za obširno rekonstrukcijo in za razširitev. Po opravljeni rekonstrukciji bo zmogljivost tovarne za 100 % večja, delovna sila pa se bo povečala le za 20 %.

Vsekakor pa ob pogovoru o podjetju »Stol« ne smemo mimo prizadevanj za izboljšanje življenjskih in delovnih pogojev zaposlenih, mimo življenja delovnega človeka, ki ustvarja iz dneva v dan večje delovne zmage. V vsakem delovnem procesu je osnovna delovna varnost in izboljšanje delovnih pogojev nasploh. Za osebna zaščitna sredstva, varnostne naprave, za higieno in deratizacijo, za varnostno vzgojo in propagando potroši podjetje precej milijonov.

Podjetje je v letu 1959 kupilo za letovanje svojih članov dom v Piranu. Letos je letovalo v tem domu 354 članov kolektiva. Za člane kolektiva, ki žele letni oddih preživeti v planinah pa gradi podjetje tri planske koče na Veliki planini.

Stanovanjsko vprašanje je splošen problem, vendar ga tudi tovarna »Stol« rešuje dokaj uspešno. Kljub skromnim sredstvom je bilo zadnja leta zgrajenih 70 stanovanj, med njimi stolpnica z 28 stanovanji ter 20 stanovanjski blok, ki je bil dograjen v letošnjem letu. Delavski svet podjetja je 40 članom kolektiva s posojili omogočil gradnjo zasebnih hišic. Tovarna »Stol« ima tudi obrat družbene prehrane. Obrat izda dnevno 115 kosil, 60 večerij ter več kakor 350 toplih malic.

Življenje kolektiva pa ni vezano samo na tovarno, temveč sodelujejo člani kolektiva aktivno tudi v kulturno-prosvetnem in športnem življenju kraja.

Dovolj bo samo, da omenimo gradnjo kulturnega doma s klubskimi prostori in knjižnico, ki sicer še ni v celoti dograjen, vendar od leta 1957 dalje služi svojemu namenu. Za dom so člani kolektiva žrtvovali svoj čas in prispevke ter lahko s ponosom trdijo, da predstavlja danes žarišče kulture, prosvete in razvedrila na Duplicu.

Prizadevni športniki so si s podporo podjetja zgradili nogometno igrišče, ki je prva stopnja v graditvi športnega parka z bazenom.

Se in še bi lahko pisali o pod-

jetju, ki sredi poleta, nenehnega vzpona in razvoja ponosno praznuje 20-letnico vstaje, z željo za uspešno uresničitev postavljenih novih načrtov.

KAMNIŠKI ČRNI MLINARJI

Med najstarejše slovenske tovarne sodi brez dvoma hektanja kamniška smodnišnica, saj je kolektiv tega podjetja že pred nekaj leti praznoval stoletnico obstoja. Podjetje je prevzelo po osvoboditvi ime po mestu Kamnik in posluje sedaj pod firmo podjetje »KAMNIK«.

Ob stoletnici je izdal delovni kolektiv krajši zgodovinski pregled razvoja tovarne. Zgodovina tega podjetja v obdobju celega stoletja je res zanimiva, saj nas povede najprej v 1849. leto, ko je avstroogrška armada v mestu Mantovi — Lombardija, zaplenila tamkajšnjo tovarno smodnika ter pripeljala zaplenjene stroje v Kamnik, da je z njimi osnovala smodnišnico, ki so jo v začetku imenovali »praharna« (franc. poudre, nem. Pulver).

V stoletni zgodovini je posebno zanimivo poglavje o položaju delavca-črnega mlinarja v dobi avstroogrške in starojugoslovanske vojaške diktature ter nemške okupacije. Deseturni delovni dan, brezuspešna borba za priznanje pokojnine po 40 do 50-letnem delu v podjetju, popolna oblast vojaške uprave nad delavcem in teror nemškega okupatorja ter druge krivice so kalile smodniškega delavca v odločnega borca za svoje pravice. Okupacija zato teh delavcev ni presenetila nepripravljenih. Že sredi 1941. leta so organizirali delavci prve sestanke v tovarni in kmalu nato je padel prvi talec — delavec smodnišnice. Narodnoosvobodilno gibanje je dobivalo v tovarni vse večji obseg, delavci so odhajali v borbo, drugi so delali ilegalno v kolektivu. Z osvoboditvijo pa se odpira nova, svetla stran zgodovine kolektiva kamniške smodnišnice.

Obnova domovine in industrializacija sta terjali od kolektiva izredne napore. Za rudnike, kamnolome, gradnje cest in železnic so bile potrebne velike količine proizvodov te tovarne, to je razstreliva in vžigalnih vrvic. Kolektiv je razumel potrebe skupnosti in zastavil vse sile za zadovoljitev potreb. Proizvodnja

je rasla iz leta v leto, hkrati z njo pa se je večala tudi delovna storilnost. Viden napredek je dosegel kolektiv v prvem desetletju delavskega samoupravljanja. V desetih letih (od 1950. do 1960. leta) se je delovna storilnost povečala za 30 %. Vrednost proizvodnje na zaposlenega se je dvignila od 3 milijonov dinarjev na 3,6 milijone dinarjev, nasproti predvojni proizvodnji pa je porasla vrednost na zaposlenega za 130 %. V tem obdobju je prispeval kolektiv več kakor 4,5 milijarde dinarjev družbenih prispevkov oziroma 1 milijon dinarjev na zaposlenega letno.

Kot najpomembnejši dogodek v zgodovini podjetja je tudi za ta kolektiv prevzem upravljanja po članih kolektiva. Delavsko samoupravljanje se je razvilo iz skromnih začetkov obravnavanja najrazličnejših vprašanj iz življenja in dela kolektiva v smotrno gospodarjenje in razpolaganje z ustvarjenimi sredstvi. V zadnjem času je stopil kolektiv na pot nadaljnega poglobljanja sistema delavskega samoupravljanja z decentralizacijo upravljanja. Sedaj sestavlja kolektiv 10 ekonomskih enot z izvoljenimi organi upravljanja, sveti oziroma zbori delavcev. Ti organi so že pričeli delovati.

Res je, da je njih delo še začetniško, ker še ne obvladajo vse problematike, niti sedanji obračuni niso povsem prilagojeni posameznim enotam. Z uvedbo obračuna po ekonomskih enotah, delitve čistega dohodka in osebnih dohodkov po ekonomskih enotah, kar so začeli v kolektivu izvajati že v zadnjem tromesečju letos, bo brez dvoma v vsakem članu ekonomskih enot povečan čut za dobro gospodarjenje.

Pri izpolnjevanju proizvodnih in ostalih nalog pa delovni kolektiv ni pustil ob strani skrbi za čim boljše delovne in življenjske pogoje zaposlenih. Vedeti je treba, da je proizvodnja povezana s posebnimi pogoji dela — življenju nevarnim in zdravju škodljivim delom. Zaradi tega vlaga kolektiv precejšnja sredstva v higiensko-tehnično zaščito, to je v zaščito strojev, delovne obleke, topli obrok, prevoz na delo, preventivno zdravstveno zaščito in drugo. Za proizvodnjo si mora podjetje vzgojiti kvalificirane delavce, ker je proizvodnja specifična. Zato velja precejšnja skrb tudi strokovni izobrazbi članov kolektiva in tako ne preseneča dejstvo, da si je v zadnjih desetih letih pridobilo potrebno izobrazbo v podjetju več kakor 250 delavcev.

Kolektiv tega podjetja pa se upravičeno ponaša tudi z gradnjo objektov družbenega standarda v Kamniku. Ravno ob proslavi stoletnice obstoja, 1952. leta, je bil dograjen in izročen namenu kulturni dom, ki je odstranil precejšnjo težavo na področju kulturnega izživljanja prebivalcev Kamnika in okolice. Na severnem delu Kamnika pa se vedno bolj širi stanovanjsko naselje podjetja »Kamnik«. Pred kratkim so se vselili člani kolektiva v 18-stanovanjski blok, ki je peti v tem naselju. Dograditev tega bloka pa pomeni pridobitev tudi za ostale občane, ker bodo v spodnjih prostorih do konca leta urejeni sodobni trgovski lokali. Na drugem delu naselja pa že raste iz tal 20-stanovanjski stolpič, ki bo dograjen do konca 1962. leta. S tem bo v povojnih letih dograjenih več kakor 100 stanovanj za člane kolektiva podjetja »Kamnik«.

V času letnih dopustov preživljajo člani kolektiva prijetne dni v počitniškem domu v Portorožu in v

planinskih kočah na Veliki planini. Napak bi bilo reči, da živi ta kolektiv za nepreglednim zidom sam zase, saj je krepko povezan z okolico in v precejšnji meri vpliva na življenje kamniške komune.

Delovni kolektiv pa ne živi samo za danes in ne misli samo na danes, saj bi bilo to v novih pogojih gospodarjenja zelo kratkovidno. Kolektiv je mlad z bogato tradicijo in žal zastarelimi napravami, ki ga silijo, da misli tudi na izboljšanje tovarne v prihodnosti. Vprašanje o perspektivi so člani kolektiva že večkrat obravnavali, saj so že v delu programi za rekonstrukcijo in programi nove proizvodnje. Strokovni

kader dela na tem intenzivno, kolektiv pa je navezal stike z vsemi organi in ustanovami, ki mu lahko pri tem pomagajo. V prihodnjih letih čakajo kolektiv na tem področju velike naloge, zagotoviti si bo moral precej lastnih finančnih sredstev, z gotovostjo pa računa, da mu bo ob tem pomagala tudi družba.

Za »Kitajskim zidom«, tako že dolgo pravijo domačini in tujci visokemu in več kilometrov dolgemu betonskemu zidu, ki obdaja podjetje »Kamnik«, živi in dela ter snuje načrte za bodočnost kolektiv, ki prenaša delovne tradicije iz roda na rod, zavedajoč se v polni meri nalog, ki jih ima v socialistični družbeni skupnosti.

SVILANIT OBETA

Izdelke kamniškega podjetja Svilanit pozna skoraj vsak potrošnik. Zakaj tudi ne? Enega izmed številnih izdelkov tega podjetja najdemo prav gotovo v slehernem našem gospodinjstvu, v sleherni garderobi.

Na kratko povedano: njihova osnovna dejavnost je tkalstvo, barvarstvo in konfekcija. Izdelujejo pa frotir brisače, dekorativne tkanine (brokat in blago za zavese), šale, kravate, rute, kopalne plašče, namizne prte, vafel blago itd.

Nastanek Svilanita se v bistvu ne razlikuje od nastanka mnogih naših podjetij, ki so zaživila po vojni. Nacionalizirana zasebna delavnica je bila zametek — kasnejša združitev več takih obratov pa temelj za nastanek pravega industrijskega podjetja.

Zametek tekstilne tovarne Svilanit je bila v letu 1947 nacionalizirana tkalnica svile v Mekinjah pri Kamniku. V tem obratu se dejavnost bistveno ni menjala, razširila in izpopolnila se je samo proizvodnja. Leta 1952 sta bili priključeni k temu podjetju še tkalnici bombažnih tkanin v Šmarci in Zapricah. V obrat

Zaprice se je preselila konfekcija, ki je bila do tedaj v obratu Mekinje. V Šmarci se je proizvodnja bombažnih tkanin preusmerila v proizvodnjo frotirja leta 1957. Kasneje so bile iz proizvodnje vzete tudi zastarele ročne statve za tkanje frotira. Do leta 1954 je imelo podjetje, čeprav se je imenovalo industrijsko podjetje, še vedno značaj obrtnega obrata. Leta 1954 so začeli graditi novo tkalnico s tiskarno, barvarno in kotlararno na Perovem, ki je postala jedro za postopno koncentracijo vseh obratov na enem prostoru. Centralizacija obratov Šmarca, Mekinje in Zaprice je že nekaj let v

teku in na Perovem je v novih obratih podjetja že zaposlena večina vsega delavstva podjetja.

VSAKO LETO VEČ

Čeprav so bile možnosti za uspešnejši razvoj zaradi razdrobljenosti podjetja, zaradi pomanjkljivega in zastarelega strojnega parka zelo omejene, je tovarna Svilanit vendarle iz dneva v dan rasla in se večala. Z veliko prizadevnostjo so zbirali in kupovali po vseh koncih stroje, ki so bili večinoma stari, in jih montirali v svojih obratih. Strojni park se je tako v zadnjih letih povečal za šestkrat. Vendar je žal, zaradi zastarelosti in obrabljenosti že skoraj nerentabilen. Prav zato je modernizacija strojnega parka ena glavnih nalog kolektiva, ki jo nameravajo uresničiti že v prihodnjih letih.

Da pa je kljub težavam Svilanit gospodarsko stalno napredoval, nam zgovorno pripovedujejo številke. Leta 1952 je imel Svilanit 99 delavcev, 46 statev, 62 milijonov dinarjev bruto dohodka, izdelal pa je 104.000 kvadratnih metrov tkanin. Leta 1955 je 242 delavcev na 70 statvah izdelalo 456 tisoč m² tkanin, vrednih 436 milijonov dinarjev. Kriza, ki je leta 1956 doletela podjetje predvsem zaradi subjektivnih vzrokov, je na predek občutno zavrla. Toda kmalu so se razmere zboljšale in lani je 340 zaposlenih izdelalo na 90 statvah 900 tisoč m² tkanin, vrednih več kakor 870 milijonov dinarjev.

VEČ KOT TRI MILIJARDE

Centralizacija obratov na Perovem bo seveda prinesla povsem novo obdobje v zgodovini podjetja. Po perspektivnem planu, ki bo uresničen že v letu 1964, se bo podjetje toliko povečalo, da bodo izdelali okoli 2.900.000 tekočih metrov, ali okoli 3.700.000 m² tkanin. Vse to bo na 220 statvah izdelalo le 370 delavcev (20 več kakor danes). Da bo proizvodnja kar za štirinajstkrat večja kot v letu 1950, bodo omogočili novi stroji, ki bodo povsem mehanizirani.

Poleg sedanjih novih objektov bodo zgradili še eno veliko halo za tkalnico, tiskarno, konfekcijo in pravo dela. Zgradili bodo tudi novo upravno poslopje s prostori za obrat

družbene prehrane, nove garaže, skladišča, kolesarnico itd. V kolektivu mislijo tudi že na zgraditev svoje predilnice.

Seveda bo prva faza rekonstrukcije podjetja Svilanit zahtevala precejšnja investicijska sredstva. Po planu bodo potrebovali skupaj kar okoli 900 milijonov dinarjev. Vsega seveda ne bodo mogli prispevati sami, zato pričakujejo, da jim bo posodila družba, saj bo podjetje po rekonstrukciji ustvarjalo tri milijarde 400 milijonov dinarjev bruto produkta letno.

NENEHNA SKRBJ ZA DELAVCA

Čeprav je vsa zadnja leta rekonstrukcija zahtevala vedno večja vlaganja lastnih sredstev, kolektiv ni pozabil na druge naloge. Skopo odmerjenimi sredstvi je skrbel za izboljšanje delovnih pogojev in za večjo zaščito pri delu. Organiziral je številne tečaje za izpopolnjevanje strokovnosti in za pridobivanje kvalifikacij. Lani so porabili za izobraževanje kar 1 milijon 117 tisoč dinarjev. Da ta denar ni bil slabo naložen, že kaže stalno večanje produktivnosti. Stanovanjska stiska teži tudi kolektiv Svilanita. Letos so kupili tri stanovanja, prihodnje leto pa bodo kupili še pet dvosobnih stanovanj. Po končani rekonstrukciji bo seveda tudi ta problem v celoti urejen, kakor tudi prevoz delavcev.

Popolnejšo organizacijo družbene prehrane nameravajo uresničiti tedaj, ko bo organiziran v Kamniku osrednji obrat družbene prehrane, ki je že nekaj let v načrtu.

Z veliko požrtvovalnostjo jim je uspelo, da so uredili letovanje ob morju, za katerega je v kolektivu precejšnje zanimanje. Zdaj so rešili ta problem na ta način, da so organizirali letovanja v sodelovanju z drugimi večjimi slovenskimi tekstilnimi podjetji. Za oddih svojih delavcev v planinskem svetu pa pripravljajo planinsko kočo na Veliki planini.

VELIK VPLIV EKONOMSKIH ENOT

V zadnjem obdobju so v podjetju izvedli tudi precej organizacijskih sprememb. Organizirali so

ekonomske enote. Imajo sedem proizvodnih ekonomskih enot ter ekonomsko enoto uprave in ekonomsko enoto remontnih delavnic. Zdaj nimajo več obratnih delavskih svetov, ampak imajo po obratih skupščine svetov ekonomskih enot, centralni delavski svet pa je svet ekonomskih enot. Mehanizem ekonomskih enot zdaj še izpopolnjujejo, kakor tudi nagrajevanje po enoti proizvoda. Že zdaj pa se čuti močan vpliv delovanja ekonomskih enot na večjo proizvodnjo, boljšo disciplino in boljše gospodarjenje. Delavci posameznih ekonomskih enot so sami spoznali, da so mnogi med njimi nepotrebni in odveč, kajti s smotnim in marljivim delom lahko opravi isto delo manj delavcev. Seveda pa ugotavljajo, da je ves kolektiv kot celota dosegel z večjo prizadevnostjo znatne uspehe. Produktivnost na enega zaposlenega se je kljub vsem objektivnim težavam (zastarelost strojev, rekonstrukcija) tudi v letošnjem letu občutno povečala. Posledica tega je kajpak tudi večji osebni dohodek vsakega posameznika, kar konec koncev uresničuje naš skupni cilj, izboljšati življenjsko raven delovnega človeka.

SVIT V SVETLEJŠO PRIHODNOST

Keramično-kemično podjetje Svit v Kamniku je nastalo na povojni zapuščini tradicionalne keramične obrti v Kamniku. Podjetje, ki se tedaj še ni tako imenovalo, so v vsem povojnem obdobju pretresale številne organizacijske spremembe. Zadnja je bila lani, ko so iz Keramično-kemične industrije Kamnik nastala samostojna podjetja »Kalcit«, »Termit« (z obratom Tobi v Ihanu in peskokopi v Moravčah) ter »Svit« v Kamniku.

Podjetje Svit obsega tri različne dejavnosti, ki so pa med seboj tako ali drugače povezane. Prav zato se tudi deli v tri bolj ali manj samostojne obrate s precej specifičnim razvojem. Oglejmo si zato vsakega posebej.

Keramični obrat podjetja Svit v Kamniku je eden najstarejših v Jugoslaviji. Njegovi začetki segajo v leto 1854. Obrat se je razvil iz skromne obrtne delavnice za gospodinjsko in dekorativno keramiko, ki je bila znana posebno zaradi izdelovanja majolik. Ta keramika je bila znana vse do začetka druge svetovne vojne pod imenom »Kamniška keramika«. Tudi po drugi svetovni vojni so v tem obratu izdelovali pretežno gospodinjsko keramiko. Šele leta 1957 so prešli na proizvodnjo elektroporcelana. V glavnem so opustili izdelavo gospodinjske keramike, medtem pa so še vedno pospeševali proizvodnjo dekorativne keramike na temelju folklornih oblik in ornamentike.

Proizvodnja elektroporcelana je prinesla novo dobo v razvoju tega obrata. Še nekaj let po preusmeritvi proizvodnje so bili edini proizvajalci težkih varovalnih elementov v Jugoslaviji. Kmalu zatem so osvojili tudi proizvodnjo porcelanskih tekstilnih utenzilij in so danes edini, ki v celoti proizvajajo ves asortiman teh izdelkov. Lani so razen tehničnega porcelana začeli proizvajati tudi steatit za visokofrekvenčno tehniko. Število raznih vrst teh izdelkov in obseg proizvodnje stalno naraščata. Razen tega proizvajajo tudi

termoelektrično keramiko, specializirano za delo z uporovnimi žicami Kanthal.

V perspektivnem načrtu je zagotovljen temu obratu še lep razvoj. V prihodnjem letu bodo izdelali že za 150.000.000 dinarjev porcelanskih izdelkov in prav tako za 150 milijonov dinarjev steatitnih izdelkov.

IMPREGNIRANI MATERIALI

Drugí obrat Svita — razmeroma mlad — je obrat za proizvodnjo impregviranih materialov. Izdelujejo bougier cevi, oljeno svilo, oljeno platno, oljene trakove, brezšivne paralelne in diagonalne trakove ter oljen papir. Ti izdelki se uporabljajo pretežno pri izolaciji v elektroindustriji. Tudi ta obrat se bo v prihodnje znatno okrepil. Letos bodo izdelali v njem za okoli 100 milijonov dinarjev izdelkov, prihodnje leto pa že za 140 milijonov dinarjev. Razen povečanja proizvodnje bodo znatno razširili tudi izbor izdelkov. V razvojnem laboratoriju že pripravljajo vse potrebno za industrijsko proizvodnjo steklenih bougier cevi iz steklenih vlaken in steklene tkanine, impregnirane s silikonskimi vlakni. Ta material je uporaben pri statični obremenitvi temperature 180 stopinj Celzija.

Najbolj pestra je proizvodnja v tretjem obratu Svita — v kemičnem obratu. Letos bodo v tem obratu izdelali za okoli 140 milijonov dinarjev izdelkov, prihodnje leto pa že za okoli 160 milijonov dinarjev. Bruto produkt se bo povečal zlasti zaradi uvedbe proizvodnje novih izdelkov.

V tem obratu izdelujejo zdaj okoli 70 najrazličnejših izdelkov. Na kratko povedano: izdelujejo razne polirne in brusne paste, čistilna sredstva, vosek za gonilna jermena, sintetična lepila ter preparate za nego avtomobilov.

Med izdelki, ki bodo prišli iz tega obrata na trg prihodnje leto, pa naj omenimo lepila za lepljenje najrazličnejših materialov na kovine, ki jih bo uporabljala predvsem naša avtomobilska industrija (in ki jih sedaj uvažamo). Razen tega bodo novost tudi varilni praški za varjenje raznih kovin ter spajkalne paste brez kislin.

OBETAJOČA PRIHODNOST

Kljub temu, da je podjetje Svit v današnji obliki še zelo mlado in se je moralo boriti še z organizacijskimi težavami, je kolektiv, ki šteje zdaj 190 zaposlenih, dosegel v kratkem času velike uspehe. Dolegla pa ga je tudi huda preizkušnja. Konec letošnjega maja je pogorel keramični obrat. Katastrofa je bila huda, toda kolektiv je z enotno voljo zagrabil za delo in že teden dni po požaru je proizvodnja spet normalno tekla. Hkrati z obnovo požarnega obrata se je začela tudi rekonstrukcija celotnega podjetja. Keramični obrat je zdaj v grobem že obnovljen, celotna rekonstrukcija proizvodnje pa bo končana v bližnji prihodnosti. Tedaj bo v tem obratu povsem moderniziran tehnološki proces z visoko razvito mehanizacijo. Keramičnemu obratu bosta sledila tudi obrat impregviranih materialov in kemični obrat. V moderniziranih

obratih bo seveda mnogo bolje poskrbljeno tudi za delovne pogoje zaposlenih. Prav delovni pogoji so bili doslej v zastarelih obratih skraj nevzdržni. Toda kolektiv je prizadevno prenašal tudi te težave, saj je vedel, da si bodo le tako ustvarili sredstva za izboljšanje delovnih pogojev, hkrati pa tudi za izboljšanje življenjskih pogojev.

Da to niso samo meglene perspektive, nam kaže nagel napredek prav v zadnjem obdobju, ko so v kolektivu organizirali ekonomske enote in so začeli deliti osebni dohodek po novem ter nagrajevati po enoti proizvoda. Ves ta mehanizem imajo že dobro vpeljan, vendar ga nameravajo v prihodnje še bolj izpolniti. Že zdaj se čuti v kolektivu močno zanimanje za večjo in boljšo proizvodnjo. Izboljšanje mehanizma nagrajevanja pa bo še bolj spodbudilo vsakega posameznika, kakor tudi vsako ekonomsko enoto in hkrati ves kolektiv, da bo kar najuspešneje proizvajal in gospodaril.

VELENJE NAŠ PONOS

Tostran koroških gora, za goro Oljko, na robu Koželja in Rdečega hriba, leži rudarsko mesto — Velenje. Na vzhodni strani zapira velenjski bazen Paški Kozjak, na zahodu se nad njegovim obzorjem razprostira veličastno sredogorje Golt in Smrekovec, pred Prežihovo goro pa se vleče dolgi gozdni greben Staknečega in Velikega vrha. Tu se je nekoč v terciaru prelivalo Panonsko morje in ko je začelo usihati in odtekati, so ostale jezerine, v katerih se je razvilo bujno rastlinstvo, iz tega pa skozi tisočletja premogovni zaklad — temelj današnjega življenja.

To naravno bogastvo so pričeli izkoriščati že v avstrijski dobi razni privatniki. Leta 1873 je namreč to jamsko posest kupil Franc Mayer, ki pa jo je v letu 1884 prodal kapitalistu Danijelu Lappu iz Graza. Nato je bil rudnik v letih 1912 do 1918 v rokah avstrijskega državnega erarja, po prvi svetovni vojni pa ga je izkoriščala nekdanja Jugoslavija. V dobi stare Jugoslavije je rudnik bolj životaril, saj so ga nenehno pretresale razne gospodarske in finančne krize. Proizvodnja je padala, delo v jami je bilo primitivno, trdo in naporno. Druga svetovna vojna je prinesla rudniku največjega izkoriščevalca, okupatorja, ki ni le izkoriščal naše naravno bogastvo, ampak tudi našega delovnega človeka. Za svoj nenasitni vojni stroj, katerega namen in cilj je bil podjarmiti vse evropske narode »nemškemu nadčloveku«, so potrebovali ogromne količine surovin. Njihova dejavnost je bila predvsem usmerjena na povečanje proizvodnje in na razširitev rudnika, da bi tako mogli v čim večji meri izkoriščati oziroma ropati naše rudno bogastvo. Kljub ne-
prestanim akcijam revolucionarnih

ljudi, mu je to v precejšnji meri uspelo.

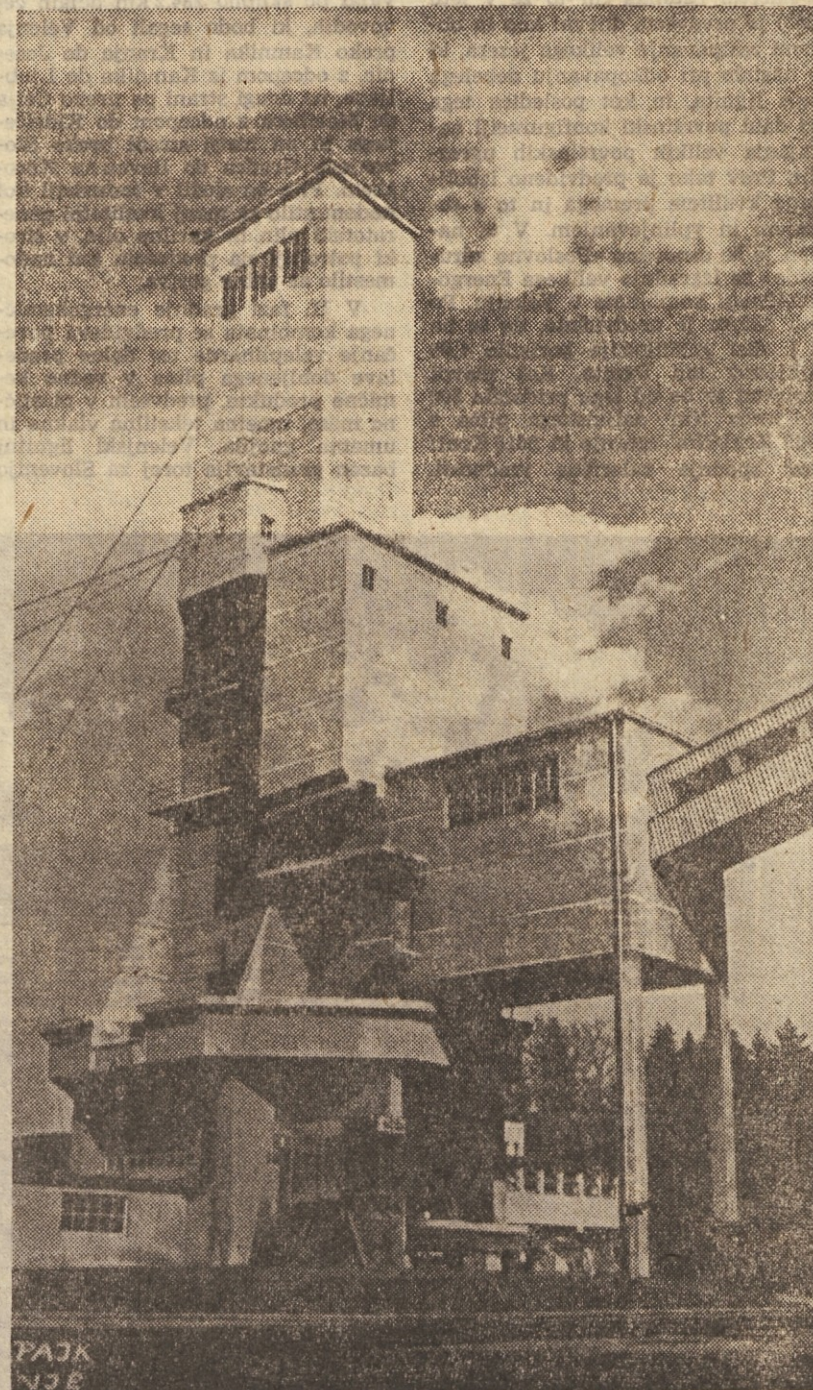
Po zmagi nad tujimi osvajalci je rudnik prešel v last delovnega ljudstva. Prvo leto po osvoboditvi je proizvodnja močno padala, kar je popolnoma razumljivo, saj so partizani rudnik leta 1944 precej porušili in je bila po vojni potrebna temeljita obnova. Vsa naslednja leta pa se proizvodnja nenehno veča in se povzpne od 182.500 ton premoga v letu 1945 na 540.000 ton v letu 1953. Najpomembnejše leto v zgodovini velenjskega rudnika pa je leto 1950, ko je 23. septembra delovni kolektiv prevzel rudnik v upravljanje. Z izvolitvijo prvega delavskega sveta in upravnega odbora je postal naš delavec neposredni upravljavec podjetja. Uspeh je sledil uspehu. Delavski svet je začel urejati pereče probleme, ki so predvsem vplivali na proizvodnjo. Z izboljšanjem tarifne politike in pravilno razporeditvijo skladov za kapitalno izgradnjo in družbeni standard so bili velenjskemu rudarju dani delovni pogoji,

kakršne zahteva družbena ureditev. Samoupravni organi pa so skrbeli tudi za boljše delovne pogoje na samem delovnem mestu. Rudnik se iz leta v leto bolj mehanizira in danes je to moderen rudnik, ki po mehanizaciji in učinkih prav nič ne zaostaja za najmodernejšimi evropskimi rudniki.

Velenjska premogovna kadunja se razteza od Smartnega pri Velenju preko Šoštanja do Topolšice in je okoli 10 km dolga ter 1,8 km široka. Njena površina meri milijon kvadratnih metrov ter obsega Šaleško dolino in gričevnati del severno od nje. Lignitni sloj ima nesimetrično ponvasto obliko, s strmim in kratkim severnim krilom ter položnim južnim krilom. Največja do sedaj ugotovljena debelina sloja je 123 m. Velenjski lignit uvrščamo v mehki rjavi premog, ki vsebuje tudi vključke fosilnega lesa, takoimenovanega ksilita. Zaloge velenjske kadunje znašajo okoli 700 milijonov ton premoga.

Razni strokovnjaki so proučevali različne načine odkopnih metod, tako ročno prečno metodo in metodo širokih čel, ki se je najbolje obnesla in jo še danes uporabljajo. Pri tem načinu pridobivanja premoga je dosežena koncentracija zaposlenih rudarjev, uporabljajo se jeklene jamske stojke, ki zmanjšujejo uporabo dragocenega jamskega lesa, premog se odvaža mehanično, uporabljajo se eno in dvoveržni jamski transporterji, gumasti trakovi in jekleni členkasti trak. Jamsko delo je s tem za rudarje olajšano, varnost pri delu je večja, storilnost hitro raste, saj nakoplje sedaj rudar že več kot 10 ton lignita na dnino. Na širokem čelu se dnevno pridobi 700 do 800 ton premoga. Ta metoda širokih čel omogoča, da rudarji vržejo dnevno 7800 ton premoga iz jame.

Uspehi, ki so bili doseženi v rudnikih lignita Velenje doslej, jamčijo, da bodo uresničeni tudi ostali načrti. Izgradnja se bo stopnjevala do take stopnje, da bo že v naslednjih letih nakopanih 3 milijone ton lignita letno. Tedaj bo velenjska premogovna kadunja v resnici glavna surovinska in energetska baza v Sloveniji, pomembna za vso

skupnost jugoslovanskih narodov. V načrtih rudnika (in to že v letu 1963) je predvsem dnevni kop in obenem zasipavanje velikega jezera, ki je nastalo pri odkopavanju debelega sloja lignita, in kot posledica tega pri dani površinski konfiguraciji nastajanja velikih površinskih ugreznin. Prav tako je predvideno izboljšanje kvalitete premoga in to s sušenjem in vplinjavanjem. V ta namen je že osnovano »Poslovno združenje« za izgradnjo velikega Energokemičnega kombinata v Velenju. Po tem načrtu je predvideno, da se bo v I. fazi gazifikacije koristilo 1,05 milijonov ton lignita. Kot glavni proizvod se bo od tega pridobilo 500 milijonov Nm³ daljinskega plina s 4049 Kcal/Nm³ zgornje in 3616 Kcal/Nm³ spodnje kalorične vrednosti.

Daljinski plin veleplinarne se bo odvajal po skupno 234,2 km dolgih cevovodih, ki bodo segali od Velenja preko Kamnika in Kranja do Jesenic, z odcepom iz Kamnika do Ljubljane, na drugi strani pa preko Celja do Maribora z odcepom do Kidričevega in na tretji strani preko Slovenjega Gradca do Raven na Koroškem. Plin bo služil v industriji kot nadomestilo za manj kvalitetni generatorski plin in kurilno olje, v široki potrošnji pa predvsem kot nadomestilo za trdna goriva.

V II. fazi gradnje energokemičnega kombinata se predvideva povečanje veleplinarne ter delne predelave dobljenega plina v važne kemične produkte, predvsem v plastične mase, umetna tekstilna vlakna in umetna gnojila. Velenjski lignitni bazen predstavlja torej za Slovenijo

poleg energetske baze edino bazo za veliko kemično industrijo.

In kako je nastalo novo, moderno, socialistično mesto Velenje, ki se je rodilo v boju za zmago nad našo gospodarsko in tehnično zaostalostjo in ki nam kaže jasnejše perspektive v bodočnost našega delovnega ljudstva?

Prav gotovo ne z razsipavanjem družbenih sredstev, temveč z umnim gospodarjenjem, z dobrim pregledom, z učinkovitim družbenim nadzorstvom pri smotrni uporabi sredstev ter z vso ustvarjalnostjo svobodnega delovnega človeka.

Danes je v Velenju 1100 družinskih in 520 samskih stanovanj, ki nikakor niso razkošna, ampak lepa, udobna, z vsemi sodobnimi pritliklji. Rudarju ni treba več života-

riti po zatohlih kletah in temnih nizkih barakah. Naš delavec se tega zaveda in si skuša svoj novi dom po svojih močeh čim lepše in prijetneje opremiti, ker si le tako po trudapolnem delu v jami najde resničen oddih v prijetnem okolju.

Tam, kjer se je nekdaj raztezalo zamočvirjeno smetišče in odlagališče vse mogočega, so Velenčani z več kot sto tisoč prostovoljnimi delovnimi urami napravili tri velike objekte — stadion, park in jezero. Vse zelenice in vsi nasadi, ki krasijo to mlado mesto, so delo marljivih, žuljavih rok delavnih in zavednih ljudi.

Vse to, kar danes v Velenju občudujemo in čemur dajejo priznanje domači in tuji obiskovalci, je ponos socialistične skupnosti, namenjeno enemu cilju: služiti delovnim ljudem — rudarjem. Prebivalci se tega zavedajo, zato se s še večjim pletom lotevajo novih delovnih in ustvarjalnih akcij. Vse, kar je zraslo po revoluciji v Velenju, je odraz revolucionarne ustvarjalnosti, življenje delovnega človeka pa izraz napredne, svobodne in humane socialistične miselnosti.

Nenehno izboljšavanje življenjskih in delovnih pogojev, boljše stanovanjske, zdravstvene in kulturne razmere, zvišanje strokovne, politične in splošne kulturne ravni delavcev neposredno vplivajo na zvišanje delovnega učinka. V takih okoliščinah se oblikuje nov lik delovnega človeka, saj neposredno čuti skladnost svojih in skupnih interesov družbe.

O vsem tem najbolj zgovorno pričajo besede naših izseljencev, ki so obiskali Velenje. V »Prosveti«, glasilu slovenske manjšine v Ameriki, ki izhaja v Chicagu, je med drugim napisal novinar Louis Beniger: »O Novem Velenju sem že precej slišal in bral ter videl slike v časopisih, kakor tudi film lanskega izleta SNPJ. Vedel sem, da je poleg starega rudarskega Velenja v povojnih letih zraslo moderno rudarsko mesto z lepimi večnadstropnimi stanovanjskimi hišami, ki jim pravijo stolpnice. To sem vedel.

Nisem pa vedel, da predstavlja Novo Velenje krono napredka v takem obsegu, v taki obliki moderne storilnosti, da je danes Velenje ne le vzor visokega standarda delovnega ljudstva, temveč da njegov lik nima primere nikjer na svetu v rudarskih revirjih.«

tadeusz borowski prosim, izvolite pod plin!

Vse taborišče je hodilo nago. Raz-
uševanje smo imeli sicer že za sabo in
tudi obleke smo že dobili nazaj iz ba-
zenov, polnih v vodi raztopljenega ci-
klona, ki je odlično zadržal uši v
oblekah in ljudi v plinskih celicah, sa-
mo da bloki, ki so bili od nas ločeni s
španskimi jezdecji, še niso »zlikali«
oblek, in zato so ti tu in oni tam hodili
nagi: vročina je bila namreč neznosna.
Taborišče so temeljito zaprli. Noben je-
tnik in nobena uš se ne sme pretihota-
piti skozi vrata. Komande so popustile.
Ves dan se je na tisoče nagih ljudi kar
prelivalo po poteh in po trgih za apele.
Poležavali so ob stenah in po strehah.
Ljudje so spali na deskah, ker so bili
koci in slamnjače v dezinfekciji. Pri
tadnjih blokih je bilo videti FKL —
tudi tam so razuševali. Osemindvajset
člensk žensk so slekli in nagnali iz blo-
kov, pa so se ravno gnetle in valovile
sem in tja po »vizah«, poteh in plo-
ščadih.

Že od jutra so ljudje čakali na ko-
silo, jedli iz paketov, obiskovali prija-
telje. Ure so minevale le počasi, kakor
pač v vročini. Niti običajnega sredstva
zoper dolžan ni bilo: široke poti proti
krematorijem so bile prazne. Že nekaj
dni ni bilo transportov. Del Kanade so
ukinili in pridelihi h komandi. Zadeli
so na eno najtežjih, na *Harmenze*, ker
ti so se bili napasli in spočili. V tabori-
šču je namreč vladala zavistna pravič-
nost: kadar je padel imenitnik, so si
prijatelji prizadevali, da bi padel kar
najglobeje. Kanada, naša Kanada sicer
ni dišala po smoli kakor Fiedlerjeva, a
ampak po francoskih parfumi, vendar
tam menda ne raste toliko visokih jelk,
kolikor ima ta tu skritih briljantov in
kovancev, zbranih iz vse Evrope.

Ravno nas je nekaj sedelo na po-
gradi in brezskrbno smo potrkavali z
nogami. Zvečili smo beli, z vso ljubez-
nijo pečeni kruh; bil je krhek, drobljiv,
malce dražkega okusa, zato pa ni več
tednov plesnil; poslali so nam ga iz
Varšave. Še pred enim tednom ga je

* Knjiga poljskega pisatelja Ark. Fiedler-
ja: Kanada diši po smoli.

Imela v rokah moja mati. Ljubi bog,
ljubi bog...

Izveklili smo kos gnjati, čebulo, od-
pri škatlo kondenziranega mleka. Hen-
ri, velik fant, ves v znoju, glasno sanja-
ri o francoskem vinu, ki pravi, da ga
vozijo iz Strasburga, iz okolice Pariza,
iz Marseilla.

»Poslušaj, mon ami, kadar bomo šli
spet na rampo, ti prinesem originalne-
ga šampanjca. Saj ga še nikoli nisi pil,
kaj?«

»Nisem. Ampak skozi vrata ne boš
prinesel, in zato ne čakaj takih reči.
Rajši organiziraj čevlje, več, take z luk-
njicami pa z dvojnimi podplati. O srcaji
pa niti ne rečem, kdaj si mi jo že ob-
ljubil.«

»Le potrpi, samo potrpi, ko pridejo
transporti, ti prinesem vse. Spet bomo
šli na rampo.«

»Mogoče pa ne bo več transportov
za dimnik?« sem se obregnil z jezo.
»Saj vidiš, kako se je v taborišču vse
zrahljalo, neomejeno število paketov,
tepsti ne smejo. Pa domov ste lahko
pisali... Kaj vse govorijo o novih ukre-
pih, saj sam praviš. Sicer pa, do hudiča,
saj bo ljudi zmanjkalo.«

»Ti bi ne čekali neumnosti — usta
rejenega Marsejčana z obrazom,
poduhovljenim kakor pri kakšni Coswa-
yevi miniaturi (prijatelj mi je bil, a nje-
govega imena nisem vedel), so bila pol-
na sendviča s sardinami — ne bi čeka-
l neumnosti,« je ponovil in s težavo
požiral »šlo je, hudič!« — ne bi čekali
neumnosti, saj ljudi ne more, ne sme
zmanjkati, ker bi mi v taborišču vsi
pocrkali. Vsi živimo od tistega, kar oni
pripeljejo.«

»Vsi pa tudi ne. Saj imamo pakete.«
»To imaš ti, tvoj kolega, pa še deset
tvojih tovarišev, to imate vi Poljaki, pa
še vi ne vsi. Kaj pa mi, Zidki, pa Rusi?«
In kaj, če bi mi ne imeli kaj jesti, če
bi ne imeli *organisation* s transportov,
misliš, da bi vi v svojih paketov kar
tako mirno jedli? Mi vas ne bi pustili.«
»Pustili bi nas ali pa bi crkavali od
lakote kakor Grki. V taborišču — kdor
ima kaj žreti, ta ima moč.«

»No, vi imate in mi imamo, za kaj
se potem prepiramo?«

»Gotovo, ni se za kaj pripraviti. Vi
imate in jaz imam, jemo skupaj, spimo
na istem pogradu. Henri reže kruh,
pripravlja paradiznikovo solato. Z gor-
čico iz kantine imenitno tekne.«

Po bloku pod nami gomazijo ljudje
kakor v kotlu, nagi, pot teče po njih.
Lazijo po prehodu med pogradi, pa
vzdolž ogromne, inteligentno sezidane
peči, med izbojšavami, ki so konjsko
stajo (na vratih še zdaj visi tablica, naj
versuchte Pferde, okužene konje odda-
jajo tam in tam) spreminili v prijazen
(*gemütlich*) dom za več kot pet sto lju-
di. Na spodnjih pričinah jih gnezdijo po
osem, po devet, nagi ležijo, skrčeni, za-
udarjajo po znoju in izločinah, lica ima-
jo globoko vdrtja. Pod menoj, čisto spo-
daj, prebiva rabin; glavo si je pokrtil s
koščkom, odtrganim od koca in bere
iz hebrejskega molitvenika (te literatur-
e tukaj ne manjka...); pri tem zavija,
glasno in monotonno.

»Mogoče bi pa kazalo, umiriti tegale?

Dere se, kot da bi boga zgrabil za nogo.«

»Se mi ne ljubi lesti dol. Naj se

dere, bo vsaj prej šel v peč.«

»Religija je opij za ljudstvo. Zelo
rad kadim opij,« z leve sentenčno pri-
pominja Marsejčan, ki je komunist in
rentnik. »Ko bi ti ne verovali v boga in
v življenje onkraj groba, bi že zdav-
naj razdrli krematorije.«

»Zakaj pa vi ne naredite tega?«

Vprašanje je imelo metafizičen po-
men, vendar Marsejčan odgovarja:

»Idiot!« Stlačil si je v usta para-
diznik in napravil kretnjo, kakor da
hoče kaj reči, a samo pojé in molči.

Ravno smo končali požrtijo, ko se pri
vходу v blok vse bolj razgiblje, musli-
mani odskočijo in se v begu zaženejo
med pograde, v blokačevo kabino pri-
drvi kurir. Čez hip iz nje majestetično
stopi blokač:

»Kanada! Antreten! Samo hitro!

Transport prihaja!«

»O veliki bog!« je zaklical Henri in
skočil s pograda.

Marsejčan se je skoraj zadavil s
paradiznikom, zgrabil je suknjič, na ti-
ste, ki so sedeli spodaj, je zavpil »raus-
in že sta bila pri vratih. Tudi na drugih
pogradih se je zgostilo. Kanada je od-
hajala na rampo.

»Henri, čevlje!« sem zaklical za
slovo.

»Keine Angst!« mi je zavpil v od-
govor že od zunaj.

Zavil sem jedi, z vrvice povezal kov-
ček, kjer so ležali paradizniki in čebula
z očetovskega vrtilčka v Varšavi zraven
portugalskih sardin, gnjat iz lublinskega
»Bacutla« (to je bilo od brata) pa se je
dotikala najbolj avtentičnih me-
šanih slaščic iz Soluna. Zavezel sem,
potegnili nase hlače in zlezal s pograda.

»Platz!« sem zavpil in se prerival
med Grki. Odmikali so se. Med vrati
sem trčil od Henrija.

»Allez, allez, vite, vite!«

»Was ist los?«

»Greš z nami na rampo?«

»Lahko grem.«

»No, kar, vzemi suknjič! Nekaj ljudi
manjka, govoril sem s kapom,« in me
je porinil iz bloka.

Postavili smo se v vrsto, nekdo je
zapisal naše številke, nekdo od čela je
vzkliknil »marš, marš« in stekli smo
proti vratom. Spremljali so nas vzkliki
mnogojezične množice, ki so jo že z bi-
kovkami zganjali nazaj v bloke. Ne mo-
re vsak na rampo... Že so ljudje pro-
slavljali, že smo bili pred vrati. »Links,
zwei, drei, vier! Mützen ab!« Zravnani,
z rokami trdo ob bedrih smo šli skozi
vhod strumno, prožno, skorajda z gra-
cijo. Zaspan esesovec z veliko tablo v
roki je lenobno štel tako, da je s prstom
po zraku oddelil vsak peterosed.

»Hundert!« je odrezal, ko je šel zad-
nji mimo njega.

»Stimmt!« mu je nekdo hripavo od-
govoril od čela.

Korakali smo hitro, skoraj v teku.
Veliko je bilo stražarjev, mladi so imeli
brzostrelke. Šli smo mimo vseh sektor-
jev taborišča II B; potem je bil tu še
neobljudeni lager C pa češki pa karan-
tina, hodil smo med hruskami in jabla-
nami *truppenlazarett*; med neznan-
skim, mesečini podobnim zelenjem, ki
je v teh nekaj sončnih dneh postalo
vse bujno, smo se v loku ognili nekakš-

nim barakam, prešli črto velike posten-
kette, v teku dosegli cesto in že smo
bili na cilju. Še nekaj deset metrov, pa
je bila sredi med drevjem rampa.

To je bila prav odlična rampa, ka-
kršne so navadno na takihle zgubljenih
podeželskih postajah. Majhna ploščad,
obrobjena z zelenjem visokih dreves,
je bila posuta s kremenčevim peskom.
Ob strani, pri poti je čepela majhna
lesena baraka, grda in mizernejša od
najrjše in najmizernejše postajne lope.
Se malo naprej so ležale velike skla-
dovnice tračnic, železniških pragov, po-
tem so bile spet kar nametane deske,
kosi barak, opelka, kamenje, obroči za
vodnjak. Tu nakladajo blago za Birke-
nau: gradbeni material za povečanje
taborišča in ljudi za plin. Navaden de-
lovni dan: tu sem prihajajo avtomobili
in nakladajo deske, cement, ljudi...

Stražarji so se razpostavili po tihih,
po pragovih pa v zeleni senci slezijskih
kostanjev, v pravilnem krogu so ob-
kolili razkladališče. Šel so si brisali
pot in pili iz čutaric. Bila je silna vro-
čina, sonce je nepremično stalo v ze-
nitu. »Razhod.« Posedli smo v košček
sence za rampo. Sestradini Grki (nekaj
se jih je bilo ukradilo vmes, vrag vedi,
kako se jim je to posrečilo) so stikali
in brkljali med tračnicami; ta je našel
konservno škatlo, oni plesnive zemlje,
na pol pojedene sardine. Jedli so.

»Schweinedreck,« je pljuval proti
njim mlad, visok stražar z bujnimi pla-
vimi lasmi in modrim, sanjavi pogledom,
saj boste vendar v kratkem imeli
toliko žreti, da požreti ne boste mogli.
Vas bo minilo za dolgo. Popravil si je
brzostrelko in si z robcem obrisal obraz.

»Živina,« smo pritrdjevali:

»Ti, debeluh,« stražarjev škorenj se
je nalahko dotaknil Henrijevega vru-
tu. »Pas mal auf, si ježen, bi pil?«

»Bi, pa nimam mark,« je strokovnja-
ško odgovoril Francoz.

»Schade, škoda.«

»Ampak Herr Posten, kaj pa moja
beseda — nič več ne velja? Ali nisva
midva, Herr Posten, že kupčevala? Wie-
viel?«

»Sto. Gemacht?«

»Gemacht.« Pili smo vodo, plehka
je bila in brez okusa, pili smo jo na
račun denarja in ljudi, ki jih še ni bilo.

»Ti, pazi,« je rekel Francoz in vrge
prazno steklenico, da se je v žvenketom
razletela neke naprej na tračnicah.
»pazi, fickou ne jemlji, lahko pride re-
vizija. Sicer pa, čemu hudiča bi ti bil
denar, saj boš tudi tako imel kaj jesti.
Tudi obleke ne jemlji, to imajo za sum-
ljivo, zaradi bega. Srajco lahko vzameš,
a samo svileni in z ovratnikom. Za pod
trenirko. Če pa najdeš kakšno pljačo,
me ne kliči. Se bom že znašel; pa pazi,
da ne razbijš.«

»Tepejo?«

»Normalna stvar. Moraš imeti oči

na hrbtu. *Arschaugen*.«
Okrag naju so sedeli Grki. Lakotno
so stiskali in odpirali čeljusti — kakor
velike nečloveške žuželke; hlastno so
požirali trde koščke kruha. V zadregi
so bili, niso vedeli, kaj bodo delali.
Tramovi in tračnice so jih vznemirjali.
Vzdigovanje jih ni veselilo.

»Was wir arbeiten?« so vprašali.

»Niks. Transport kommen, alles Kre-
matorium, compris?«

»Alles verstehen,« so odgovarjali v

krematorijskem esperantu. Zdaj so se

pomirili: ne bodo nakladali tračnic na

avtomobile, ne bodo nosili tramov.

Medtem je bil vrvež na rampi če-
dalje glasnejši in gneča je bila čedalje
večja. *Vorarbeiterji* so si med seboj de-
lili skupine in določali ene za odpiranje
in razkladanje vagonov, ki bodo prišli,
druge k lesenim stopničkam in tem so
razlagali, kako naj jih pravilno uporab-
ljajo. To so bile prenosne, lagodne, ši-
roke stopničke, kakor kak vhod na tri-
buno. Z ropotom so prihajali motocikli,
ki so vozili s srebrnim oficirskih oznak
obšite podoficirje SS, krepke, dobro
nakrmljene moške s položnimi, svetlo
okrtanimi oficirskimi škornji in si-
jočimi kmetavzarskimi obrazci. Nekateri
so se pripeljali z aktivkami, drugi so
imeli gibke bambusove palice. To jih
je delalo uradne in prožne. Stopali so
v kantino: tista bedna baraka je bila
njihova kantina, v njej so poleti pili
mineralno vodo — *Studentenquelle*, po-
zim pa so se tu ogrevali z vročim vi-
nom. Med seboj so se pozdravljali z
državnim rimskim pozdravom, nakar so
si šele prisrčno stresali desnice, se drug
drugemu prisrčno nasmihali, se pogo-
varjali o pismih, o novicah od doma, o
otročih, si kazali fotografije. Nekateri
so se dostojanstveno sprehajali po po-
stajnem prostoru, da je hreščal kremen-
časti pesek pod škornji. Na ovratnikih
so se bleščali srebrni kvadrati in bom-
busove palice so nestrpnost švigale po
zraku.

Raznobarvno zebasta množica je
ležala za tračnicami v ozkih pasovih
sence. Sople je težko in neenakomerno,
ljudje pa so se lenobno pogovarjali,
vsaka skupina po svoje, in ravnodušno
gledali veličastne ljudi v zelenih uni-
formah pa zelenje dreves, ki je bilo
tako blizu in tako nedosegljivo, pa zvo-
nike oddaljene cerkvice, v kateri je
ravno zvonilo zakasnelo avemarijo.

»Transport prihaja,« je rekel eden
in vsi so se vzdignili v pričakovanju.
Izza ovinka so prihajali tovrni vagoni:
vlak je imel stroj zadaj, železničar, ki
je stal na zaviračem sedcu, se je
nagnil ven, zamahnil z roko in zapiskal.
Lokomotiva mu je presunljivo odgo-
vorila, zapuhala in vlak se je počasi po-
peljal v postajo. V okvirih majhnih
okenc z rešetkami je bilo videti blede,
zmečkane, nekam neprespane človeške
obrazce, razmršene, preplisane ženske pa
moške, ki so, eksotična stvar, imeli lase.
Počasi so se peljali mimo, molče so
opazovali postajo. Takrat se je znotraj,
v vagonih začelo neko prerivanje, za-
slišalo se je bobnanje po lesenih stenah.

»Vode! Zrak!« so se utrgali gluhi,
obupni klici.

Skoz okna so silili človeški obrazi,
usta so obupno lovila zrak. Ko so po
nekajkrat pogoltnili zrak, so ljudje spet
izginjali in so se na njihova mesta pre-
rivali drugi, ki so prav tako spet izgi-
njali. Kričanje in hropenje je postajalo
čedalje glasnejše.

Človek v zeleni uniformi, ki je imel
na sebi več srebra kot drugi, je skrivil
usta kot od slabega okusa. Potegnili
je dim, z naglim gibom odvrgel cigareto,
prestavil aktovko iz desne v levo roko
in pomignil stražarju. Ta je počasi po-
tegnil z rame brzostrelko, se zbral in
poslal rafal po vagonih. Potihnilo je.
Tačas so se približali tovarnjaki, h ka-
terim so postavili mizice, stražarji so
se strokovnjaško postavili k vagonom.
Velikan z aktovko je dal znak z roko.

»Kdor vzame zlato ali kakoli dru-
gaga razen hrane, bo ustreljen, ker kra-
de lastnino rajha. Ste razumeli? Ver-
standen?«

»Jawohl!« so zavpili ljudje z neena-
kim glasom, vsak zase, čeprav z dobro
voljo.

Spored RTV Ljubljana za teden od 20. do 26. novembra 1961

PONEDELJEK

20. novembra

5.00-8.00 Dobro jutro! (pi-
san glasbeni spored) — 8.05
Matineja v narodnem tonu —
8.55 Za mlade radovedneže —
9.25 Zvoki za vas — 10.15 Po-
je kvintet Kranjčani — 10.35
Opereta in lahka glasba —
11.00 Petnajst minut v Ma-
kedoniji — 11.15 Naš podstitek —
11.35 Slavni pevci v manj zna-
nih operah — 12.05 Deset mi-
nut z Beneškimi fanti — 12.15
Radijska kmečka univerza —
12.25 Zvočni kaleidoskop —
12.45 Obvestila in zabavna gla-
sba — 13.30 Zabavni orkester
tega tedna — 14.00 Izbor iz
Bettinove glasbe — 14.35 Na-
ši poslušalci čestitajo in po-
zdravljajo — 15.20 Glasbene
razglednice — 15.40 Literarni
sprehod — 16.00 Ura za ljubi-
telje operne glasbe — 17.05
Vsak dan za vas — 18.00 Poroč-
ila — aktualnosti doma in v
svetu — 18.10 Češki violonče-
list František Smetana — 18.45
Radijska univerza — 19.00 Ob-
vestila — 19.05 Naši delovni
ljudje se oglašajo s pozdravi
in čestitkami k dnevu repu-
blike, 29. novembra — 19.30 Ra-
dijski dnevnik — 20.00 Pone-
deljkova panorama — 20.40
Kulturna tribuna — 20.55 S te-
stvala v Salzburgu — 23.10
Povepke in plesni zvoki —
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje.

TOREK

21. novembra

5.00-8.00 Dobro jutro! (pi-
san glasbeni spored) — 8.05
Nehame Haendi poje izraelske
narodne pesmi — 8.20 Ali vam
ugaja? — 8.55 Radijska sola za
srednjo stopnjo — 9.25 Zlata
Ognjanovič v priljubljenih
operah — 10.15 Izberite melo-
dijo tedna — 11.00 Karol Pa-
hor: Istrijanka — petnajst
plesnih miniatür — 11.15 Utr-
pajte svojo angleščino — 11.30
Peter Pearce zapoje štiri an-
gleške ljudske pesmi Benja-
mina Britna — 11.41 Iz glasbe-
ne lirike Lucijana Marije Sicer-
janca — 12.05 Trio Mahkovič
iz Zagorja — 12.15 Kmetijski
nasveti — 12.25 Cetrt ure z or-
kestrom Max Greger — 12.40
Domaci napravi izpod zelenega
Pohorja — 13.15 Obvestila in
zabavna glasba — 13.30 Lepe
melodije — 14.05 Radijska sola
za višjo stopnjo — 14.35 Zvočni
vrtljak — 15.20 Vokalni an-
sambel Walter Schumann —
15.30 V torko na svidenje —
16.00 Iz Starega in Novega sve-
ta — 17.05 Vsak dan za vas —
18.00 Poročila — aktualnosti
doma in v svetu — 18.10 Koli-
ček za mlade ljubitelje glasbe —
18.45 S knjižnega trga — 19.00
Obvestila — 19.05 Delovni ko-
lektivci za 29. november — 19.30
Radijski dnevnik — 20.00 Zbo-
rovske skladbe Bedricha Sme-
tane — 20.30 Radijska igra —
21.30 Samuel Barber: Prvi esej
za orkester

SREDA

22. novembra

5.00-8.00 Dobro jutro! (pi-
san glasbeni spored) — 8.05 Z or-
kestrom RTV Ljubljana v de-
želi Tisoč in ene noči — 8.55
Pisani svet pravljic in zgodb —
9.25 Melodije v modrem — 10.15
Dva ženska glasbena interpre-
ta — 10.40 V ritmu z orkestrom
Max Greger in kvintetom Jo-
žeta Kampiča — 11.00 Poje
sestest bratov Pirnat iz Jarš —
11.15 Človek in zdravje —
11.30 Radi jih poslušate — 12.05
Poslušajmo kmečko godbo —
12.15 Radijska kmečka univer-
za — 12.25 Igramo za vas —
13.15 Obvestila in zabavna gla-
sba — 13.30 Narodne pesmi iz
Makedonije — 13.45 Godala in
vibrafon — 14.05 Radijska sola
za srednjo stopnjo — 14.35 Do-
mači samospeli in plesni iz
prejšnjih dob — 15.20 Koncert po-
željan poslušalcev — 16.00 So-
čerjem na poti — 16.45 Cetrti
ure z ansambelom Jožeta Priv-
ška — 17.05 Vsak dan za vas —
18.00 Poročila — aktualnosti
doma in v svetu — 18.10 Frag-
menti iz oper Christoph Willi-
balda Glucka — 18.45 Ljudski
parlament — 19.00 Obvestila —
19.05 Pozdravi in čestitke pred
praznikom republike — 19.30
Radijski dnevnik — 20.00 Spo-
znajavamo svet in domovino —
21.00 Zabavne melodije za vse —
22.15 Po svetu jazza — 22.45
Intermezzo z godali — 22.50
Literarni nohturno — 23.05
Kvartet, kvintet in sesteta

ČETRTEK

23. novembra

5.00-8.00 Dobro jutro! (pi-
san glasbeni spored) — 8.05
»Kaj vesel bi ne peli...« —
8.55 Radijska sola za višjo
stopnjo — 9.25 Po našem oku-
su — 10.15 Orkestra Helmuth
Zacharias in Ray Conniff —
10.40 Pet minut za novo pe-
smico — 11.00 Joseph Haydn:
Trio v fis-molu — 11.15 Ruski
tečaj za začetnike — 11.30 Ju-
goslovanski pevci zabavne
glasbe — 12.05 Rado Simoniti:
4 pesmi z našega morja — 12.15
Kmetijski nasveti — 12.25 Zvočni
mavrica — 13.15 Obvestila
in zabavna glasba — 13.30 Sta-
re francoske pesmi — 13.50 Ve-
dril zvoki — 14.20 Robert Schu-
mann: Introdukcija in koncert
allegro za klavir in orkester —
14.35 Naši poslušalci — 15.20
Klavir v ritmu — 15.30 Turis-
tična oddaja — 16.00 Oboja in
violina — 16.30 Glasbene če-
stite delovnih kolektivov —
17.05 Vsak dan za vas — 18.00
Poročila — aktualnosti doma
in v svetu — 18.10 Iz življenja
in sanj — 18.45 Kulturna kro-
nika — 19.00 Obvestila — 19.05
Delovni kolektivci za 29. no-
vember — 19.30 Radijski dne-
vnik — 20.00 Četrto večer do-
mači pesmi in napravi —
20.45 Zabavni orkester David
Rose — 21.00 Literarni večer —
20.40 Nekaj klavirskih pre-
ludijev Sergeja Rahmannova

PETER

24. novembra

5.00-8.00 Dobro jutro! (pi-
san glasbeni spored) — 8.05 Drobne
skladbice v domačem tonu —
8.20 Vedro in priljubljeno —
8.55 Pionirski tednik — 9.25 Ko-
tiček za mlade ljubitelje gla-
sbe — 10.15 Boris Papandopulo:
Sonata v a-molu — 10.30 Tri
Mendelssohnove pesmi — 10.40
Melodije južnih morij — 11.00
Pevce Nino Robić — 11.15 Naš
podstitek — 11.35 Stanko Pre-
mrli: Simfonietta — 12.05 Tri
mehiške revolucionarne pesmi —
12.15 Radijska kmečka uni-
verza — 12.25 Za opoidansko
razvedrilo — 13.15 Obvestila in
zabavna glasba — 13.30 Od pol-
ke do sambe — 14.05 Radijska
sola za višjo stopnjo — 14.35
Kratki prizori iz jugoslovans-
kih — 15.20 Delovni kolektivci
za 29. november — 16.00 Para-
da pihal (6) — 16.40 Glasbena
medigra — 16.45 Jezikovni po-
govori — 17.05 Vsak dan za
vas — 18.00 Poročila — aktualno-
sti doma in v svetu — 18.10
Posnetki z republiške revije
pihalnih orkestrrov — 18.45 Iz
naših kolektivov — 19.00 Ob-
vestila — 19.05 Prijete melo-
dije — 19.30 Radijski dnevnik —
20.30 Operetne uverture —
20.15 Tedenski zunanjeopolični
pregled — 20.30 Violinista Slav-
ko Zimšek in Rok Klopčič z
Brahmsom in Bachom — 20.45
Stiri sto let klavirske glasbe —
21.15 Oddaja o morju in po-
morskih

SOBOTA

25. novembra

Za razvedrilo in kratek čas

Obrtniške usluge ali za »dihungo« gre

— Mojster ne more priti, pač pa vam pošilja tale priročnik: »Kako se naučijo plavati.«

— Ne, ne, denar kar obdržite — ampak pipo boste šli takoj popraviti.

— Boste videli — ko si boste namesto vodovoda nabavili »štirno«, bodo živčne motnje izginile.

HUMORESKA

STEVAN BULAJIC:

ŽIVI LEKSIKON

— Prvič in prvič... Tako naš kolega Milivoj, živi leksikon, enciklopedija in poučni slovar, začel je vsak razgovor... — prvič in prvič, prijatelji, na osnovi že registriranih meteoroloških razmer, povejte mi — kako vam gre?

— Dobro, hvala, Milivoj — zakrakamo v zboru.

— Ne tako! — se takoj razburil Milivoj. — Ne tako, za boga! Prvič in prvič... učite se svoje misli izražati tako, da bodo ustrezale znanstvenemu pravopisu.

— Če je dobro, je dobro — pristodušno vpade Milivoju v besedo tovariš Kosta, toda živi Vseved ga enostavno prekolje s pogledom.

— Prvič in prvič! — kriči — vsako dobro še ne pomeni — objektivno dobro. V našem primeru beseda »dobro« označuje neko bolj subjektivno stanje, ki mu manjka potrebna objektivna analiza, zasnovana na metodi vzajemnosti, nujnosti in medsebojne zveze in ki bo brez idealističnega avtomatizma in fatalističnih strahov! Pojem »dobro« izključuje sam po sebi...

— Nehaj, — mu vskoči Mile — ker, bogami, če boš tako nadaljeval, se bo to naše dobro zares spremenilo v slabo!

— To je lahko mogoče — resno poprime Milivoj — ker, prvič in prvič... vse naše misli, vsak naš gib, vsaka naša akcija je podrejena in se podreja ustaljenim tokom in v zakonem, ki vsak dan dobivajo potrdilo v življenjskem razvoju znanosti. Ves problem je v subjektivni sposobnosti prilagajanja. Vzemimo — oko. Glejte, mi z očmi pravzaprav ne vidimo, temveč samo gledamo, a vidimo z možgani, kjer se tvorijo občutki vida, v centru vida, ki se nahaja v zadnjem delu skorje velikih možganov... Mi se, torej, ko gledamo predmete na različnih razdaljah, prilagajamo in zato nastajajo subjektivna spoznanja objektivnega pojava, ki je predmet našega očesa...

— Sedaj bo začel pri Darwinu in opici! — tiho vzdihne Kosta, Milivoj pa, kot da ga je slišal, hitro nadaljuje:

— ...Ker, dragi moj, prvič in prvič... potrebno je vedeti, da sta osvoboditev rok in višji razvoj velikih možganov privedla človeka do ideje izdelave orodja, za kar ni sposobna nobena druga žival, niti antropomorfnе opice. Vzemimo samo vriskača! To je ena izmed najinteligentnejših opic! Prostornina njene glave znaša približno 450 kubnih centimetrov, kar pomeni, da so njegovi možgani sorazmerno veliki, vendar so trikrat manjši od človekovih. Kakšen zaključek lahko napravimo iz tega? Napravimo...

— Da imajo tvojli možgani pol kubnega metra prostornine! — hitro vskoči Mile, vendar mu ne uspe zbežati razčene Enciklopedije. Milivoj se smehlja in počaka

samo toliko, da zajame sape in že razpreda dalje:

— ...Samo delno, toda samo delno ima tovariš Mišo prav. Analizirajmo stvar. Prvič in prvič... že najpovršnejši pogled na mojo lobanjo lahko prepriča vsakega, da se ne razlikuje, vsaj v glavnih potezah od Mišev, Kostov, ali, recimo Milov, vsaj kar se prostornine tiče. Če upoštevamo zakon o neuničljivosti materije in upoštevamo dejstvo, da so možgani drugačni kot tekočina, pridemo do zaključka, ki ovirajo Miševo teorijo. Vse to zopet neizpodbitno dokazuje, da moji možgani zavzemajo prav toliko prostora, kot jim to dopušča oblika lobanje. Lobanja v tem primeru predstavlja posodo, že prej pa smo ugotovili, da se ta posoda v bistvu ne razlikuje od vaših posod, pardon... lobanj!...

Meni se, ni me sram priznati, zavrti v lobanji od teh velikih Milivojevih razložitev in hočem preusmeriti razgovor.

— Poslušaj me, Milivoj, — mu pravim — pogovorimo se o navadnih stvarih. O življenju. Rahlo spremenim stališče gledanja... iz drugega zornega kota.

— Prekrasno! — me prekine Milivoj. — Točna pripomba. Matematika! Ah, to je nauk življenja! Hm... pravil — iz drugega kota. Dobro... prvič in prvič... o ko-

tihi! Poglejmo, kaj pravijo o tem Briggsove logaritmične tablice:

»Ce vrednost funkcije ni popolna v tablicah, se vzame za isto funkcijo najbližja manjša vrednost in se pripiše potrebno število stopinj in minut za iskani kot. Ce se odbije manjša vrednost od iskane vrednosti...«

— Tangens! Kotangens!... — zarjove Kosta in išče vrata.

Milivoj se za trenutke zmede. »Kaj se je zgodilo?« govori njegov pogled, ves osvetljen z matematičnim navdihom.

— Nič! — pretikano zagode Mišo.

— Nič... nadaljuj, bratec... ubij nas, dokončaj, kar si začel!

— Zakaj bi vas ubijal? — vpraša polglasno Milivoj. Užaljen je. Toda takoj se porodi v njegovih možganski posodi nova ideja:

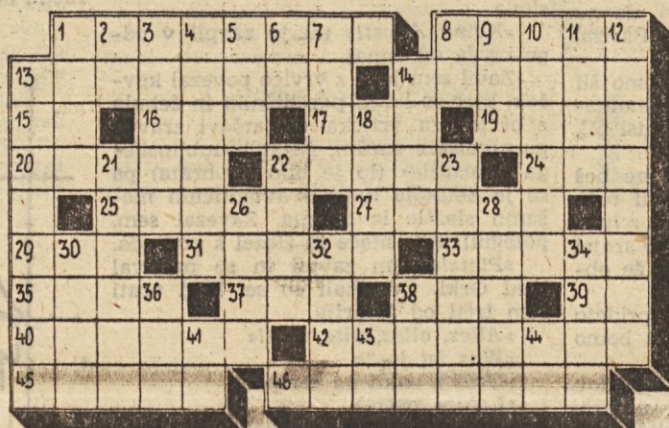
— Prvič in prvič... tovariši, človek je družbeno bitje. No, dobro, če govorimo o uboju kot družbenem zlu...

— Ubij!... še močneje kot prej zakriči Kosta in omahne pod mizo. Milivoj ga ni slišal. V tem času, ko smo mi prinesli vodo in drgnili Kosto čelo in prsi, je za našimi hrbti odmevalo enolično, samozavestno in precizno:

— ...Indeks akcij v kapitalistični industriji avtomobilov se je povečal za 112%, akcije so koncentrirane v relativno zelo ozkem krogu, kar naravnost zožuje obseg ponudbe...

počasi odnesemo polnezavestnega Kosta na zrak. Z njim tudi mi uideemo. Na stopnicah se še vedno čuje:

— ...prvič in prvič... tovariši, uboj je rezultat delovanja objektivnih socialnih pogojev... Bežimo. Ne bi radi umrli niti subjektivno, niti objektivno.

Križanka

VODORAVNO: 1. ptica, znanilka pomladi, 8. lene rečne ribe, 13. navet, 14. posojilo, 15. ploskovna mera, 16. domača žival, 17. zavetnik ognjišča pri starih Rimljanih, 19. steze, 20. zrel, pripraven, 22. odprta peč, 24. starinsko mestce v Dalmaciji, 25. borišče, 27. afriška žival, sorodnik žirafa, 29. kuhinjska začimba, 31. vrsta divjadi, 33. izdelovalec klobas, gorat predel v Arabiji, 37. vprežna žival, 38. lahak voz na peresih, 39. kazalni zaimek, 40. mornariška kabina, 42. ameriški krogodil, 45. Odisjev otok, 46. nadutost.

NAVPIČNO: 1. igralna barva, 2. nada, 3. slovensko obmorsko pristanišče, 4. starorimska visoka sola, 5. otok našega jadrana, znan iz NOB, 6. vrsta zemlje, 7. stara dolžinska mera, 8. kemični simbol žlahtnega plina, 9. del živalskega telesa, 10.

lepi mladenič iz grške mitologije, 11. uživati tekočino, 12. opis potovanja, 13. eno od japonskih mest, ki je doživelo strahote atomske bombe, 14. presunljiv glas, 18. egiptovski bog, 21. vrtna rastlina z velikimi cvetovi, 22. unesek pri tehtanju, 23. drobni nasveti, 26. sibirski reka, 28. bajeslovni kričali konj, simbol pesništva, 30. bojeva rastlina, 32. delovni polet, 34. najmanjši delec snovi, 36. jelenov glas, 38. kretanja, 41. kazalni zaimek, 43. romanski spomenik, 44. kemični simbol za kovino iz žveplove skupine.

REŠITEV PREJSNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. lepenka, 7. kolarit, 13. ahat, 14. Oskar, 16. Samo, 17. Zoran, 19. karat, 21. gen, e, 22. amonal, 24. tekuti, z, 27. Ibar, 28. dama, 1, 29. ovinec, 31. merino, 1, 34. zid, 35. lahen, 37. sabor, 39. etos, 41. nadav, 43. dina, 44. kilovat, 45. rovarim.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

V mesecu maju in juniju letos so prejele vse sindikalne podružnice v podjetjih, zadrugah in ustanovah posebno pismo Delavske enotnosti s prošnjo, da določijo v svojih sindikalnih organizacijah poverjenika za razširjanje našega tiska — DELAVSKE ENOTNOSTI. Doslej se je odzvalo že precej sindikalnih podružnic, ki so izbrale poverjenika za naš tisk in nas o tem obvestile. Nekateri so pokazali že lepe uspehe, saj so nam poslali kar lepo število naročilnic za nove naročnike. Vendar pa akcija še ni tako zažvela, kot bi želeli, in odločilneje vplivala na porast števila naših naročnikov. V tem kratkem času smo obiskali že več sindikalnih podružnic, posebno tistih, ki so nam sporočile, da so že postavili poverjenika za naš tisk. Ob teh primerih pa moramo ugotoviti, da pogrešamo naročila od naših novih poverjenikov. Nekateri so s svojim delom že pričeli in nam poslali naročila. Mnogi pa so ostali le pri tem, da so bili izvoljeni za poverjenike, a z delom še sploh niso pričeli. Kaj je temu vzrok, ne vemo.

Ponovno prosimo vse sindikalne podružnice in vse že izvoljene poverjenike, da poživijo akcijo in delo za pridobivanje novih naročnikov, saj bodo s tem mnogo pripomogli pri razširjanju našega tiska — glasila sindikatov Delavske enotnosti.

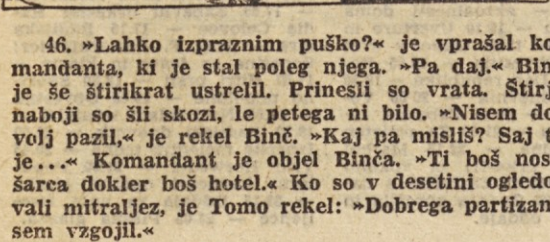
Sindikalna podružnica Gozdne uprave Pokljuka nas je obvestila, da je izvolila tovariša Franja Čufarja za poverjenika za sindikalni tisk. Hkrati pa nam je že poslal tovariš Čufar naročilnice za osem novih naročnikov. Iz naslova vidimo, da so novi naročniki iz celotnega področja Pokljuke, kar je zelo razveseljivo, ker bo na ta način prišla Delavska enotnost tudi med člane sindikata, ki do sedaj niso imeli prilike spoznati našega glasila. Sindikalna podružnica je ubrala pravo pot. Posnemale naj bi jo tudi organizacije v drugih gozdnih upravah, kmetijskih posestvih, gradbenih podjetjih, predvsem tiste, kjer so delovišča oddaljena od sedežev podjetij. Tovariš Čufar nam je res poslal samo osem naročilnic. Mogoče se bo to komu zdelo malo, vendar mu moramo izreči priznanje. Svojo zadolžitev je sprejel zares in kar prepričani smo, da bo še večkrat omenjen med prizadevnimi razširjevalci našega lista.

TOVARNA KOVINSKIH IN ELEKTROMEHANSKIH IZDELKOV
NIKO
ŽELEZNIKI-SLOVENIJA

IZDELUJE: mikserje — gospodinjne mešalce, sesalce za prah, loščilce za parket, namizne ventilatorje, električne kavne mlinčke itd.

SERVISI: »NIKO« železniki, Ljubljana, Elektromehanski servis. Rimska 11, Maribor, Vetrinjska 11

46. »Lahko izpraznim puško?« je vprašal komandanta, ki je stal poleg njega. »Pa daj.« Binč je še štirikrat ustrelil. Prinesli so vrata. Štirje naboji so šli skozi, le petega ni bilo. »Nisem dovolj pazil,« je rekel Binč. »Kaj pa misliš? Saj to je...« Komandant je objel Binča. »Ti boš nosil šarča dokler boš hotel.« Ko so v desetini ogledovali mitraljez, je Tomo rekel: »Dobrega partizana sem vzgajil.«

43. Ko je bil redenik prazen, ni znal vložiti novega. Žalosten je pogledal šarča, ki se mu je nenadoma zadel nevreden časti, ki jo je užival. V taborišču se niso mogli načuditi njihovi narejeni brezbriznosti, ko so se pojavili otovorjeni z orožjem. Nekaj borcev jih je spremljalo pred štab. Vodnik Grega, suhi partizan, ki je tako grdo sprejel Binča, je rekel komandantu: »Mitraljez bo moj.«

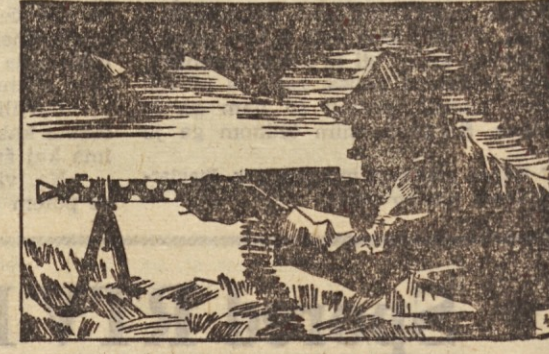
47. Po nekaj borbah so v bataljonu spoznali, da Tomova desetina zaleže več kot cel vod. Na njihovem odseku niso nikoli dolgo napadali. To je začelo Binča dražiti. »Zakaj ne rinete proti meni,« je bantil. »Zdaj bi vam posvetil.« Nemci so jih poskusili obkoliti in brigada se je trgala iz obroča. Komandant je prišel k njim. »Si upate k onile podrti hiši na griču? Tam bo hudo in dolgo ne bo treba.«

44. »Ne bo!« je rekel Binč. »Doli ob cesti jih je še precej. Kar pojdi ponj, če ga rabiš. Tega pa ne dam iz rok.« Grega je pogledal komandanta. »Saj se streljati ne znaš. Samo municijo boš trošil.« »Pojdaj, pa se postavi tri sto, ne, pet sto metrov od mene in en sam naboj mi daj, da boš videl. No, upaš?« »Pet sto upam,« je rekel Grega. Komandant pa je rekel: »Zvečer bomo poskusili.«

48. »Se dva zaboja minicije, pa gremo,« je rekel Binč. Tomo ga je žalostno pogledal, ugovarjati pa vprico komandanta ni upal. Ko so dobili municijo, so se spazili k podrtiji. »To je nekaj,« je rekel Binč. Klobuk mu je odneslo z glave in rahlo je prebledel. »No, zdaj imaš menda dovolj,« je rekel Tomo. »Tle pa mislijo zares.« Binč je namestil šarča in čakal. Ko je skupina Nemcev navalila, je sprožil.

45. V bataljonu se je kmalu razvedelo in borci so začeli govoriti, da se v tej daljavi tudi oni postavijo pred Binčovo puško. Govorili so, ker so vedeli, da do tega sploh ne bo prišlo. Komandant je odredil dolinico in na tej strani je bil Binč, na drugi strani ob podrti hiši so ob zid postavili majhna lesena vrata. Binč se je udobno namestil in sprožil. Z one strani so pomahali. Zadel je.

49. Spustil je ves redenik. »Tomo, vsi so na tleh. Vse sem pobil.« »Osel!« Potem je šele videl, da so se Nemci nenadoma spet dvignili in stekli. Z novim rafalom jih je pribil na tla. »Pet ali šest jih je pa le obležalo. Za prvi kar dovolj.« Potem je prestavil zaklopko in začel posamično streljati na vsakega Nemca. To jim je vzelo ves pogum. Vstali so in tokrat tekli nazaj za mejo. »Hura, Nemci bežijo.«